

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**AVRUPA'DA AŞIRI SAĞ VE NEFRET SÖYLEMİ: FITNA (FİTNE) VE
SUBMISSION (TESLİMİYET) FİLMLERİ ÖRNEĞİ**

NUR YALÇIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DR.ÖĞR. ÜYESİ MÜŞERREF YARDIM

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

i

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrenci'nin	Adı Soyadı	Nur YALÇIN
	Numarası	158103011012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Müşerref YARDIM
	Tezin Adı	Avrupa'da Aşırı Sağ ve Nefret Söylemi: Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) Filmleri Örneği

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Avrupa'da Aşırı Sağ ve Nefret Söylemi: Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) Filmleri Örneği" başlıklı bu çalışma 21/08/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr.Üyesi (Danışman)	Müşerref YARDIM	
2	Prof. Dr.	Mahmut Hakkı AKIN	
3	Dr. Öğr.Üyesi	Hüseyin ÇİL	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nur Yalçın		
	Numarası	158103011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Avrupa'da Aşırı Sağ ve Nefret Söylemi: Fırna(Fitne) ve Submission(Teslimiyet) Filmleri Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İmzası

Nur YALÇIN

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nur Yalçın		
	Numarası	158103011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr.Üyesi Müşerref Yardım		
Tezin Adı	Avrupa’da Aşırı Sağ ve Nefret Söylemi: Fıtna(Fitne) ve Submission(Teslimiyet) Filmleri Örneği			

Oryantalizm, Doğu'nun geri kalmışlığına işaret ederek, Batı sömürgeciliğine zemin hazırlayan önemli bir kavramdır. Oryantalizmin Doğu'ya bakışı, Doğu'ya ait ortaya çıkarmaya çalıştığı öğeler, İslamofobinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Oryantalist söylem, nefret içerikli söylem ile birleşince Batı'nın gözünde; korkulan, kurtulunması gereken bir İslam imajı oluşturmaktadır. Nefret içerikli oryantalist söylemler, gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçları aracılığıyla evrensel bir boyuta ulaşmaktadır. Sinema, toplumsal olgu ve olayları, izleyiciye en etkili şekilde aktaran bir sanat dalıdır. Fakat bu aktarımda gerçeklik her zaman olduğu gibi yansıtılmamaktadır. Hollywood sinemasını, 11 Eylül olayları bağlamında değerlendirdiğimizde ise değişen bir İslam ve Müslüman imajı karşımıza çıkmaktadır. Hollywood filmlerine konu olan oryantalist söylem, zaman içerisinde pek çok alanda kullanılır olmuştur. Müslümanların olağandan farklı biçimlerde yansıtılan sunumu, çeşitli İslam ülkelerinden alınan marjinal örnekler çerçevesinde, abartılı ifade ve yorumlarla, karikatürlere, kısa filmlere, belgesellere, haberlere, gazete manşetlerine vb. pek çok yayın aracına konu edilmiştir. Avrupa'da Aşırı Sağ kesimden olan Geert Wilders ve Theo Van Gogh'un çekmiş oldukları Fıtna(Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmleri, oryantalist söylemin yeniden nasıl üretildiği ve İslamofobinin yaygınlaşmasına olan etkileri bağlamında incelenmiştir. Filmlerin ortak dili olan nefret içerikli oryantalist söylemin, hangi İslamofobik öğelere vurgu yaptığı söylem analizi yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Söylem analizi incelenen filmlerin sunduğu bakış açısını anlayabilmek ve açıklayabilmek açısından önem arz etmektedir. Fitne ve Teslimiyet filmlerinin İslamofobi olgusuna çeşitli İslami unsurların yeniden anlamlandırılması yoluyla oluşturulan algı yönetimine hizmet etmekte olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Oryantalizm, Nefret Söylemi, Aşırı Sağ

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fak. A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA

Tel: 0 332 201 0060 Faks: 0 332 201 0065 Web: www.konya.edu.tr E-posta: sosbil@konya.edu.tr

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Nur Yalçın		
	Student Number	158103011012		
	Department	Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Müşerref Yardım, Ph.D.		
Title of the Thesis/Dissertation	Extreme Right and Hate Speech in Europe: The Example of Fitna and Submission Films			

Orientalism is an important concept that paves the way for Western colonialism, pointing to the backwardness of the East. The view of Orientalism towards the East and the elements of the East that it tries to reveal, lead to the spread of Islamophobia. From the West point of view, orientalist discourse when combined with hate discourse, it creates an image of Islam that is feared and must be rescued. Hate thematic orientalist discourses reach a universal dimension by means of mass media through developing technology. Cinema is an art that conveys social facts and events to the audience in the most effective way. But in this transference, reality is not always reflected. When we evaluate Hollywood cinema in the context of the 9/11 attacks, a changing Islam and Muslim image emerges. Orientalist discourse, which is the subject of Hollywood films, has been used in many areas over time. The presentation of Muslims in different ways than usual has been the subject of many publications within the framework of marginal examples from various Islamic countries with the exaggerated expressions and comments through cartoons, short films, documentaries, news, newspaper headlines and so on. The films Fitna and Submission by Geert Wilders and Theo Van Gogh from the far right in Europe have been examined in the context of how orientalist discourse is reproduced and its effects on the spread of Islamophobia. The discourse analysis method was used to determine which Islamophobic elements emphasize the hateful orientalist discourse that is the common language of the films. Discourse analysis is important for understanding and explaining the perspective of the films examined. It was found out that the Fitna and Submission films serve to the phenomenon of Islamophobia through perception management created by re-meaning of various Islamic elements.

Keywords: Islamophobia, Orientalism, Hate Speech, Extreme Right

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM - KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
1.1. Nefret Söylemi Ekseninde Nefret Suçu ve İfade Özgürlüğü	6
1.2. İslamofobi ve İslamofobik Söylem	17
1.2.1. Biyolojik Irkçılıktan Kültürel Irkçılığa	28
1.2.2. Oryantalizm ve Sömürgecilik.....	35
1.3. Ötekileştirme	44
1.3.1. Aşırı Sağ ve Kamuoyu Oluşturma.....	49
1.3.2. Ötekileştirme ve Sinemanın Propaganda Aracı Olarak Kullanımı	55
İKİNCİ BÖLÜM - METODOLOJİ	
2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	68
2.2. Araştırmanın Problemi	69
2.3. Araştırmanın Yöntemi.....	70
2.4. Fitna (Fitne) Filminin Künyesi.....	75
2.5. Submission (Teslimiyet) Filmi Künyesi	76
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	
3.1. Temel Kavramların Temsili	78
3.1.1. Fitne ve Teslimiyet.....	78
3.1.2. Cihat ve Terör	81
3.1.3. Namaz.....	83
3.2. Kur'an ve Şiddet	85
3.3. Yahudi ve Hıristiyan Düşmanlığı	91
3.4. Müslüman Erkek ve Müslüman Kadın İmajı	95
3.5. Psikolojik Etki	99
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	80
Şekil 2	81
Şekil 3	84
Şekil 4	84
Şekil 5	84
Şekil 6	84
Şekil 7	85
Şekil 8	85
Şekil 9	87
Şekil 10	87
Şekil 11	89
Şekil 12	89
Şekil 13	90
Şekil 14	90
Şekil 15	90
Şekil 16	91
Şekil 17	92
Şekil 18	92
Şekil 19	93
Şekil 20	93
Şekil 21	93
Şekil 22	94
Şekil 23	94
Şekil 24	96
Şekil 25	96
Şekil 26	97
Şekil 27	97
Şekil 28	100
Şekil 29	101

ÖNSÖZ

İslam dinine ve Müslümanlara yönelik olumsuz düşünce ve tavırların karşılığı niteliğinde kullanılması adına tarih boyunca pek çok kavram üretilmiştir. Günümüzde ise en popüler kullanıma sahip olan kavram İslamofobidir. İslam dinine karşı, her alanda şiddete başvurmaya doğru ilerleme gösteren İslamofobi olgusunu besleyen unsurlar içerisinde; oryantalizm, yabancılara yönelik düşmanca duygu ve tutumlar, ötekileştirme olgusu, nefret söylemleri ve kültürel ırkçılık başlıca önem göstermektedir. Müslümanlara yönelik karşıtlığın, nefret söylemi ile desteklenen düşmanca tutumların, İslamofobi kavramıyla nitelendirilmesi Pierre Bourdieu'nun öncülük ettiği sembolik şiddet kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Sembolik şiddet kavramı görünürde olan bir şiddet biçimine işaret etmemektedir. İslamofobi kavramı ise Batılılar nezdinde bir korkunun, yani soyut bir duygunun terimsel karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda günümüzde sembolik şiddet olgusunun en çarpıcı örneklerinden biri İslamofobidir. Tarihsel sürece baktığımız zaman İslamofobinin tek kaynağının olumsuz ön yargılar olduğunu görmekteyiz. 11 Eylül 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde İkiz Kulelere yirmi dakika arayla iki yolcu uçağının çarpması ve yedi bine yakın kişinin hayatını kaybetmesi, İslamofobi kavramının güncel bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Bu olaydan -İkiz Kulelerin yıkılma süreci- genelde İslam dininin özelde ise bu dine inanan Müslümanların sorumlu tutulması, İslamofobi kavramının zihinlere inşa edilme sürecini hızlandırmıştır. İkiz Kulelerin yıkılma sürecini objektif yanlarıyla araştırmayı ihmal eden Batı medyası yapmış olduğu yayınlarla gerçeklikten uzak bir zemine dikkat çekmiştir. Batı medyasında sürecin sorumlusu olarak İslam dini ve Müslümanların sorumlu tutulması zihinlerde terör eylemleri ile İslamiyet dinini bir senteze ulaştırmıştır. Böylece İslam karşıtlığı ve İslam korkusu diye adlandırılan "İslamofobi" kavramı yeni anlamlar kazanarak yaygınlık göstermektedir. 11 Eylül sonrasında ise hâlihazırda suçlanan ve sorumlu tutulan Müslümanlar, Hollywood filmlerinde pek çok kez açıkça terörist ilan edilmiştir. Müslüman kimliğinin terör eylemleriyle özdeşleştirilmesi durumu İslam dininin kutsal attettiği birçok değeri de oryantalist söylemle değersizleştirme girişimine karşı açık hale getirmiştir. Bu değerlerin algı operasyonlarıyla önemsizleştirilmesi medya aracılığıyla devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın asıl konusunu oluşturan Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinin de İslamofobiye hizmet eden oryantalist

söylemin en çarpıcı örneklerinden olduğu kanaatine varılmaktadır. Dünyada pek çok şiddetin asıl kaynağının İslam olduğu ve şiddetin yayılmasında da Kur'an'da şiddeti tavsiye ettiği iddia edilen ayetlerin esas alındığı ve dolayısıyla da Kur'an'ın ve İslam'ın yok edilmesi gereken unsurlar olduğunu sıkça ifade eden bu iki kısa film incelenmeye ve yeniden yorumlanmaya değerdir.

Filmler günümüzün en büyük sorunlarından biri olan nefret söylemlerinin de etkili örneklerini oluşturmaktadır. Nefret söylemleri günümüzde sıklıkla kullanılmakta ve söz konusu her farklılığa karşı duruşun, tepkinin, eleştirinin olağanlaşan dili haline gelmektedir. Nefret söylemlerinin bir ileri boyutu ise nefret suçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Nefret suçları ve nefret söylemleri düşmanca duyguları beslediğinden ve tamamen olumsuz ön yargılar ile ortaya çıktığından, toplumda yer alan farklılıkların barış içerisinde yaşamasına engel olmakta ve eşitlik ilkesine de zarar vermektedir. İslam dinine ve Müslümanlara yönelik nefret söylemlerinin ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi ise İslamofobiyi körüklemekte ve oryantalist söylemleri de meşrulaştırmaktadır.

Avrupa'da Aşırı Sağ partiler, ırkçı politikaları ve İslam'a karşı olumsuz fikirleri ile tanınmaktadır. Aşırı Sağ kesim ve partiler çoğu konuşmalarında oryantalist temelli söylemleri ile İslam'ı ve Müslümanları hedef almaktadırlar. Bu tez çalışmasında incelenen filmlerin arka planında da Aşırı Sağ partilerin/kesimlerin olduğu görülmektedir. Aşırı Sağ sinemayı bir propaganda aracı olarak kullanmakta, medyayı İslam karşıtlığı çerçevesinde yönlendirmekte ve İslam karşıtlığını tüm dünyaya duyurmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan ise üretilen bu İslamofobi, Aşırı Sağ'ın hedef kitlesince bir karşılık bulmakta ve dolayısıyla Aşırı Sağ bu durum üzerinden oy kazanmakta, kendi çıkarlarını gerçekleştirme aracı olarak İslamofobiyi kullanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı İslamofobik söylemle üretilen yanlış ve yanlıştır bilgi birikimlerine karşı alternatif bir bakış açısı sunmaktır. Her toplumda farklı kültürden, ırktan, dinden, farklı siyasi görüşten bireyler vardır. Toplum bireyler için farklılıkların bulunduğu en doğal yaşam alanıdır. Bir takım ideolojik söylemlerle bu alan, nefret suçlarına da zemin hazırlanmaktadır. Cemil Meriç'in de ısrarla ifade ettiği gibi "İdeolojiler bedenimize giydirilen deli gömlekleridir" söyleminden hareketle İslamofobi ve oryantalizm gibi kavramların halkın zihninde bir takım

değerlere karşı ön yargı oluşturarak objektif düşünme gücü ve insanların eşitlik ilkesini deforme ettiği söylenebilir. Bu deformasyona medya gücünü kullanılmasıyla kaynaklık eden Fıtna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinin incelenerek İslamofobik ve oryantalist söylem çerçevesinde değerlendirilmesi çalışmanın amacı kapsamında bir katkı olarak sunulmuş olacaktır.

Bu çalışmanın yürütülmesinde teşvik ve desteğini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sayın Müşerref Yardım'a, değerli katkılarından dolayı sayın Prof. Mahmut Hakkı Akın ve Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Çil'e teşekkürü bir borç bilirim. Bu yola birlikte başladığım ve hayatımın her zorluğunda desteğini hissettiren, tez çalışmam boyunca bilgilerini benimle paylaşan Sevgili arkadaşım Uzm. Sosyolog Kadriye Gözübüyük Çavdı'ya, yüksek lisans eğitimi almam için en büyük teşviki sağlayan, bu süreçte bizi bekleyen her zorluğa göğüs geren ve bana sonsuz emeğini veren Sevgili annem Remziye Demir'e, beni neşeleri ile motive eden abim Gürcan Demir ve ablam Müzeyyen Kavrar'a, tezin teknik hazırlığında her türlü yardımı sağlayan eniştem Öğr. Gör. Dr. Ömer Kavrar'a çok teşekkür ediyorum. Evliliğimiz ve tez sürecim boyunca bana her anlamda "hayat arkadaşı" olan, düştüğüm her an beni sabırla ayağa kaldıran ve tezimde takıldığım noktalarda fikirlerini esirgemeyen, gayretini hayranlıkla karşıladığım Sevgili Eşim Yahya Yalçın'a şükranlarımı sunuyorum. Tez yazma sürecim başladığında Sevgili babam hayattaydı. Fakat ben bu süreçte babamı kaybettim. Ve bu tezimi Sevgili babam Ramazan Demir'e adıyorum...

GİRİŞ

Sosyal bilimlerde kavram, en önemli ifade aracı olarak kullanılmaktadır. Fakat yıllardır kullanılan kavramlar zaman içerisinde doğduğu kültürel ortamda değişip dönüşerek farklı sosyo-kültürel anlamlar kazanmaktadır. Kavramların gelişen yapısına bağlı olarak ideolojik anlamda birer yönlendirme görevi gördükleri de birçok akademik araştırmada ifade edilmektedir. Günümüzde İslamofobi, basit anlamda bir korku türünü ifade etmekten çok daha fazla anlamlar yüklenmiş bir kavramdır. Bu bağlamda İslamofobi kavramı, Batı dünyasının kendine özgü geliştirdiği, içeriğinde ideolojik açıdan bir yönlendirme çabasının olduğu, ekonomik, siyasi, kültürel, dini tutumlar kapsamında ortaya çıkan, İslam'a ve Müslümanlara yönelik düşmanca tutumun, ötekileştirmenin ve nefret söylemlerinin ideolojik bağlamda dışavurumunun kavramsal yansımasıdır. İslamofobi kavramının ilk kullanımı yaklaşık otuz yıl kadar öncedir. Bu kadar yakın bir zaman süresince kullanılıyor olması İslamofobinin yeni bir olgu olduğu anlamına gelmemektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de değinildiği üzere bu kavramın ortaya çıkışının Batı ile Doğu'nun ilk karşılaşma zamanlarına kadar götürülebileceği anlaşılmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki Batı dediğimiz zaman bir bütün olarak Batı kastedilmemektedir. Batı'da da, Doğu'ya ve Doğululara yönelik objektif çalışmaların var olduğu bilgisine tez çalışması süresince araştırılan kaynaklarca ulaştığımızı söylemek yerinde olacaktır. Bu nedenle Batı'nın İslam'a ve Müslümanlara yönelik bazı İslami unsurlar -cihat, namaz, Müslüman kadın ve Müslüman erkek imajı vb.- üzerinden toplumsal hafızasına yerleşmiş olan olumsuz yargılar eleştirilmekte ve farklı bir bakış açısı getirilmeye çalışılmaktadır.

Tarihsel değişim ve dönüşümlere konu olan Batı medeniyeti ile Doğu medeniyeti arasındaki sözde farklılıkları, gelişmişlik seviyelerini ve medeniyet olma sürecindeki önceliklerini anlatan bir kavram olarak oryantalizm de üzerinde durulması gereken önemli bir kavramdır. Oryantalizm, köken olarak incelendiğinde, Latince'den "Doğan Güneş", "Güneşin Doğuşu" anlamlarında Türkçeye çevrilmektedir. Fakat bu ilk anlam kalıcılığını ve kullanılabilirliğini yitirmiştir.

Coğrafi açıdan Doğu'yu işaret eden bu kavramsal yaklaşım zamanla Doğu'nun araştırılması ve incelenmesi adına kurulan bir disiplin olarak karşımıza çıkmıştır. Doğu'ya yönelik bu merak ve araştırma sürecinde, çoğunlukla kurguya dayalı bilgiler üretildiği anlaşılmaktadır. Bu düşünceye yönelik dikkat çeken ve ayırt edici eleştiri getiren araştırmacı, Edward Said'dir. Said'in bu alandaki en önemli eseri olan Şarkiyatçılık'ta belirttiği üzere (2010) oryantalizm, Doğu'nun coğrafi özellikleri bakımından bir konumlandırılışını değil, gerçek Doğu ile arasındaki bağın son derece zayıf olduğu ve Doğu'nun coğrafi açıdan değil, sosyo-kültürel açıdan "öteki" olarak imgenmesine vurgu yapan bir kavramdır. Doğu hakkında edinilen bilgi ve bu bilgi doğrultusunda yine Doğu üzerinden kurulmaya çalışılan iktidar arasındaki ilişkiyi dikkat çeken Said, Doğu ile Batı arasındaki karşıtlığı alternatif bir perspektiften yorumlamaktadır.

Oryantalizm, Doğu Bilimi olarak bilinmektedir. Fakat oryantalizmin tarihine göz atıldığında Doğu'yu incelerken, çoğunlukla Doğu'nun olumsuzluklarına vurgu yapan ve bu bağlamda ideolojik söylemin kaynağını oluşturan bir bakış açısı fark edilmektedir. Bu kavram -oryantalizm- Batı dünyası tarafından Doğu'nun kültürünü, dilini, yaşam tarzını, mimari yapısının rasyonelliğini ve hatta inanışlarını ve bu bağlamda da değer yargılarını sorgulayıp, eleştirerek kendi iktidarını kurup Doğu'yu hiyerarşik sıralamada aşağı bir konumda inşa etmektedir. Bu çalışmanın amacı kapsamında oryantalizmin ele alınması; gerek Müslümanların 11 Eylül olaylarının suçluları atfedilmeleri gerekse Fıtna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmleri üzerinden değerlerinin ve yaşam tarzlarının sorgulandığı Doğu insanına bakış, Batı'nın kendi üretmiş olduğu bu kavram üzerinde netleşeceğindedir. Oryantalizm kavramı günümüzde Batı'nın İslam dinine ve Müslüman kesime bakışını yönlendiren, kullandığı söylemler ile kitleleri etkisi altına alan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Hedef olarak gösterilen Doğu'nun incelenen konuları sınırlandırılmış ya da en çok dile getirilen ve işaret edilen unsurlar, İslam dini ve Müslüman kişilerin imajı üzerinde yoğunlaşmıştır. Aktarılan İslam dini ve Müslümanlar, Batı'nın gözünden ve Batı'nın değer yargıları üzerinden bir değerlendirme yapıldığından, çoğunlukla Doğu'nun eksiklikleri ve geri kalmışlığı üzerinden bir algı oluşturulmaktadır. Bu duruma en çok desteği veren Batı medyası

olumsuz ön yargıların oluşturulmasına ve yaygınlaştırılmasına ortam hazırlamaktadır. Araştırılıp ortaya konulan İslam hakkındaki bilgiler şüphesiz Batı'nın Doğu toplumlarına attığı kültürel, toplumsal ve dini değerlerinden farklılık göstermektedir. Bu durumda özellikle Avrupa'da yaşayan Müslümanların "öteki" olarak algılanması gerektiği düşüncesine yol açmaktadır. Avrupa'da yaşamakta olan Müslümanların ötekileştirilmesi adına, sık sık nefret söylemlerine başvurulmakta, İslam dinine ait temel kavram ve ritüellere yüklenen anlamlar dolayısıyla da bir çıkmaza gidilmektedir. İncelenen kısa filmlerde en çok dikkat çeken ve üzerinde durulan unsurlar; kadınların giyinme ve örtünme şekli, erkeklerin dış görünümü ve zihniyeti, temel kavramlardan olan cihadın özellikle 11 Eylül olayları sonrasında terör ile birlikte anılması, İslam dininin diğer dinlere bakışı, İslam dininin kadınlar hakkında ve diğer dinlere mensup kişiler hakkındaki hükümleridir. Bu unsurlar Batı'nın perspektifinden değerlendirildiğinde ortaya yanlış bilgi birikiminin çıktığı ve bu bilgilerinde medya kanallarıyla pek çok kişiyi etkisi altına aldığı, akademik araştırmalar ve çeşitli kurumların yaptığı inceleme ve raporlar sonucunda da ortaya konduğu görülmektedir.

Bu çalışma oryantalist bakış açısının, Avrupa'da yapılmış iki kısa film olan Fıtna(Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmleri üzerindeki etkilerini, İslamofobi ve nefret söylemi üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Her iki filmin de Aşırı sağ kesimden kişilerin elinden çıkmış olması ortak özelliklerini oluşturmakta ve dikkatleri Aşırı sağ parti ve kesime çekmektedir. Aşırı sağ parti ve destekçilerinde hâkim olan oryantalist bakış, beraberindeki nefret içerikli söylemleri meşru kılmakta ve İslamofobiyi destekleyerek yaygınlaştırmaktadır. İncelenmesi ön görülen bu iki kısa film ise İslamofobi ve oryantalist bakış açılarının en somut örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fıtna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinin nefret söylemi kapsamında oryantalist bir perspektifte ortaya koyulduğunu söylem analizi yöntemini kullanarak inceleyen bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeveye yer verilmiş olup burada "Nefret Söylemi Ekseninde Nefret Suçu ve İfade Özgürlüğü" başlığına yer verilerek nefret suçuna

ortam hazırlayan nefret söyleminin ifade özgürlüğü kavramından hangi bağlamda ayrıldığına değinilmiştir. “İslamofobi ve İslamofobik Söylem” başlığında İslamofobinin tarihsel gelişimi ve kullanım alanına değinilmiştir. “Biyolojik Irkçılıktan Kültürel Irkçılığa” başlığında ise günümüzde İslamofobi, ırkçılığın yeni bir boyutu olan kültürel ırkçılık bağlamında ele alınmıştır. “Oryantalizm ve Sömürgecilik” başlığında oryantalist ve sömürgeciliğin kısa tarihine yer verilmiş olup İslamofobinin oryantalist söylem ile sömürgeciliğe zemin hazırladığı bağlam ortaya konulmaya çalışılmıştır. “Ötekileştirme” başlığı altında Müslümanların oryantalist söylem aracılığıyla Batı’da nasıl ötekileştirildiğine değinilmiş olup “Aşırı Sağ ve Kamuoyu Oluşturma” başlığında ise Aşırı Sağ’ın İslamofobiyi kullanarak nasıl yükselişe geçtiği ve medya aracılığıyla nasıl kamuoyu oluşturduğuna yer verilmiştir. “Ötekileştirme ve Sinemanın Propaganda Aracı Olarak Kullanımı” başlığında 11 Eylül olayları ve bu olayın ardından Hollywood sinemasında değişen Müslüman imajına yer verilmiştir. Nefret söyleminin bir örneği olarak Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinin medya aracılığıyla kamuoyu oluşturduğu üzerinde durularak Aşırı sağ kesimin yönlendirdiği İslamofobik söylem de aydınlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde metodoloji kısmına yer verilmiştir. Bu çalışmanın metodu olarak söylem analizi uygun bulunmuştur. Bilindiği üzere söylem analizi kullanılan dilin detaylı analizidir. Bu bağlamda Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinde kullanılan dil ve görseller ile aktarılmak istenen gizil anlam detaylı olarak söylem analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın amacı incelenen Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinde oryantalist düşünceye dayanan İslamofobiyi ortaya koymaktır. Bu bağlamda Batı Avrupa’da çekilmiş olan Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinde oryantalist söylemin nasıl yeniden üretildiği ve İslamofobinin yaygınlaşmasına olan etkisini açığa çıkarmak araştırmanın başlıca problemidir. Filmlerde hangi İslami unsurlara değinildiği, İslam’ın nasıl temsil edildiği, bu temsiliyetin hangi unsurlar ile sağlandığı gibi alt sorulara da cevap bulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada incelenen Fıtna(Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerine bazı tez çalışmaları, makale ve kitaplarda kısaca değinildiği görülmüştür. Rastlanılan bu çalışmalar: Nilüfer Göle'ye ait İç İç Girişler: "İslam ve Avrupa" kitabı, İbrahim Kalın ve John L. Esposito'nun "Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi" kitabı içinde yer alan Sam Cherribi'nin "Bir Saplantının Canlanması: Hollanda, Avusturya ve Almanya'da İslamofobi" makalesidir. Hasan Gökmen'e ait olan "Avrupa'da Müslümanlar ve İslamofobi: Hollanda Örneği" adlı tez çalışması da Fıtna (Fitne) filmine yer veren bir yüksek lisans tezidir. Fakat bu iki filmi direk konu alan ve detaylı incelemeye alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda Fıtna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerindeki nefret içerikli oryantalist söylemlerin belirlenmesi, Batı'nın gözünde bir "öteki" olan Doğu'nun, Müslümanların ve İslam'ın hangi unsurlar ile temsil edildiği saptanarak ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmeye çalışmanın önemini belirlemektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise elde edilen bulguların değerlendirilmesine ayrılmıştır. Fitne ve teslimiyet gibi kavramların tarihsel gelişimine kısaca değinilmiş ve bu kavramlara atfedilen anlamların filmlerde nasıl bir zihinsel süreci inşa ettiği üzerinde durulmuştur. Türk İslam tarihindeki "cihat" anlayışının oryantalist perspektifte bir takım terör eylemleriyle ilişkilendirilip anlamının muğlâklaşmasına yol açan düşüncelerin kaynağına değinilmiştir. Namaz kavramı üzerinde durularak manevi boyutundan uzaklaşan anlamına yer verilmiştir. Kur'an'ın dünyada şiddeti yayan bir metin olduğu sıklıkla dile getirilmiş olup filmlerdeki ayetlerin çevirilerindeki anlamın farklı yorumlarına, yeni bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Batı'ya göre İslam'ın ve Kur'an'ın diğer dinlere -Yahudilik ve Hıristiyanlık- bakışına yer verilmiş olup bu bağlamda da Kur'an'ın ayetler ile Müslüman olmayanlara karşı düşmanlık beslediği ve şiddeti yaydığı fikrine farklı bir bakış açısı getirilmiştir. İslam'ın ataerkil bir din olduğu ve kadını önemsemeyen bir bakış açısı yansıtılmaya çalışıldığından bu konu hakkında da Batı dünyasındaki algısının söz konusu kısa filmler üzerinden nasıl inşa edilmiş olduğu üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM - KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Nefret Söylemi Ekseninde Nefret Suçu ve İfade Özgürlüğü

Nefret kavram olarak düşmanlık duygusuyla yakından alakalıdır. Nefret duygusu, gündelik yaşamda düşmanlığın yoğun olarak hissedilmesi ile sonradan ortaya çıkan bir durumdur. Bireyler doğuştan herhangi bir kişi veya nesneye/varlığa nefret duygusu beslememektedirler. Yani nefret tecrübe edilmekte/deneyimlenmektedir. Dolayısıyla sonradan oluşan bir duygudur. Yardım ve Dalkılıç'a göre (2018: 91) nefret duygusu, toplumsal hayatta iki biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisinde nefret, söylemin ifade ediliş tarzı ile ortaya çıkarken, diğerinde ise söylemin herhangi bir saldırıya, tacize, ayrımcılığa ya da zarara neden olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Yardım ve Dalkılıç'ın nefret duygusu tanımında “nefret” kavramı, birincisinde “nefret söylemi” kavramına vurgu yaparken, ikincisinde ise “nefret suçu” kavramına dikkat çekmektedir. Nefret suçlarının nefret duygusu ve nefret söylemlerinin bir sonucu olduğu düşünüldüğünde nefret söylemi kavramının aydınlatılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Nefret söylemi kavramının evrensel kayıtlara geçmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Genel olarak nefret söyleminin ötekileştirmeye ve ayrımcılığa yönelik olduğu ve yabancı ya da karşıt kimliktekilere yönelik bir düşmanlığın tepkimesi olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Nefret söylemi hakkında genel olarak bir çerçeve çizmek ve bir anlam bütünlüğü oluşturmak gerekirse, tanımsal bir nitelik taşıyacak şekilde şu ifadeye başvurulabilir: Nefret söylemi herhangi bir toplulukta, bireylerin birbirlerinden farklı taraflarına karşı tahammülsüzlüğünün, düşmanca dışa vurumu ile ortaya çıkan bir söylem türüdür. Bu farklılıklar ilk başta inanç ve ırk, daha sonra etnik kimlik, gelenek ve görenek, ulusal değerler, alışılmışın dışında birlikte yaşam şekilleri -cinsel yönelim-, cinsiyet ayrımcılığı gibi durumları kapsamaktadır. Kavram içerisinde yabancı kimliklere karşı düşmanlığı, ayrımcılığı, ötekileştirmeyi, yok saymayı, taraf olmayı ve hoşgörüsüzlüğü barındırmaktadır.

Özlu'nün ifade ettiği üzere (2015: 21) hangi davranış kalıplarının nefret söylemine dâhil edileceği de tartışma konusudur. Buna göre; kaba ırkçı aşağılamalar

ya da hakaretler içeren açık nefret söylemleri, biçimsel nefret söylemleri olarak nitelendirilirken, içeriksel nefret söylemi olarak nitelendirilebilecek olan açıktan aşağılama içermeyen fakat nefret yaymak için tasarlanan üstü kapalı ifadeler bulunmaktadır. Genel geçer ve herkes tarafından benimsenen bir tanımın olmayışı nefret söyleminin en çok eleştirilmeye açık olan tarafıdır. Çünkü nefret içerikli söylemler açık bir şekilde yapıldığı gibi örtük ve gizli bir biçimde de yapılabilmektedir. Yardım ve Dalkılıç'ın belirttiği üzere (2018: 90), nefret söyleminin uluslararası toplum tarafından ve devletlerarasında da anlaşmaya varılan bir tanımının olmaması, nefret söylemini meşru hale getirmekte ve olağanlaştırmaktadır. Yani hangi ifadelerin nefret söylemi kapsamında olup olmadığı hususunda karar kılınmış bir uzlaşmanın olmaması durumu, bazı durumlarda nefret söylemine maruz kalan kişi veya grubun hukuki yollarla hakkını aramasının önünde de engel teşkil etmektedir. Bizi bu karmaşadan çıkaracak olan şey ise nefret söylemi içerdiği düşünülen ifadenin herhangi bir ötekileştirmeye, ayrımcılığa, ırkçılığa denk düşüp düşmediğidir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1997 yılında nefret söylemi kavramıyla ilgili olarak bir tavsiye kararı çıkarılmış ve kabul edilmiştir. Buna göre:

“ ‘Nefret söylemi’ kavramı, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır. Bu anlamda ‘nefret söylemi’ muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır” (Weber, 2009: 3).

Tanımı günümüz koşulları bakımından değerlendirirsek, nefret söylemine maruz kalan grupların belirtilenler ile sınırlı kalmayacağı anlaşılmaktadır. Çünkü bu tanımda belirtilen unsurlar çoğunluk olarak yabancılara yönelik ve dini farklılıkları kapsayan bir tanımdır. Örneğin günümüzde en sık nefret söylemine maruz kalanların başında eşcinseller gelmekte yani farklı cinsel yönelimi tercih eden kişiler de nefret söylemine maruz kalmaktadır. Diğer taraftan tanımda Yahudi düşmanlığı açıkça ifade edilirken; yine günümüzde dini hoşgörüsüzlük bağlamında nefret söylemine maruz kalanların çoğunluğunu oluşturan Müslümanlara yer verilmediği

görülmektedir. Bu bağlamda tanımda İslam karşıtlığı ile ilgili herhangi bir ifade geçmemektedir. Bunun nedeni 1997 yılında kabul edilmiş olması ve o yıllarda henüz İslamofobi kavramının günümüzde olduğu kadar çok bilinmiyor olmasıdır. Fakat günümüzde nefret söyleminin karşımıza en çok çıktığı alanlardan/ durumlardan biri İslamofobidir.

“ ’Nefret söylemi’ kavramı çok sayıda durumu kapsamaktadır:

- Birincisi, ırkçı nefretin veya başka bir deyişle kişilere veya gruplara yönelik nefretin belirli bir ırka ait olmaları nedeniyle kışkırtılması;

- İkincisi, dinsel nedenlerle nefretin kışkırtılması; inananlar ile inanmayanlar arasındaki ayrıma dayalı nefretin kışkırtılması da aynı kefeye konulabilir;

- Son olarak, Avrupa Konseyi’nin Bakanlar Komitesi’nin ‘nefret söylemi’ üzerine Tavsiye Kararı’nda kullanılan ifadeleri kullanacak olursak, ‘saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezilik şeklinde ifadesini bulan’ hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret türlerinin kışkırtılması” (Weber, 2009: 4).

Weber’in nefret söylemi kapsamında ifade ettiklerine göre, nefret söylemleri belirli bir kesimin kışkırtılmasına neden olarak nefret suçlarının işlenmesine zemin hazırlamaktadır. Nefret söylemi, tanımından anlaşılacağı üzere bir suç kategorisinde değildir. Fakat nefret söylemi belirli bir kesime karşı olumsuz bir ön yargıyı barındırmakta ve beslemektedir. Bu bağlamda nefret söyleminin “suça teşvik eden” , propagandaya yönelik kullanılabilen oldukça tehlikeli bir iletişim şekli olduğu söylenebilir. Nefret söylemleri tek bir bireye yönelik olabileceği gibi geniş kitleleri de hedef alabilmektedir. Toplumsal düzene; özellikle farklı kimliklerin bir arada yaşamaya çalıştığı, birlikteliğin ve bütünlüğün zor sağlandığı toplumsal düzene ciddi zararlar verebilmektedir.

Nefret söylemi ve nefret suçu tanımlamaya ve arasındaki farkların belirlenmesine ihtiyaç duyulan iki farklı kavramdır. Nefret söylemi ve nefret suçunun görünürlüğü farklı şekilde yansımaktadır. Nefret söylemi daha çok psikolojik bir etki ve tepkiye sebep olurken nefret suçu, suç kavramından da yola çıkılarak anlaşılacağı üzere fiziksel bir davranışla ortaya konmaktadır. Hiç şüphesiz bu iki kavramın farklılığından önce birbiriyle direk ilintili olduğuna da değinilmelidir. Çünkü nefret

söylemi zamanla katlanarak nefret suçunu tetiklemektedir. Biri bir diğerrinin sonucu konumundadır. Övet'e göre (2016: 110), işlenen diğerr suçlarla kıyaslandığında, terör suçları gibi nefret suçlarının da çok geniş bir hedef kitlesinin olması toplum üzerindeki etkisini artırmakta ve sonuçları da daha ağır olmaktadır. Nefret söyleminin hedef kitlesi geniş olabildiğinden nefret suçlarının işlenme olanağı da fazla olmaktadır. O halde denilebilir ki nefret suçu nefret söyleminin fiziksel dışavurumudur.

Nefret söylemlerinin gizli yapılmasını sağlayan ya da bireylerin bilinçaltına mesaj ileten en önemli araç medyadır. Medya çeşitli kanallar aracılığıyla nefret söylemini dolaşıma sokmakta ve izleyicilere, dinleyicilere oluşturulmak istenen algıyı bir mesaj halinde iletmektedir. Sinema aracılığıyla sunulan kısa ve uzun metraj filmler, dergilerde yer alan karikatürler, haber başlıkları, sosyal medya, şarkılar, oyunlar vb. alanlar nefret söylemini yayarak nefret suçlarının ilerlemesine neden olabilmektedir. Vardal'a göre (2015: 138) nefret söylemi, medyada farklı şekilde ortaya çıkmaktadır; ötekileştirilen gruba, grup kimlikleri nedeniyle yönlendirilen nefret ve bazı durumlarda grup kimliğine özellikle yapılan vurgu buna örnek verilebilir. Ötekileştirilen bir gruba, grup kimliği nedeniyle yönlendirilmiş direkt nefrette toplumsal yargıların egemen olduğunu da ekleyen Vardar, bu nefretin medya aracılığıyla yeniden üretildiğini de belirtmektedir. Medya yoluyla bireylere ulaşan nefret söylemleri, bireysel veya toplumsal yaşamda oluşmuş önyargılardan beslenmektedir. Irkçılığa, yabancı düşmanlığına dayanan nefret söylemi, farklı bir kitleyi ötekileştirmekten yola çıkmaktadır. Bu hassas durumu medya kaynakları, siyasi liderler ve partiler kendi fikirlerini empoze etme ve kamuoyu oluşturma noktasında kullanabilmektedir. Medyanın nefret söylemine kaynak oluşturabilecek yayınlar yapması durumunda medya, nefret söylemini geliştirerek toplumu nefret suçunu işlemeye hazır hale getirmiş bulunmaktadır. Nefretin çeşitli kaynaklarla birlikte çoğalması ve üst noktaya ulaşmasıyla birlikte ötekileştirme, düşmanca yaklaşımlar, fiziksel ve psikolojik tepkilerle birlikte nefret suçlarının işlenmesine ortam hazırlanmış olmaktadır.

Ataman'a göre (2012: 59) nefret suçu olarak belirlenen davranışların engellenmesi yolunda ilk adımlar 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde, özellikle Yahudilere ve Siyahlara yönelik saldırıları önlemek amacıyla başlamış, nefret suçu da kavram olarak 1986 yılında New York'ta bir grup beyaz genç tarafından bir siyahîye karşı ırkçı saldırıların gazetelerde haber olmasıyla yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır.

Nefret söylemi ve sonucu olan nefret suçları hukuki literatürde henüz yeni kavramlardır. Yılmaz'ın belirttiği üzere (2013: 41) nefret suçları kavramının günümüzde eskiye oranla daha sık kullanılıyor olması, nefret suçlarının bu tarihlerden evvel hiç işlenmediği anlamına gelmemektedir. Nefret suçları 20. Yüzyıl boyunca yaygın olarak işlenen bir suç kategorisinde anılmakta ve aslında yeni olan; ırkçılık, milliyetçilik, antisemitizm ve cinsiyetçilik gibi konularda ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler ve bu hareketlerin nefret suçlarına yönelik başlattığı mücadeledir.

Nefret söylemi ve nefret suçları daha çok farklı kültürlerin birlikte yaşadığı toplumlarda gözlenmektedir. Nitekim Keyman'a göre de (2013: 8) nefret söylemi ırkçılığın farklı bir boyutudur. Bu nedenle nefret söylemi ve beraberinde gelen nefret suçları bir arada yaşama kültürünün önündeki en büyük engeldir. "Nefret suçları ön yargının şiddet manifestosudur" (Ataman ve Cengiz, 2009: 12). Nefret suçunun oluşmasındaki en büyük etken bir gruba veya kişiye duyulan olumsuz ön yargıdır. Ön yargılı bir şekilde işleniyor olması ise nefret suçunu diğer suçlardan ayıran bir özellik olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Nefret söyleminin bir yansıması olarak ortaya çıkan nefret suçları psikolojik veya fizyolojik şiddet olarak tezahür etmektedir. Bir siyahînin beyaz bir vatandaş tarafından aşağılanması psikolojik şiddete, yaşam hakkının elinden alınma girişimi ise fizyolojik şiddete örnek teşkil etmektedir. Toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesi noktasında Bourdieu'nun simgesel şiddet kavramı da önem kazanmaktadır. Bourdieu'nun deyimiyle "simgesel şiddet" kavramında şiddetin simgesel olması durumu görünmeyen ama var olan bir şiddetin habercisi olur ve Bourdieu'ya göre bu şiddetin üretilmesi belirli bir kesimin elindedir. "Simgesel

şiddet egemenlik alanında olanların habitusunu oluşturan yapılarla bunların uygulandığı egemenlik ilişkisinin yapısı arasındaki uyuma dayanır: egemenlik altında olan, egemen olanı egemenlik ilişkisinin ürettiği ve bundan dolayı da egemen olanın çıkarlarına uygun olan kategoriler aracılığıyla algılar” (Bourdieu, 1995: 210). Egemen olan kesim şiddeti görünmez bir şekilde üretir ve egemenlik altındakilerin bilincine işleyerek simgesel şiddeti egemenlik altındakilerin rızasıyla yeniden üretmiş olur. Görünmeyen, sembolik şiddet olarak da belirtebileceğimiz bu kavramın bilinçlere işlenmesiyle “şiddet” kavramının varlığı meşrulaşır ve nefret suçları ile şiddet görünür bir nitelik kazanmış olur. Kamuoyu oluşturan medya, yayınlarıyla şiddetin görünmez bir temsilcisi olabilmektedir. Şiddetin medya aracılığıyla meşru kılınması ise nefret suçlarına dayanak oluşturabilmektedir.

Nefret suçlarının oldukça özel olduğunu vurgulayan Ataman ve Cengiz’e göre (2009: 12) fail nefret suçunu meydana getirirken mağdur ve mağdurun ait olduğu kitleye bir ileti gönderme amacındadır. Buradan anladığımız üzere nefret suçunun en belirleyici özelliklerinden biri bir mesaj iletme amacının olmasıdır. Nefret suçları belli bir kitleye mesaj iletme amacında olduğu için bir tek suçun gerçekleştirildiği topluluk üzerinde değil tüm topluma bir uyarı, farkındalık, etki sağlamak istenir. Gürler’e göre (2010: 262) nefret suçları, çoğunlukla kişilerin veya toplumun hafızasında bulunandan daha çok soyut durumlara işaret eder. Nefret suçları hukuki boyutları olmasından çok toplumsal olgulardır. Günümüz toplumlarında nefret suçları; kültür, siyasi, inanış, yaygın ve doğal karşılanan cinsel yönelimlerden farklı bir tercihe sahip kişilere ve gruplara yönelik uygulanan bir şiddet türüdür. Bu etkenler toplumda kendine sağlam bir şekilde yer edindikleri için farklı durumlar karşısında olumsuz ön yargılar oluşmaktadır. Bu nedenle hukuki anlamda ne kadar düzenleme yapılırsa yapılsın, ne kadar çok caydırıcı olduğu belirtilen kanunlar çıkarılırsa çıkarılsın toplumun bakış açısı, tutumu değişmedikçe nefret suçlarına karşı sağlıklı bir çözüm getirilmesi ihtimali oldukça düşüktür.

“Nefret suçları genellikle azınlık gruplarına karşı işlenen suçlar olmakla birlikte, çoğunlukta yer alan gruplara yönelik de işlenebilmektedir. Buna genellikle şu durumlar da söz konusu olur:

- Fail bir azınlık grubuna üye olabilir,

- Hedef bir çoğunluk grubunun üyesi olduğu için seçilebilir,

- Hem fail hem de hedef farklı azınlık grupların üyesi olabilir” (Ataman ve Cengiz, 2009: 13) .

Nefret suçları ifade edildiği gibi farklı fiziksel özelliklere, dini inanca, etnik kimliğe, cinsel yönelime, dile, ırka sahip bireylere karşı işlenebileceği gibi bir mekâna, mala karşı da işlenebilmektedir. Bu nedenle “ ’nefret suçu’ veya ‘ön yargı suçu’ terimi, ceza kanunu kapsamında yer alan özel bir suçtan ziyade, bir suç türünü tarif eder” (AGİT, 2009: 14). İnceoğlu (2012: 104) mala yönelik işlenen suçlarda, malın sahibinin gruba benzer ilişki içinde olması ve mevcut ilişkisinin esas alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Esas alınan bu ilişki sonucunda ise hedef alınan gruba ait olduğu bilinen bir ibadethaneye, tarihi özellik ve değer taşıyan bir yapıya, bireylerin mülklerine zarar verilebilmektedir. Sosyal düzende kişiler arası eşitliği, toplumsal yaşayış düzenini, barış ve refah ortamını tehdit eden nefret suçları, toplumsal uyumu etkilemekte, toplumsal kırımlara neden olmaktadır. Sosyal çatışma ortamını meydana getiren ve körükleyen nefret suçlarına karşı bir çözüme ulaşılmadığı müddetçe bu suçların işlenme oranı artacak, yayılma alanı genişleyecektir. Yardım ve Dalkılıç’ın da değindiği üzere (2018: 90), nefret söyleminin sürekli devam etmesi, nefret söylemine maruz kalan kişi ya da kişilerin üyesi olduğu topluluklara yönelen ön yargıların yerleşmesine ve ardından bu ön yargıların meşrulaşarak şiddet eylemine dönüşmesine sebep olmaktadır.

Nefret söyleminin tetikleyicisi olarak nefret suçları, tepki alınan grubun bastırılmasına, susturulmasına, eritilmesine yol açmaktadır. Nefret söyleminde veya suçunda kullanılan bazı ön yargısal söylemler ise toplumda kendine yer edinerek hedef alınan sosyal grubun ötekileşmesine yol açmaktadır. Bu durumda tepki alan gruba karşı baskılar artmaktadır. Nefret söylemlerinin hedef alınan kesime yönlendirilmesi noktasında en çok öne çıkarılan kavramın “ifade özgürlüğü” kavramı olduğu görülmektedir. Bir kesimi toplumdan dışlama veya nefret suçlarını meşrulaştırma noktasında öne çıkarılan bu kavram derinliği sorgulanması gereken kavramlardandır. Bilindiği üzere demokratik toplumlar da farklılıklara saygı duyulmakta ve eşitlik ilkesi öne çıkarılmaktadır. İfade özgürlüğü kavramı demokratik toplum vatandaşlarının bir hakkıdır fakat bahsi geçen bu kavramın bir

kesimin dışlanmasında kullanılan söylemleri savunmak üzere gerekçe olarak gösterilmesi ifade özgürlüğü kavramının da sorgulanmasını gerektirmektedir. İfade özgürlüğünün sosyal düzeninin sekteye uğramasına neden olan nefret söylemleriyle karıştırılması kavramın anlam bütünlüğüne zarar vermekte, kavramın karşıladığı durumların da muğlâklaşmasına neden olmaktadır. İfade özgürlüğünün sınırlarının muğlâklaşması ve nefret içerikli bir söylemin ifade özgürlüğü olarak değerlendirilmesi, demokratik siyasal yaşam şekline ve toplumsal düzene ciddi zararlar vermektedir. Bu durum ifade özgürlüğünün yeniden sorgulanmasına ve sınırlarının ne olduğu tartışmalarını meydana getirmektedir.

İfade özgürlüğü kapsamında vurgulanan nefret söylemleri, hedef alınan sosyal gruba yaşadıkları toplumun bir parçası olmadıklarını her seferinde duyurur ve bu kesimin de yabancılaşmalarına yol açar. Bu da toplumsal bölünmeleri meydana çıkarmaktadır. Karan, (2010: 57) nefret suçlarında, mağdur edilen kişinin herhangi bir topluluğa mensup olması veya olmaması olasılığında yola çıkarak -örneğin fiziksel görünüşü yüzünden, göçmen, eşcinsel ya da siyah olduğu için- gerçekleştirilen bir eylem söz konusu olduğunu ifade etmektedir.

“Nefret Söylemi” ve “İfade Özgürlüğü” kavramlarının sınırlarını muğlâklaştıran durum her ikisinde de düşüncelerin dile getirilmesidir. Nefret söylemi içerikli konuşmalar da bir ifade ediş şeklini oluşturmaktadır. Bu benzeşim nefret söyleminin ifade özgürlüğü kapsamına girip girmediğini sorgulamakta ve tartışma konusu haline getirmektedir. Fakat daha evvel üzerinde durulduğu üzere nefret söylemi içeren ifadeler toplumların kültürel miraslarını, değerlerini hedef almakta, toplumda var olan farklılıkların devamını zorlaştırmaktadır. Toplumda farklılıkların bir arada yaşayabilmesi için en önemli yapı taşı olan demokratik toplum yapısına zarar vermektedir. Nefret söylemi sonucunda toplumda var olan farklılıklar ötekileştirilmekte, dışlanmaktadır. Temelinde düşmanlık besleyen duyguların yattığı nefret söyleminin ileri boyutunda nefret duygusu beslenen varlığa zarar verme, fiziksel veya psikolojik şiddete maruz bırakma gibi somut getirileri bulunmaktadır.

Nefret söylemini meydana getiren ifadelerin kişi hak ve özgürlüklerini tehdit etme potansiyeline sahip olması bakımından ifade özgürlüğü çerçevesi içinde

değerlendirilmesi yanlış olacaktır. Ve pek çok nefret söylemi içerikli ifadeyi şekli olarak ifade özgürlüğü kapsamında meşru kılacaktır. Nefret suçlarına olan eğilimi de artıracak ve yaygınlaşmasına neden olacaktır. Nefret söylemi içeriğinde suç kriterlerinin belirlenmesinde ve nefret söylemi olarak hangi ifadelerin sayılacağı konusundaki belirsizlikler ifade özgürlüğü sınırlarını da belirsizleştirmektedir. Farklı gruplara ve kimliklere yönelik, farklı inançları hedef alan, ırkçılığı vurgulayan her türlü hakaret içerikli ifadenin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi ifade özgürlüğü kavramının özünü değiştirmektedir.

Şüphesiz her birey düşüncelerini açıklama ve ifade etme hürriyetine sahiptir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi gereğince de bu hak ve özgürlük güvence altına alınmıştır. Fakat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 17. Maddesi ise bu hak ve özgürlüklerin kötü amaçlı kullanılmasını da yasaklamaktadır. İfade özgürlüğü karşısında nefret söylemleri birer tehdit unsuru oluşturmaktadır. İfade özgürlüğü pek çok alanı kapsadığından nefret söyleminin sınırlarını çizmek zorlaşmaktadır. Çelik'in (2013: 206) belirttiği gibi ifade özgürlüğü kavramı bilimsel, eleştirel, sanatsal, politik, kişisel pek çok alanı kapsadığı düşünüldüğünde belirsizliğin nedeni de anlaşılabilir. "Nefret savunusu teşkil eden her türlü söylem, uluslararası gözetim kuruluşlarının tamamınca kınanmakta ve bu tür söylemler ifade özgürlüğü kapsamında korunmamaktadır" (Weber, 2009: 56). Weber'in de belirttiği gibi nefret söylemi; düşünce özgürlüğü, fikir savunması gibi olguların içinde kendine yer edinemeyecek kadar farklı bir durumdur. Bu nedenle nefret söylemi düşünce özgürlüğünden ayrı bir yerde tutulması ve incelenmesi gerekir.

Nefret söyleminin tanımının muğlâklığı konusunda Keyman farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Keyman'a göre (2013: 9) nefret söyleminin tanım ve sınırlarının belirsizliği nefret söyleminin önemini azaltmak yerine etkisini artırmaktadır. Bu muğlâklık nefret söylemini kullananların hukuki platformda korunmasını mümkün kılmakta, ifade özgürlüğü alanını değersizleştirmektedir. Nefret söylemi, etkili bir ideolojik ve ifade aracı olarak kullanılmakta ve ötekileştirilmesi hedeflenen kimliğe yönelik kullanılmaktadır. Keyman'ın da belirttiği gibi nefret söyleminin muğlâklığı bu kavramın- nefret söylemi- ifade özgürlüğü gibi alanlara da müdahale etmesine

izin vermekte dolayısıyla etki alanını genişletmektedir. İfade özgürlüğü kapsamında ırkçılık çerçevesinde sadece biyolojik ırkçılık yapılmamakta aynı zamanda “kültürel ırkçılık” diye de adlandırabileceğimiz İslamofobik söylemler de geliştirilmektedir. Geliştirilen bu İslamofobik söylemlere karşı biyolojik ırkçılığa karşı çıkabilme noktasında verilen önemin gösterilmediği de görülmektedir. Hıdır’ın ifade ettiği üzere (2017: 23) insan haklarını ele alan ve araştıran yazılı metinlerde ırkçılık-ayrımcılık bir insan hakkı ihlali olarak vurgulanmakta fakat İslamofobik ya da İslâm karşıtı söylem ve eylemler, çoğunlukla ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. İslamofobi ırkçılığın yeni bir boyutu olan kültürel ırkçılığın güncel bir biçimi veya üretimidir. Bu bağlamda Müslüman kesim genellemeye tabii tutulmakta ve ötekileştirilmeye maruz kalmaktadır. Bu noktada aslında ifade özgürlüğü ile nefret söylemi ayrımı karşımıza bir kez daha çıkmaktadır; ifade özgürlüğü çerçevesinde dile getirilen fikirlerin sonucu olarak toplumda ötekileştirme gibi sonuçlar ortaya çıkmaması gerekmektedir. Fakat nefret söylemi içeren ifadeler dile getirildiğinde toplumun huzuru bozulmakta ve ayrımcılık, ötekileştirme ile sonuçlanmaktadır. Özlü’nün belirttiğine göre (2015: 12-13) ifade özgürlüğü kavramı, Avrupa ve Amerika kıtasında 18. Yüzyılda Aydınlanma Çağı sürecinde ortaya çıkmıştır fakat ifade özgürlüğünün evrensel bir ilke haline gelmesi Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında gerçekleşen açık ihlallerin sonrasında olmuştur. O dönemlerde de ifade özgürlüğünün çerçevesini; farklı fikirlerden haberdar olma, bunları yayma ve bu ifadeleri dile getirirken kınamamayı esas alması oluşturmaktadır. Bu özgürlük içerisinde en geniş alana sahip olan ise dini inanç özgürlüğüdür. Fakat en çok yargılanan ya da sorgulanan da yine inanç boyutudur. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında da değinileceği üzere İslam’a ve Müslüman kesime yönelik nefret söylemleri, günümüzde hem ifade özgürlüğünün sorgulandığı hem de nefret söyleminin sınırlarını belirsiz kılan en önemli örneklerdir. İslamofobi adı altında yayılan endişe hem siyasetçiler hem de toplumda yer alan İslam dininden ve Müslümanlardan şikâyetçi kesimlerce bir nefret söylemi yayılmakta fakat pek çok kez ise bu fikirlerin ifade özgürlüğü çerçevesinde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Nefret söylemlerinin ifade özgürlüğü hakkından ayrı tutulması, nefret suçu ile işlenen suçların belirgin bir ayrıma kavuşturulması; nefret söylemi ve nefret suçlarının toplumsal hafızada, kamuoyunda olağan karşılanmaması normalleştirilmemesi adına atılacak en önemli adımdır. Özlü'ye göre (2015: 23), ifade özgürlüğü uluslar arası insan hakları mahkemelerince tanınmış, korunmaya alınmış bir hak iken, nefret söylemi için aynı durum geçerli değildir. Nefret söylemini alenen yasaklayan insan hakları kanunları nitekim daha az sayıdadır.

İfade özgürlüğü günümüz dünyasında bireylerin bilgi edinme ve yayma konusundaki en önemli haklardan biridir. Demokratik siyasal yaşam şeklinin ise vazgeçilmez bir parçasıdır. İfade özgürlüğü kavramını önemli kılan bir diğer özellik ise diğer pek çok hak ile ilişkili olmasıdır. Belli oranda, belirli bir çerçevede sınırlandırılması bu nedenle gereklidir. Çünkü ifade özgürlüğünün en çok karıştırıldığı alan nefret söylemidir. Öyle ki kınayıcı, aşağılayıcı, hakaret içeren pek çok söylem, ifade özgürlüğü hakkı adı altında değerlendirilmesi talep edilmekte ve bu durumda nefret içerikli söylemlerin meşrulaştırılmasına zemin hazırlamaktadır. Çünkü kişilerin inançlarına, yaşam şekillerine, ırklarına, milletlerine, cinsiyetlerine, giyiniş tarzlarına ve pek çok seçimlerine yönelik dışlayıcı ve hakaret boyutuna varan düşünceler, farklılıkların bir arada yaşamasını gerektiren günümüz toplumunda, toplumsal refahın önündeki en büyük engeldir. İnsan şüphesiz düşünen ve düşüncelerini dile getirme ihtiyacı olan bir varlıktır. Fakat belli bir düşünceyi dile getirirken seçmiş olduğu kelimeler, ifadeler ya da kullandığı işaret ve semboller bireyin kendi tercihiyledir. Bu ve benzeri tercihlerin sonuçları olan olumsuz bazı durumlarda kişi haklarını kötüye kullanmış sayılmaktadır. Dolayısıyla da birey kendi hakkı olduğunu düşündüğü bir özgürlüğü ile başka bir kişi veya grubun hakkını ihlal etmektedir. Bu noktada ifade özgürlüğü en çok nefret söylemleri ile ihlal edilmekte ve nefret söylemleri neticesinde pek çok insan mağdur olmaktadır. Nefret söyleminin kanunlar nezdinde belli bir suça tabi olması, kapsamının belirlenebilmesi hem ifade özgürlüğü hakkı önündeki engeli kaldırmış olacak, hem de bireylerin sahip olduğu hakları daha net ifade etmiş olacaktır.

1.2. İslamofobi ve İslamofobik Söylem

İslamofobi kelimesi, fobi ekinde anlaşılacağı üzere bir korkuya işaret etmektedir. Bu korku da İslam korkusudur. İslamofobi kelimesi Yunan dilinde “phobos” olarak kullanılan korku kelimesinin karşılığı olarak Türkçeye geçen kullanım olan fobi ve İslam kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. “Fobi normal bir insanın korkmayacağı durum, obje veya eylemden aşırı bir şekilde korkma ve kaçınma davranışında bulunmaktır” (Karlı, 2013: 76). Korkunun fobi kavramıyla nitelendirilmiş boyutu aşırılığın bir göstergesidir. “Eğer yabancı, bizzat tehdit ve korku kaynağı olsaydı, o zaman herkes fobik bir tutuma sahip olacaktı. Bu böyle olmadığına göre, fobiler ve fobi sahipleri, genellikle tedavi edilmesi gereken patolojik kişilerdir” (Canatan ve Hıdır, 2007: 27). Bu belirlemeden anlaşılacağı üzere fobi ile nitelendirilen korkular bir hastalık boyutuna ulaşmıştır. Dolayısıyla bu korkularda tedavi gerektiren korkulardır. İslamofobi gibi benzer yaklaşımlar bazı dinlere, milletlere, azınlık gruplara yönelik bulunmaktadır. Antisemitizm, zenciler, Çingeneler, köleler gibi. Fakat genel olarak bu tip etiketlemeler korku ile bir arada kullanılmamaktadır. Bu gruplara yönelik düşmanlık veya karşıtlık kapsamında kelimeler türetilmiştir. Korku ile özdeşleştirilenler ise Müslümanlardır.

Bireyin korktuğu nesne, kişi veya durum ile yakın ilişki ya da mesafede olması önemli bir durumdur. İslamofobi için bu yakınlığı ya da mesafeyi düşünürsek, kişiler yaşadıkları bölgede İslam’ın ve Müslümanların da yaşadıklarını bildiklerinde korkuları canlılığını korumaktadır. İslam dinine mensup Müslümanlar Batılılar için yabancı konumundadırlar. Simmel yabancıyı mesafe ilişkisi üzerinden değerlendirmektedir. “Yabancı grubun kendisinin bir unsurudur, tıpkı yoksullar ve muhtelif iç düşmanlar gibi gruba mensubiyeti hem onun dışında olmayı hem de onunla karşı karşıya gelmeyi içeren bir unsurdur” (Simmel, 2015: 149). Yabancı yaşadığı toplumun üyesi haline gelmiş olsa da onun yabancılığı toplum tarafından bilindiği için yine de yabancısıdır ve tehlikedir. Müslümanların Batı’daki konumlandırılışı da tam da bu tespitinde olduğu gibidir. İş, eğitim, sağlık gibi temel ve mecburi sebeplerden bile Avrupa’ya gitmek durumunda kalan her Müslüman günümüzde Batı nezdinde bir tehlikeye işaret etmektedir. Batı bundan çok zaman önce Müslümanları bir yabancı hatta daha ileri boyutu bir öteki olara damgalamıştır.

Bu algı hızla yaygınlık kazanmış, toplumsal hafızada bir o kadar kalıcı yer etmiştir ve bunu hafızalardan yok etmek pek kolay olmayacaktır.

Simmel'e göre (2015: 152), yabancı ile kendimiz arasında ulusal ve toplumsal mevki benzerlikleri, insanın genel doğasına yönelik benzerlikler olduğu müddetçe yakınlık oluşur. Bahsedilen benzerlik, bireyin başka insanlarla olan bağlılığı ölçüsünde de uzak olduğu ifade etmektedir. Çünkü yabancı ile kurulan bu mesafe temelli ilişki, herhangi bir başkasıyla da kurulabilmektedir. Yabancı ile olan bu bağ onu yabancı olmanın ötesine taşımaya yetmemektedir. Kahraman (2018: 212), yabancılar için "bugün gelip yarın kalanlar" ifadesi kullanmaktadır. Buna göre yabancılar modern dünya düzeni ve kontrol edebilen toplum için tehdit unsurudur. Toplum düzenini tehdit edenlere karşı tahammül edemeyenler nezdinde bu tipler açıkça yabancıdır. Hakkında bilgi sahibi olunması ve kontrol edilmesi gereken yabancılar ayrıca bu bilgiler -nereden geldikleri, ne için geldikleri, kalma süreleri vb.- dâhilinde toplumsal sınıflandırmayı da mümkün kılmaktadır. Kahraman'ın ifade ettiği bilgilere göre yabancılar hakkındaki sınırlı bilgi, yabancıların toplumsal alanda görünümü büyük bir belirsizlik ortamı oluşturabilme ihtimali taşır. Batı için yabancı kabul edilen, öteki olarak etiketlenen Müslümanlar hakkında da topluma ve medyaya iletilen sınırlı bilgiler ve bu bilgilere eklenen yanlış yorumlamalar, İslam dini ve Müslümanların tehdit unsuru olduğu algısını oluşturmaktadır.

Yahudiler üzerinden örnek veren Simmel (2015: 153-154), Ortaçağda Yahudilerin ödediği vergilerin Hıristiyanlarınkinden farklı olduğunu belirtmekte; Yahudilerden alınan vergilerin önceden belirlendiğini eklemektedir. Yani Yahudiler için ödenecek miktar önceden belli ve sabittir. Simmel bunun, Yahudilerin sadece Yahudi olmasından kaynaklandığını belirtir. Ortaçağ boyunca Yahudilerden alınan vergideki adaletsizlikten bahseden Simmel (2015: 153-154), yabancıların birey olarak değil belli bir tipte yabancılar olarak algılandıklarını söyler. Diğer vatandaşlar servetlerine göre vergi öderken Yahudilerin ödediği vergiler önceden belirlenmekte ve değişmemektedir. Yani her Yahudi aynı mali gelire sahip olarak değerlendirilmektedir. Bu durumu Simmel yabancıların bireysel olarak değil, köken anlamında yabancılığının vurgulanan bir yabancılık olduğunu belirtmektedir.

Yaşanılan toplum içerisindeki yabancıya göre Müslüman olmak gibi inanç tercihleri, bireyin o toplumdaki yabancılaşmasını belli etmektedir ve bu farklılık bir avantaj sağladığı kadar dezavantaj da sağlayabilmektedir. Bu dezavantajların en sık görülenleri toplumdan dışlanmak, ötekileştirilme.

“Esasen İslamofobi ‘yabancı korkusu-karşıtlığı’ anlamındaki ‘zenefobi’nin bir alt kolu olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre her yabancı karşıtlığı aynı zamanda bir İslâm karşıtlığı olmaktadır. Ancak her İslâm karşıtı kesinkes-mutlak olarak bir yabancı karşıtı olduğu söylenemez. Nitekim İslâm ve Müslüman karşıtı olduğu halde Müslümanların dışındaki yabancılara karşı olmayanlar bulunmaktadır” (Hıdır, 2017: 31).

Yabancı karşıtlığı gözetilen herkes aynı zamanda İslam karşıtı da olurken, her İslam karşıtlığının diğer yabancılara bir karşıtlık duymaması İslamofobinin özel bir yerinin olduğuna işaret etmektedir. İslam’a yönelik bu karşıtlık nezdinde, Müslümanların diğer yabancı gruplarına göre daha çok ayrımcılığa uğrayabileceği ve ötekileştirileceği anlamına gelmektedir.

Genel bir tanım oluşturması için Aktaş’ın İslamofobi kavramına yönelik şu tanımı açıklayıcıdır: “İslamofobi genel olarak: İslam ve/veya Müslümanlara karşı kin, nefret veya düşmanlık besleme veya onlara güvenmeme, onlardan şüphe duyma, İslam’dan korkma şeklinde tanımlanabilir” (Aktaş, 2014: 36). Fobilerin ortaya çıkması için korkulan şeyle yakın olma, yakından ilişki içinde olma durumu gereklidir. İslam korkusunun ortaya çıkması için Simmel’in bahsetmiş olduğu mesafenin daralması ve yabancı olan kişi veya grubun yani uzakta konumlandırılanın yakın olması gerekmektedir. Bu bağlamda Batı’da yaşayan ve Müslümanları yabancı, korkulacak bir unsur olarak algılayan her Batılı için İslam ve Müslümanlar bir fobi alanı içindedir ve tehdit unsuru oluşturmaktadır.

Karşılıya göre (2013: 79) din ve korku ilişkisi çok yönlüdür. Karşılı bu çok yönlü ilişkiyi; dini ve kutsal olan nesnelere yönelik korku ve dinin içinde yer alan korku olacak şekilde iki kısımda incelemektedir. Dini ve kutsal nesnelere yönelik korkunun temelinde bireyin önceden yaşadığı travmatik bir olay, bireyin içinde bulunduğu ailenin o dini nesneye yönelik ön yargılı tutumu yatabilmektedir. Dolayısıyla bireyin geçmişi bugünkü algısını oluşturmaktadır. Fakat Karşılı aynı

zamanda, insanlar için her zaman bu durumun gerçekleşmesi gerekmediğini vurgulamaktadır. Bireyler için herhangi bir dine ve kutsala ait nesneye yönelik bir korku oluşması için olumsuz bir geçmişe sahip olması gerekmemektedir. Karslı bu noktada yılandan korkmak için yılandan ısırılmanın gerekli olmadığı örneğini vermektedir. Bu ilişkinin ikinci yönünü kapsayan dinin içindeki korku ise mensup olunan dinin gerekliliklerini uygulamayan kişilerin Tanrı tarafından cezalandırılacağına yönelik duyulan korkudur. Karslı'nın bu din ve korku ilişkisi üzerine getirdiği bağlantıdan anlaşılacağı üzere; Batı'da İslam korkusunun oluşması için her Batı ülkesinde İslam ve Müslümanların gerçekleştirdiği bir suikasta ihtiyaç duyulmamaktadır. Bir söylenti yahut bir iddia üzerinden bile bu korku gelişebilmektedir ki bunun bazı örneklerine çalışmanın ilerleyen kısımlarında yer verilecektir. "Dine ve kutsala yönelik korkunun oluşumunda, bireyin inandığı ve güvendiği kişilerin dine yönelik korkutucu telkinlerinin sonucunda bireyin dini kendi varlığına yönelik bir tehdit olarak algılaması etkili olmaktadır" (Karslı, 2013: 79).

Hıdır'ın belirttiğine göre (2017: 28) İslamofobi kelimesi 1918'de Etienne Dinet'in Fransızca kaleme aldığı bir kitapta kullanılmıştır. Uzun (2012: 14), Fransızca olan "İslamophobie" kavramının 1920 ve 1970 yıllarında bazı eserlerde kullanıldığını belirtmektedir. 1985 yılında ise Edward Said'in 1985 tarihli makalesinde kullanılmıştır. Kurtuluş (2009: 91), 1990 yılında, Independent yazarı olan Malise Ruthven'in, iktidarda kalmak adına dini argümanları kullanan Arap liderleri için ise 'İslamofaşizm' kelimesini kullandığını belirtmektedir. Sosyal bilimlerde, kamusal alanda, akademide yaygın olarak kullanımı ise bir İngiliz düşünce kuruluşu olan Runneymede Trust kurumunun 1997 yılında yayınladığı raporun sonrasında oluşmuştur.

"İngiliz Runneymede Trust adlı örgüt, 'Islamophobia: A Challenge For Us All' adlı raporu hazırlayıp dönemin İçişleri Bakanı Jack Straw'a sundu: Müslümanları sevmeyen; ekonomik, sosyal ve kamusal olarak dışlayan bir dünya görüşüydü İslamofobi. Ve bu görüşe göre İslam, bir dinden ziyade, şiddet içeren politik bir ideolojydi." (Kurtuluş, 2009: 91)

Özellikle Runneymede Trust kurumunun yayınladığı rapor ile İslamofobi kamusal alanda tartışmaların konusu olmuş ve sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Bu durum günümüzde hala popülerliğini korumakta ve İslamofobik tutumlarla

gerçekleştirilen pek çok terör olayı gündeme gelmektedir. 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan terör saldırı ardından İslamofobi, dini bir ötekileştirme amacıyla kullanılmaya başlamıştır. Bu tarih ile Müslümanlar İslam dinine mensup oldukları için terörist ilan edilmiş ve İslamofobi asıl ayrımcılık boyutunu bu olayla kazanmıştır. Şeref'e göre (2010: 24-25), İslamofobi ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili yapılan çalışmalar arasına alınmıştır. İslamofobi kavramının kullanımının yaygınlaşması akabinde Batı'da farklı kültürlere, dinlere, inançlara sahip milletlerin bir arada yaşamasına yönelik eleştiriler yoğunlaşmış, farklılıklar, azınlık gruplar, göçmenler ciddi birer tehlike olarak algılanmaya başlamıştır. ABD ve Avrupa İslamofobinin en çok görüldüğü ve de nefret suçuna sebep olduğu bir kavram haline gelmiştir. İslam korkusunun tek kaynağı İslam dinini tanımamak, İslam dini ve Müslümanlara olumsuz ön yargıyla yaklaşmaktan ibarettir.

İslamofobi kavram itibariyle dini anlamda bir içeriğe sahip olsa da ortaya çıkışında birçok neden aranabilir. İslamofobinin ve Müslümanlara yönelik yabancılaşmanın, ötekileştirmenin, Batı'nın ekonomik ve siyasal çıkarlarının inşa ettiği bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Sadece din ve dini bağlamlarda neden aramak kısıtlayıcı ve yanıltıcı olabilmektedir. Bodur (2017: 76), Avrupa'da İslamofobinin artmasında asıl sebebin, kısıtlı kaynaklar üzerinde egemen olmanın ideolojik açıdan ele alınabileceğini savunan çatışmacı din teorisi kapsamında, İslami düşüncenin Batı medeniyeti karşısında bir tehdit unsuru olduğunu belirtmenin daha açıklayıcı olduğunu ifade etmektedir. 11 Eylül'ün ardından, öncelikle Amerika olmak üzere Batı'da yaygın olan ve artarak devam eden İslamofobi, Müslüman ve İslam karşıtı duruşu temsil eden bir kavram haline gelmiştir. İslam'a yönelik hiç bir temel dayanağı olmayan, basmakalıp olarak nitelendirilebilecek düşünceler her fırsatta Batı'da medya kanalları aracılığıyla tekrarlanarak insanların bilinçaltında bir algı inşa etmektedir ve İslam-Müslüman karşıtlığı bu yolla beslenmektedir. İslam'a yönelik korku adı altında beslenen ön yargılara dayalı düşmanlık duygusu İslamofobi kavramı adı altında meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. İslamofobi, oryantalist söylemin ortaya çıkardığı ve bu süreçte de siyaset ve medya tarafından kullanılan bir Batı ürünüdür. Batı'nın İslamofobiyi İslam dini korkusu adına kavramsallaştırması, Doğu üzerinde egemenlik ilan etmesini, üstünlük elde etme amacıyla kullanmasını

sağlamış ve bu doğrultuda da İslam dini ve Müslümanları tehdit unsuru olarak göstermiştir. Tehdit olarak algılanmasına neden olan durum ise İslamiyet'in Batı'da da hızla yayılmasıdır. Bodur'a göre de (2017: 76) İslamiyet'in günümüzde hızla dünyaya yayılmasıyla Hıristiyan kilisesi önderliğinde Batı'nın toplumsal hafızasında yer etmiş basmakalıp yargılar nezdinde İslam karşıtlığı İslamofobi formunda yeniden üretilmektedir. Buradan anlamaktayız ki aslında İslamofobi yani İslam korkusundan çok günümüzde İslam karşıtlığına vurgu yapmaktadır. Fakat korku adı altında İslam'a yönelik karşıtlık bireylerin zihninde daha kalıcı ve etkileyici olmaktadır. Çeşitli İslam ülkelerinden seçilen din adamlarının dış görünümü ve kışkırtıcı konuşmaları örnek gösterilerek, çeşitli ülkelerde yaşanan suikastların sorumlusu Müslümanlar ilan edilerek İslam'a yönelik karşıtlık "korku" üzerinden yayılmaya çalışılmaktadır. Bu konudaki en iyi örnekleri çalışmanın da araştırma konusu olan iki kısa film oluşturmaktadır.

"İslamofobi'nin ortaya çıkmasında Batı-Doğu ayrımı temelinde şekillenen çift kutuplu dünya düzenininde Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Almanya'daki 'Doğu Blok'unun' çökmesi en büyük etkenlerden biridir. Dünyanın çift kutuplu sistemden tek kutuplu sisteme geçişiyle birlikte, düşman olarak tanımlanan komünizmin ortadan kalkarak yerine İslam yalnızca bir din veya ideoloji olarak değil; bir kültür ve medeniyet olarak da Batı'nın karşısında bir düşman-öteki olarak kavramlaştırılmıştır" (Barın, 2014: 2).

Batılı güçler İslamiyet'in ortaya çıkması ve hızla yaygınlaşmasıyla birlikte Müslümanlara ve İslam dinine yönelik karalama kampanyası başlatmış, her açıdan İslam ve Müslümanlar töhmet altında bırakılmıştır. Çok kez İslamiyet'in şiddet yanlısı ve İslamiyet'in kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in şiddeti destekleyen ve terörü yaygınlaştırma amacıyla olan bir kitap olduğu savunulmaktadır. Üzerinde en çok çalışılan bir diğer önemli karalama unsuru ise Müslüman kadın olgusudur. Yine İslamiyet'in kadına değer vermeyen, kadını hor gören, aşağılayan, eve hapsetmiş, hiçbir hak iddia edemeyen, erkekle kıyaslayarak aşağı bir kategoriye indirgemeye çalışan, ikinci sınıf insan muamelesi yapıldığı iddiasını taşıyan fikirlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Bu iddiaları temellendirmek içinse çeşitli İslam ülkelerinden örnekler alınmakta ve abartılı örnekler ile tüm Müslüman kadınların sunulan

örneklerde olduğu gibi anlatılmakta ve bu duruma boyun eğmek zorunda kaldıkları gösterilmektedir.

Batı Müslümanların gerileme dönemlerinde yaşadığı sarsıntıyı fırsat bilerek pek çok konuda ve meydana gelen her boşlukta Müslüman çevreleri sömürge altına almak için çabalamışlardır. Bu sömürgecilik ham maddi hem manevi anlamları kapsamaktadır. İslam dinini ırkçı bir söylem aracılığıyla yansıtan Batı'nın sömürgeci tutumu kendi çapında bir meşruiyet kazanmıştır. Günümüzde başka herhangi bir din ve mensubu olan topluluk için, İslam dini ile ilgili bahsedildiği gibi "Batı medeniyetini tehdit ediyor" gibi bir söylem geliştirilmemiştir. Said'e göre (2000: 19), bu nedenle günümüzde Müslüman camianın yaşadığı çalkantılı süreç ve yaşanan ayaklanmalar -bunlar salt Müslümanlıktan değil, sosyal, ekonomik ve tarihi faktörlerden de kaynaklanmaktadır- "kaderci Müslümanlar" gibi oryantalist kalıplaşmış ifadeler ile açıklanmaktadır. Kurtuluş'un da değindiği gibi (2009: 76) İslam dinini yıpratmak üzere inanç hakkında birçok kural üzerinden ve genellemelere başvurularak, şiddet, ilkelik, bağınazlık, terör gibi olumsuz kavramlar İslamiyet ile özdeşleştirilmeye çalışılmaktadır.

Kriz zamanlarında ortaya çıkan radikal kesimlerin aşırı tepki gösteren davranışları ve söylemleri her zaman Müslümanların bir bütün olarak değerlendirilmesi ve de suçlanmasıyla sonuçlanmıştır. El-Kaide, İŞİD, Taliban, Hizbullah gibi yapıların da alenen Batı'yı hedef alan söylemleri ve politikaları, İslam dünyasını ve Müslümanları töhmet altında bırakan en önemli etmenler olmuştur. Terör örgütü olarak üretilen bu yapılar ise zamanla örgüt olmaktan ileriye giderek bir Irak Şam İslam Devleti adı altında büyük bir yapılanmayı meydana getirmiştir. Batı'ya yönelik saldırıları artıran bu tip örgütler, hâlihazırda bulunan İslamofobinin de artmasına neden olmaktadır. İslam dünyasına yönelik olumsuz ön yargı ile beslenen Batı ise yaşanan saldırıların hepsinden tüm Müslümanları sorumlu tutarak ve suçlu ilan ederek İslamofobik tutumların artmasına ve daha çok yaygınlık kazanmasına fırsat vermektedir.

Tarihsel süreçte çatışma halinde olan Hıristiyan camiası ve İslam dünyasının bu ilişkisine İslamofobi adı konmamışsa da, genel anlamda Doğu ve Batı

kutuplaşması, söz konusu her iki dinin var oluş ve tanışma süreçlerinden bu yana var olmuştur. İslamofobi, literatürde İslam'a yönelik bir korkunun adı olsa da, bu olgu bahsetmiş olduğumuz kutuplaşmanın da günümüzdeki terimsel/kavramsal bir karşılığını ifade etmektedir.

İslam karşıtlığının ve düşmanlığının kavramsal karşılığı olan İslamofobinin doğuşu İslam'ın doğduğu yıllara kadar indirgenebilir. Pagan kültürüne mensup kişiler, Hıristiyanlar ve Yahudiler kendi çıkarlarını sürdürmek amacıyla İslam'ın yayılmasına şiddetle karşı çıkmışlardır. Hıristiyanlar ile mücadelenin en yoğun olduğu dönem ise Haçlı seferlerinin yaşandığı yıllara (1095-1291) denk düşmektedir. Kiliseler Batı'ya karşı İslam'ı kötüleme en etkili kurumlardan biri haline gelmiştir ve birçok kitleyi etkilemiştir. Tarihi sürece baktığımız zaman, İspanya'da Endülüs'ün bir İslam Devleti olan Emeviler tarafından fethedilmesine kadar geride İslamofobi aranabilmektedir. Endülüs İslâm Devleti, Haçlı seferlerine asker alınmasına yönelik politikalarıyla harekete geçmiş, kilisenin ve din adamlarının propaganda amaçlı düşünce ve hareketleri ile nefret duygusu topluma yayılmaya başlamıştır. İslam camiası ve Hıristiyanları karşı karşıya getirmesi ve sürecin uzun olması nedeniyle Haçlı seferleri önem arz etmektedir. Sucu'nun belirttiği üzere(2016: 20), Haçlı seferlerinin ilk akınları Papanın Cennet sözü ile anlam yüklediği akınlardır fakat ileriki seferlerde hedef değişmiş, Doğu'nun zenginliklerine zarar verilmeye başlanmıştır.

Macit'in belirttiği üzere (2008: 67), 1204 yılında yapılan dördüncü Haçlı Seferi Avrupa tarihinin karanlık ve kirli yüzünü gösteren olaylarından biridir. Buna göre ekonomik anlamda maddi hırsın yükseldiği ve bunun içinde entrikalara başvurulmuş bir seferdir. Dördüncü Haçlı seferi sırasında İstanbul işgal edilerek, kente ait hazineler yağmalanmış ve çok sayıda insan öldürülmüştür. Bu bilgiden anlaşıldığı üzere Avrupa'nın Haçlı seferlerini düzenlemesinin asıl nedeni maddi çıkar sağlamak ve Doğu'nun zenginliklerini alamadığı esnada ise Doğu'ya zarar vermektir. Alican'a göre (2014: 138) bir yıl kadar devam eden kuşatma sonrası İstanbul'un Latinlere geçmesi ve üç gün boyunca tarihten silinmeyecek bir katliama sahne olduğu bilgisi izlenen politikanın amacını bir kez daha göstermektedir.

Sucu'nun belirttiği üzere (2016: 21), 1453 Doğu Roma'nın yıkılmasıyla Avrupa'da İslam'a yönelik karşıt duyguların artmasına neden olmuş, diğer taraftan İslam Avrupa'ya açılma fırsatı bulmuş, bu durum da Batı için İslam tehlikesini artırmıştır. Bu gelişmeler sonrasında papa tekrar bir Haçlı seferi düzenlemek istese de Avrupa'nın kendi iç karışıklıkları bu seferlere fırsat vermemiştir. Özellikle İstanbul'un fethinin ardından beliren İslâm ve Müslümanlara yönelik korku, devamlı canlı tutulmaya çalışılmıştır. Bilhassa 15. ve 16. yüzyıllarda iyice pekişen, tanınan ve de tüm Avrupa'yı çemberine alan bu korku özellikle Kanuni Sultan döneminde Osmanlı'nın Avrupa içlerine ve sonunda da Viyana'ya dek varması ile İslamofobi zirveye ulaşmaya başlamıştır.

İslamiyet, Hıristiyanlıktan yaklaşık 600 yıl kadar sonra ortaya çıkmış olan tek tanrılı bir dindir. Dolayısıyla Hıristiyanlık için, İslamiyet'in doğuşuna kadar rakip bir din yoktur. Geçmişten günümüze dek Hıristiyanlık ve Yahudilik kendilerine ve çıkarlarına uygun bir statüde ilerlemektedirler. İslamiyet'in doğuşu ile her iki din de aslında İslam'ı bir tehdit unsuru olarak görmeye başlamıştır ki, bu durumda İslamiyet'in çok hızlı bir biçimde yayılmasının da payı büyüktür. Hızla yayılan ve popüler olan bu din, şüphesiz kilisedeki din adamları ve araştırmacılar tarafından yakın takibe alınmıştır. Fakat bu araştırma sürecince İslam'ın gerçeğe uygun bir biçimde ortaya konmadığı anlaşılmaktadır. Amaç sadece İslamiyet'i öğrenmek değil Hıristiyanlığa karşı bir rakip, bir tehdit unsuru olarak gösterecek başka unsur üretmektir. Zamanla da bu tehdit faktörü üzerinden ise kendi sömürgeci anlayışını yürütmek Batı'nın bir diğer önemli amaçlarından biridir.

İslamofobi ilerleyen dönemlerde özellikle sömürge dönemlerinde, sömürgeciliği meşru kılmak amacıyla da pek çok kez kullanılmıştır. Modern zamanlara geçiş yaptığımızda ise İslamofobi kavramının kullanımı 21. Yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Dolayısıyla Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle de kullanımı sıklaşmıştır. Canatan'ın da belirttiği üzere (2017: 88), İslamofobinin Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından yaygın kullanımı bir tesadüf değildir; Batı ideolojik anlamdaki en güçlü rakibinin dağılmasından sonra kendine yeni düşman ortaya çıkarma ihtiyacı hissetmiştir ve Ortadoğu'da da meydana gelen bazı olumsuz gelişmeleri gerekçe

göstererek başka bir soğuk savaş dönemini başlatmıştır. Yani “kızıl tehlike”nin yerine “yeşil tehlike”yi meydana çıkartmıştır. Bu bağlamda günümüzde İslam ve Müslümanlar adına üretilen farklı imajlar, gerçeğin üzerini örtmekte ve İslamofobi yüzeysel düşünce kalıplarıyla yeniden üretilmektedir.

“Amerikalı yazar Samuel Huntington’ın ‘Medeniyetler Kavgası’ (1993) adlı makalesi ve burada önerdiği tez, Amerika ve Batı dünyasında Soğuk Savaş sonrası durumu yansıtması bakımından önemlidir. Bu makale ve burada ifade edilen tez, şüphesiz ki dünyada var olduğu veya var olacağı düşünülen çelişkileri ortaya çıkarması açısından önemli bir rol oynamıştır” (Canatan, 2017: 88).

Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve daha sonra komünizmin çökmesi, Samuel Huntington’un ileri sürdüğü Medeniyetler Kavgası ile “tarihin sonunun geldiği” tezi çerçevesinde Müslümanlar öteki olarak belirlenmiştir. İslam’a ve Müslümanlara karşı çıkmak için üretilen İslamofobi kavramının, bir kargaşaya meydan vermek, kaos ortamına zemin hazırlamak amacıyla olduğu anlaşılmaktadır. Avrupa’da pek çok ülkede İslam’a ve Müslümanlara açık bir saldırı vardır ve medya üzerinden pek çok yanlış haber ile Müslümanlar ötekileştirilmektedir. İslam dünyasında en çok kargaşa oluşturabilecek konular üzerinden –başörtüsü, cihad, şiddet- pek çok propaganda yapılmaktadır. Her fırsatta cihadı terörle, başörtüsünü ise gericilikle bağdaştıran, İslam’ı şiddet dini ilan eden ve çok kez de alay konusu eden Batı, oryantalist söylemler ile İslamofobiyi beslemekte, İslam ile Batı’yı karşı karşıya getirmektedir.

İslamofobinin 11 Eylül sonrasında hızla yaygınlaşması Müslümanların kamusal alandaki varlığına ciddi bir tehlike oluşturmuştur. İslamofobi, Batı toplumlarında yerleşik halde olan birtakım bireyler ile Müslümanlar arasındaki bağ zedelenmiş ve zamanla da ilişkinin nefret söylemleri ile sona ermesine neden olan toplumsal bir sorun meydana getirmiştir. Fakat şüphe yok ki İslamofobi bir tarihsel ve sosyolojik gerçeklik olarak 11 Eylül 2001 tarihli saldırıdan bu yana, yani yaklaşık olarak son yirmi yıla hapsedilecek ve değerlendirilecek bir olgu da değildir. Bu şekilde bir değerlendirme eksik olacaktır.

Müslüman kesim çeşitli Avrupa ülkelerinde varlığını sürdürmektedir. Bu yaşayış hem buldukları ülke sınırları içinde asimile olmamaya çalışarak hem de sahip oldukları dini koruma çabası içinde gerçekleşmektedir. Fakat bu yaşayıştan rahatsız olan ülke vatandaşları ve siyasiler, Müslümanları sosyal ve kamusal alandaki görünürlüklerini nefret söylemleri ile sınırlandırmaktadırlar. Bu bağlamda ise İslamofobi sembolik şiddetin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

İslamofobinin Avrupa’da halen yükselmeye devam ettiği bir gerçektir. Nitekim SETA’nın (Hafez ve Bayraklı, 02.05.2018) 2015 Avrupa İslamofobi Raporu bu durumu özetlemektedir. Rapor 25 Avrupa ülkesinde gerçekleştirilmiş ve 35 bilim insanı tarafından araştırılmıştır. Daha önce yapılan araştırmaların nispeten Batı Avrupa üzerinde yoğunlaştığı belirtilirken bu çalışmada ek olarak Doğu Avrupa ülkeleri olan Sırbistan, Hırvatistan, Macaristan, Litvanya ve Letonya gibi ülkeleri de kapsamına alarak hazırlanmıştır. Rapor, amacının Avrupa’da yükselen Aşırı sağ ve İslam karşıtlığının Müslüman bireylere karşı hak ihlallerini ne şekilde yapıldığını ve nedenin ne olduğunu ortaya çıkarmak olduğu belirlemiştir. Avrupa’da yaşanan karışıklığın yabancı karşıtlığı üzerinden Müslümanlara yönelik karşıtlığın öne çıktığı gözlenmiştir. Hazırlanan raporda Avrupa’da Müslümanlara karşı gerçekleştirilen saldırıların endişe verici bir boyuta ulaşmasının yanı sıra hukukun da tek taraflı işlemesi nedeniyle sorgulandığı belirtilmektedir. Ayrıca İslamofobinin en çok öne çıktığı ülkelerin Almanya, Fransa, İngiltere, Hollanda, Avusturya, Norveç ve Belçika olduğu da belirlenmiştir. Hıdır’a göre (2017: 33) Müslümanlar hem içerde hem dışarıda birer düşman olarak algılanmakta bu doğrultuda da ayrıştırılmakta ve Batı’da yaşayan Müslümanların Batılılar ile eşit haklara sahip olmamaları gerektiği anlayışı güçlenmektedir. Bir grubun düşman olarak algılanması ve o şekilde halka lanse edilmesi aslında üstü kapalı bir savaş ilanı olarak değerlendirilebilir. Çünkü öteki addedilen Müslümanlar, terörist ilan edildiklerinden bu yana çeşitli saldırılara uğramışlardır. Bu durum gösteriyor ki tüm Müslümanlar aynı noktada değerlendirilmekte ve onlara yönelik zaten var olan bir güven duygusu yerini iyiden iyiye güvensizliğe, tehdide bırakmaktadır. Siyasi ve sosyal platformlarda Müslümanlar basit olarak değerlendirilebilecek sebeplerden ötürü ötekileştirilmeye maruz kalmış ve bu durum ise “terörist Müslüman” algısı çerçevesinde

normalleştirilmiştir. “Dolayısıyla İslamofobi artık Müslümanlara yönelik bir hoşgörüsüzlük, temelsiz korku, ayırimcılık, nefret söylemi olma eşiğini aşarak yer yer eylem düzeyine geçmiş okul, iş yeri, cami, toplu taşıma araçları ve sokakta Müslümanlara yönelik fiziki saldırılarda kendini gösteren somut bir düşmanlık halini almış” (Hıdır, 2017: 33).

İslam’a ve Müslümanlara yönelik olumsuz tutum ve davranışların karşılığı olarak pek çok ifadelere başvurulmaktadır. Batı kendi değer yargıları çerçevesinde İslam’a ait argümanları yorumlamaktadır. Bu sayede de hem kendi benliğini şekillendirmiş hem de kendisi için öteki olacak olan İslam’ı ve Müslümanları temsil eden imajı da yine bu argümanlar çerçevesinde belirlemiştir.

1.2.1. Biyolojik Irkçılıktan Kültürel Irkçılığa

İrk, tanımlanması zor ve bir o kadar karmaşık yapıya sahip kavramlardandır. Ortaya çıkışından bu yana farklı anlamlarda kullanılmış, araştırmacılar tarafından çok çeşitli ırk kuramları ve ırklar ortaya konmuştur. Ayırıştırıcı ırk tanımı ve kuramları insanları belli sınıflandırmalara tabi tutmuş ve bu da toplumda bölünmelere yol açmıştır. Tarihi süreç içerisinde yaşanan göçler, savaşlar, çeşitli saldırılar bir grubun diğer grubu işaretlemesi, toplumda olumsuz anlamda damgalanması ve bu sayede bilinir olması adına ırkçılığın farklı boyutları meydana çıkmıştır. Batı’nın kendini beyaz ırka mensup olmaları sayesinde de üstün görmesi ve kendi dışındakileri ırk kuramına göre sınıflandırması İslam dünyasını da yakından ilgilendiren ve etkileyen bir durum olmuştur. Bu nedenle sosyolojik açıdan ırk kavramına ana hatlarıyla bu tez çalışmasında yer vermek ve kültürel ırkçılık ve İslamofobi arasındaki ilişkiyi vurgulamak önem arz etmektedir.

“İrk, biyolojik olarak temellendirilen dış görünüme göre bireylerin ve grupların yerinin belirlendiği, çeşitli vasıfların ya da becerilerin atfedildiği bir dizi toplumsal ilişki olarak anlaşılabilir. İrksal ayırım, insan farklılıklarını tanımlama tarzından daha öte bir şeydir; keza toplum içerisindeki güç ve eşitsizlik örüntülerinin yeniden üretilmesinde önemli rol oynar.” (Giddens, 2012: 534).

İrk genetik kodlar ile kuşaktan kuşağa aktarılan benzerlikleri ifade etmektedir. Biyolojik unsurlar temelinde yapılan ırk ayırımının birey ve grupların

yerini belirliyor olması toplumsal ilişkilerin ırk ayrımına göre yapılabileceğini göstermektedir. Sahip olunan ırka göre belirlenen statüler, toplumda siyasi ve kültürel iktidar savaşlarının yaşanmasını olağan hale getirebilmektedir.

Giddens'in belirttiği üzere (2012: 533) modern ırkçılığın babası olarak adlandırılan Kont Joseph Arthur de Gobineau: beyaz, siyah ve sarı ırkların olduğunu ileri sürmektedir. Beyaz ırk üstün zekâ ve ahlaka sahip, siyahlar hayvan tabiatı ve ahlak yoksunluğu olan ırklardır. Gobineau'nun bu ayrımı bize direk Doğu'luların siyah ve Batı'nın da herkesçe kabul ettiği şekilde beyaz ırka mensup olduğunu hatırlatmaktadır. Ten rengi esas alınarak ahlak, karakter, zihin yapısına yönelik belirlemeler yapmak, aslında ırk çeşitliliğini ayrıştırıcı olarak kullanılan bir araç olmaktan öteye götürmemektedir. Yine Giddens'e göre (2012: 533) ırk kuramları Avrupa milletlerinin sömürge altına aldıkları bölge ve grupları idare ederken, hâkimiyet gücünü ele geçirerek oluşturdukları yenedünya düzenini meşru kılmak adına kullandıkları bir kavramdır. Ekonomik ve siyasi avantaj sağlamak adına ırk kavramı etkili bir unsur olmaktadır.

İrkçilik olgusu 18. yüzyıldan bu yana sürmekte olup 19. ve 20. yüzyıllarda etkisini daha fazla göstermektedir. "1820-1830'lu yıllardan itibaren, insanlığın farklı, birbirine karşı geçirimsiz, kapasiteleri bakımından eşitsiz ırklardan oluştuğuna dair görüş, bilimsel bir hakikat olarak genel bir kabul görmüştür" (Schnapper, 2005: 75). 19. ve 20. yüzyıllarda ırkçı tutumun artırması, Rönesans ve reform ile birlikte daha çok yaygınlık kazanan milliyetçilik kavramının da etkili olması ile ilişkilendirilebilmektedir. İrkçilik bu bağlamda milliyetçilik olgusunun da aşırılığını ifade etmektedir. Milliyetçilik fikri ırk ile belirlenen "ötekiler" üzerinden güç elde etmiştir.

Giddens'in belirttiği üzere (2012: 533) İkinci Dünya savaşının ardından keskin sınırlar çizen ve toplumda ayrıştırıcı bir nitelik oluşturan ırkların olmadığı, bireyler arasında bedensel farklılıkların olabileceği daha ılımlı bir yaklaşım izlenmiştir. Fakat kalıtsal anlamının kullanılmıyor olması ırk kuramı ve kavramının varlığını ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Özellikle ABD'de yaşanan 11 Eylül saldırıları, İspanya'da ki Madrid saldırısı, Fransa'da 2015 yılında gerçekleşen Charlie

Hebdo saldırısı gibi olaylar sonrası nefret suçları ırkçı tutumun yeniden gündeme geldiğini göstermektedir.

Schnapper'in (2005: 9) deyimiyle ırkçılık kavramı iki tip olumlamadan yola çıkar; biyolojik açıdan farklı, eşit olmayan ırklar vardır ve bu biyolojik farklılıklar toplumsal davranışları belirlemektedir. Biyolojik açıdan ırkların var olmadığına inanan Schnapper'e (2005: 14) göre, ırkçılık düşüncesi ırkları meydana getirmiştir ve ırkları da meydana getiren de, somut ve fiziksel ayrımlar değil, gerçek ya da hayali ayrımların toplumsal açıdan anlamlı bulunup kabul edilmesidir. Said'in (2010: 243) oryantalizm anlayışına göre Şarklı bir birey, her şeyden evvel Şarklı olması ile değerlendirilir ve insan olarak görülebilmesi ancak ikinci planda kalır. Said'in Şarklı hakkında insanlığının ikincil konumda olduğu bilgisi aslında Batı'nın Doğu'ya yönelik algısını şekillendiren net bir ifadedir. Şarklı ifadesinin geçmişe dönük bir tür kategorisine göre belirlenmesi ile Said'in ırkçılığa vurgu yaptığı kanaatine varılmaktadır. Bu bağlamda Batılı ile Doğulunun bir araya gelmesi kendini üstün bir konuma alan Batı için acil müdahaleyi gerektiren tehlikeli bir duruma işaret eder. İki medeniyetin birbirine karışmaması, karışmaması için Batı'nın Doğu'yu kullanarak ve kötüleyerek bu süreci yönetmesi tercih elden bir yöntem olmuştur. Kalın'a göre (2019a: 13) İslam'ın tarih sahnesine çıkmasıyla başlayan bu karşıtlık, Ortaçağ'da İslam'ı dini faktörlerle öteki olarak konumlandıran Avrupa, modern dönemde din dışı argümanlar kullanarak İslam'a olan karşıtlığını devam ettirmektedir. Doğu'ya yönelik geçmişe dayalı olan bu köktenci bakış açısı ırk kuramlarıyla da desteklenmektedir.

Şenel'in belirttiğine göre de (1984: 36), Batı sömürgeci tutumunu geliştirerek bir ilerleme kaydederken, bu süreçte Avrupalıların Kara derililer ile Asya'da Sarı derililer ve Amerika'da da Kızılderililer ile karşılaşması, kendine bir ayrıcalık oluşturmaya zemin hazırlamış ve insanları ten renklerine göre sınıflandırmaları sonucu ırk kuramları ortaya çıkmaya başlamıştır. Anlaşıldığı üzere ırkçılık temelde, sömürgeye bir gereksinmeyi de içermektedir. Batı'nın çıkarları doğrultusunda kullandığı en önemli aracı olan ırkçılık, Batılı olana karşı Batılı olmayan ötekiler üzerinde bir etki ve hâkimiyet kurma yolundaki yöntemin

meşrulaştırılmış bir kaynağıdır. Şenel'e göre (1984: 86) ırkçılık, kendi milliyetçiliğini meşrulaştırıp, diğer milliyetçilikleri yasal dışı ilan etmenin bir aracıdır. ırkçılık bireyler arasında eşitsizliği körükleyen, sınıflandırmaların oluşmasına neden olan bir düşünce sistemidir. Medyanın da doğrudan ya da dolaylı olarak ırkçılığı konu alan yayınlar yapması ırkçı tutumları geliştirmekte, mevcut olumsuzluğun önüne geçilmesinde engel teşkil etmektedir.

ırkçılık sınıflandırma ve eşitsizlik sorunun yanında nefret söylemlerini içermesinden ötürü nefret suçlarının işlenmesine neden olan en önemli etkenlerdedir. ırkçılık diğer taraftan nefret suçlarının bir üst kategorisi olan soykırımlara da neden olabilmektedir. Geçmişte bunun pek çok örneği vardır ve büyük kayıpların yaşandığı olaylarla bilinmektedir. Tarihte bilinen ve akla ilk gelen örnek şüphesiz Adolf Hitler'in Yahudilere, eşcinsellere, akıl hastalarına uyguladığı ırkçı uygulamalardır. ırkçılık önce nefret duygusu ile başlar ve yoğunlaşır, sonra her ortamda yayılan ve üretilen nefret söylemleri ile devam eder; fiziksel şiddete ve kayıplara yol açan davranışlarla son bulur.

“ırk ayrımcılığı, bir gruba sadece toplumsal düzeyde belirli bir ırka ait fiziksel veya diğer özelliklere sahip olduğu için eşit olmayan muamele yapılması anlamına gelmektedir. ırkçılık ise, ırk ayrımcılığının konusu olan özellikleri, olumsuz değer biçilen toplumsal, psikolojik ya da fiziksel özelliklerle ilişkilendirerek ırk ayrımcılığını destekleyen, deterministik bir inanç sistemidir”(Marshall, 2005: 311).

ırkçılık ile İslamofobi arasında ilk etapta doğrudan bir ilişki kurulamayabilir. Bunun akla ilk gelen nedeni ırkçılığın daha ziyade fiziksel özelliklerden kaynaklanan bir ayrımcılığa işaret etmesindedir. Fakat akademik çalışmalara da baktığımız zaman artık ırkçılık sadece fiziksel özellikleri temel alan ayrımlara dayanmamakta ve ırkçılığın yeni alt kategorileri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kültürel ırkçılığa çalışmada yer vermek açıklayıcı olacaktır. İslamofobi bugün Müslümanlara uygulanan ayrımcılığın şiddetli bir yansıması olan ırkçılığın bir boyutudur. Fakat Hıdır'ın değindiği üzere (2017: 23) ilgili literatürlerde ırkçılığın yeni kategorileri belirlendikçe açığa çıkan kültürel ırkçılık kavramıyla İslamofobinin ırkçılık ile ilgisi netlik kazanmıştır ve bu bağlamda Müslümanlar dini bir topluluk olarak

nitelendirilerek onlara yönelik genel bir ifadeyle korku, nefret ve ayrımcılık geliştirilmektedir.

İrkçılık olgusu net olarak insan hakları hususunda bir ötekileştirme, dışlama unsuru olarak belirlenirken ve insan hakları ihlali olarak kabul görünürken, İslamofobik tutumlar ve söylemler çoğunlukla ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmektedir. Fakat İslamofobi Batı'da bir ifade özgürlüğü olarak değerlendirilse bile gelinen noktada, yöneltilen suçlamalar doğrultusunda İslamofobinin ifade özgürlüğü değil ırkçılık olgusu üzerinden değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü İslamofobi ifade özgürlüğü sınırları içinde değerlendirilemeyecek kadar yaygınlık alanı kazanmış ve taraftar toplamış bir konudur. İlerleyen bölümlerde filmler üzerinden ve yaşanan bazı kilit olaylar çerçevesinde Batı'da dolaşan söylemleri ve Batı'nın tutumunu değerlendirirsek neden ırkçılık bağlamında ele aldığımız netlik kazanacaktır. Hıdır'a göre (2017: 30) İslamofobi adı altında İslam'a ve Müslümanlara karşı bir tavır sergilemeye sebep olan ırkçılık olgusu, dışlama, ön yargı, nefret, aşağılama, basmakalıp yargılar, şiddet gibi birçok olumsuz davranış ve söylemlerin geliştirilmesine sebep olmaktadır.

Kalın'a göre (2019b: 444), İslam'a ve Müslümanlara yönelik duyulan korku, olumsuz ön yargılar ve nefret, bilinen klasik ırkçılıktan farklı değildir ve hatta ırkçılıktan daha kapsamlı ve bu doğrultuda daha tehlikelidir. Klasik ırkçılıktan farklı olarak İslamofobi dini, kültürel, etnik ırkçılığı da içinde barındırmaktadır.

Kültürel ırkçılık, Avrupa öncelikli olmak üzere, dünyanın pek çok ülkesinde yaygınlaşmaya başlamaktadır. Kültürel ırkçılık anlayışı ile uzun yıllardır bir arada yaşamış olan farklı kültürden, farklı inanç ve dinden, farklı dilden bireylerin toplumda ayrıştırılması, ötekileştirilmesi amaçlanmaktadır. Kültürel ırkçılık düşünce yapısı olarak, kendisi gibi olmayan farklılıkları aşağı görür. İrkçılık temel olarak biyolojik özelliklerden kaynaklanan farklılıklara değinirken; kültürel ırkçılık daha soyut olan kültürel göstergelerdeki farklılıklara dayanmaktadır. Fakat ikisinin de ortak bir noktası vardır ki, toplumda yer alan farklılıkların bir arada yaşamalarına engel olmakta ve ötekileştirmeye zemin hazırlamaktadır.

İrkçılık toplumsal bir soruna işaret eden önemli bir olgudur. İrkçılık hiçbir bireyin zihninde doğuştan taşıdığı bir ayrımcılık türü değildir, zamanla öğrenilmekte ve geliştirilmektedir. Giddens'a göre de (2012: 535) etniklikle ilgili doğuştan gelen bir şey yoktur, etnikli toplumsallaşma yoluyla zamanla üretilen, öğrenilen ve bireylerce özümşenen bir olgudur. Kırık'a göre (Kırık vd, 2018: 17), ırkçılığın günümüze dek sürmesinin nedenleri; ırk kavramı üzerine yoğunlaşan bilimsel teoriler, Batı'nın beyaz ırk haricinde kalan diğer ırkları kendisinden aşağı seviyede görmesi ve bu düşünce temeli üzerine kurduğu sömürge düzenini meşrulaştırması, Batı'ya göç eden ve beyaz ırka sahip olmayanların tehdit olarak algılanmasıdır. Kültürel ırkçılık, ırkçılıktan farklı olarak bütünüyle toplumsala vurgu yapan bir kavramdır. İrk biyolojik bir unsur olduğundan değiştirilemez bir şey iken kültürel ırkçılıkta öne çıkan kültür, din gibi kavramlar değiştirilebilir özelliktedirler. Bu bağlamda İslamofobi kültürel bir ırkçılık çeşidi ise Batı'nın gözünden Doğu dini itibarıyla de değiştirilmeye de muhtaçtır.

Hıdır'a göre (2017: 31) İslamofobiyi ve Yahudi karşıtlığı anlamında kullanılan antisemitizmden ayıran fark; Yahudi karşıtlığında belli bir ırka karşı olunması, İslamofobi'de ırka yönelik değil dine yani İslam dinine yönelik karşıtlık bulunmasıdır. Hıdır'ın ifade ettiği bu fark ırkçılık ve kültürel ırkçılık farkını hatırlatmaktadır. Bu bağlamda Yahudi karşıtlığı olan antisemitizm klasik ırkçılık türüne girerken, İslamofobi ise kültürel ırkçılık bağlamında değerlendirilmelidir.

Modern dönemde kültürel özellikler ve inanç sistemlerine göre öne çıkan yeni ırk çeşidi olan kültürel ırkçılık yaklaşımında biyolojik özelliklerin belirleyici olmaması ve kültürel kodların kıstas alınması ırkçılığın kapsamını oldukça genişletmektedir. Bu durum Batı'da yaşayan İslam dinine mensup Müslümanlara yönelik ayrımcılığın, ötekileştirmenin kapılarını iyice aralamaktadır. Müslümanları tek renk, tek çeşit biyolojik özellikler altında toplamak pek mümkün değildir. Fakat şu da bir gerçektir ki Batı'da oluşan bir Müslüman temsil vardır ve bu temsile göre Müslüman bir erkeğin görünümü sarıklı, sakallı, çatık kaşlı ve öfkeli bir ifadeye sahip olan birey olarak temsil edilirken ve Müslüman kadın ise kara çarşaf ve peçeli bir bireydir. Batı'da Müslümanlara yönelik bu algıya ek olarak bütün Müslümanların

bu görünüşte olduğu düşüncesi de gelişmiştir. Fakat temelde baktığımız zaman da Batı’da sadece Müslüman olduğu düşünülen herhangi bir kişiye de sözlü veya fiziksel şiddete başvurmaya doğru eğilim gösteren durumlarla sıkça karşılaşmıştır. “Ancak her bir ırkçılık türünde de ortak yön, şu veya bu şekilde farklı temellere dayanan önyargı, etiketleme-sterotip, grup temelli insan düşmanlığı, nefret söylemi ve ayrımcılığın mevcut olmasıdır”(Strabac ve Listhaug’dan akt. Hıdır, 2017: 35).

Batı’da azınlık grup olarak görülen Müslümanlar bu bağlamda yabancı ve öteki olarak görülmekte ve Müslümanlarla yaşanan herhangi olumsuz bir durum çoğu kez İslam dinine mensup olmaları ile ilişkilendirilmektedir. Dahası Müslümanların tümünü töhmet altında bırakacak bazı damgalamaların yakıştırılması meseleyi çıkmaza götürmektedir. Buna örnek olarak 11 Eylül 2001 olayları ardından Müslümanların terörist ilan edilmesi verilebilir. Hıdır’a göre de (2017: 36) kültürel ırkçılık olarak adlandırılan bu yeni ırkçılık çeşidi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış fakat İslamofobik tutumlarda Soğuk Savaş sonrası dönemde artış gözlenmiştir. Müslümanların özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında yoğunlukla Avrupa’ya göç etmeleri, Batıya ve Batılılara göre her bakımdan farklı olmaları dikkatleri üzerlerine çekmelerine neden olmuştur.

Altınbaş’ın (2007: 46) Liz Fekete’den aktardığına göre Avrupa’da İslam dini tehlike unsuru olarak algılandığından, Müslümanlar Avrupa ülkelerinin vatandaşlığında olsalar bile ırkçılığın hedefindedirler. Irkçılık olgusu fiziksel, genetik farklılıklara dayalı bir eşitsizliğe yol açarken kültürel ırkçılık bu belirlemelerden sıyrılmış kültürel ve dini farklılıklar üzerine yoğunlaşmış ve bu ayrımlara dayalı olarak yeni bir eşitsizlik ve ayrımcılık alanı oluşturmaktadır. Kültürel ırkçılık Batılı gibi olmayan her şeyi ifade edebilmektedir. Bu bağlamda Müslümanlar Doğulu oldukları için Said’e göre de öncelikle Müslümanların Doğulu olarak damgalanmaları ve bu nedenle Avrupa’da doğmuş dahi olsalar hiçbir şekilde Batılı gibi olamayacakları anlamına gelmektedir. Hâlihazırda Müslümanların Avrupa’ya göç etmesinde Batılı gibi olma amacı güdüldüğü düşünülmemektedir. Eğitim, iş, sağlık gibi alanlarda yapılan göçlerde Müslümanlar ve tüm insanlar Avrupa’nın bu alanlardaki gelişmişliğinden faydalanmak üzere Avrupa’ya gitmektedir. Her birey de

insanca yaşama hakkına sahip olduğundan farklılıklar üzerinden bir yaftalama ve özgürlüklerinin elinden alınma ihtimali olmaması gerekmektedir.

Seta'nın (03.05.2018), 2017 Avrupa İslamofobi Raporuna göre; terör olayları sonrasında Müslümanların suçlu gösterilmesi ve ötekileştirilmesine yönelik tedbir alınabilmesi adına Avrupa Birliği kurumları İslamofobiyi, ırkçılık gibi insan hakları ihlali olarak değerlendirmeli ve İslamofobiyi de bir ırkçılık çeşidi olarak tanımalıdır.

1.2.2. Oryantalizm ve Sömürgecilik

Oryantalizm kavramının Türkçeye çevrilen en yalın anlamı ve bilinen tanımlarıyla "Doğuculuk" veya "Doğu Bilimi" dir. Batı'nın Doğu'yu merakından başlayan bu alan, Batı'nın Doğu'yu anlama ve anlamlandırma süreciyle devam etmektedir. Aydın'a göre (2011: 324) Batı'nın Doğu'ya bakışı, çoğunlukla sempati duyma veya özümsemeye yönelik değil olmamış; eleştirel, rakip hatta zaman zaman düşmanca bir tutuma dönüşmüştür. Bununla birlikte oryantalizm bilimsel bir disiplin olarak yola çıkmıştır ve tarihi yüzyıllar öncesine kadar götürülebilmektedir.

Batı dünyası, tarihi geçmişten günümüze dek kendisi dışındakiler ile sürekli çatışma halindedir ve çıkarlarına getiri sağlayabileceği bir yabancı inşa etme çabasında olmuştur. Bu yabancı için ise en uygun unsur ise, kendisinden yaklaşık 600 yıl sonra ortaya çıkan İslam dini ve bu dine mensup olan Müslümanlardır. Batının Müslümanları hedef alarak ötekileştirme çabasıyla işleyen bu süreç teorik olarak oryantalizm çerçevesinde şekillenmiştir.

Aydın'a göre (2011: 234) oryantalizm genel manada Doğu'ya bakışı ifade etse de Doğu'dan kast edilen en önemli unsur İslam'dır. "Korkudan ve nefretten beslenerek ön yargılara dayalı bir oryantalizmin oluşturduğu bilişsel süreç, bu yönüyle İslâm karşıtlığının motivasyon kaynağı olmaktadır"(Bodur, 2017: 75). Oryantalizmin amacı sadece dini bir araştırmadan yana olsa idi, araştırdıkları din olan İslam'a yönelik hakaret içerikli ve nefret söylemleri ile dolu ifadelerle donatılmış metinler ortaya koymak yerine, daha ılımlı ve anlamaya yönelik bir bilgi akışı sağlanırdı. Ayrıca İslam dininin ve İslam dini son peygamberi olan Hz. Muhammed'in değerini düşürecek saptamalarda ve suçlamalarda bulunulmazdı.

Nitekim bu saptamalara, Kur'an-ı Kerim'in Allah tarafından yazılıp indirilmediği, insan eliyle yazılmış olduğu ve yazan kişinin de Hz. Muhammed olduğu, Müslümanların Hz. Muhammed'i bir put olarak görüp ona taptıkları, sapkın düşünce ve davranışlarının olduğu gibi sayılamayacak kadar çok sayıda iddialar örnek verilebilir. Dolayısıyla İslam'a ve İslam dininin öğretilerine, değerlerine yönelik sonradan geçersiz kaynaklarca bilgi edinen ve bunu medya aracılığıyla halka ileten Batı tarafından yeni bir yorum getirilmiş olduğu görülmektedir.

Aydın'a göre (2011: 325) Doğu-Batı ayrımının ne zaman yapıldığı net olarak bilinmemektedir. Fakat Batı'nın en önemli endişesinden birinin İslam olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, Doğu ve Doğu'nun en önemli varlığı olan İslam'ın argümanlarını barındıran oryantalizm İslamiyet'in doğuşu ile kendini göstermiştir. Oryantalizm disiplininin araştırma süreci, Batılılar tarafından yürütülen, Batı'nın teknikleri, kavramları, yorum gücü, kültürel hafızası, kaynakları tarafından geliştirilmiş ve İslamiyet'in gerçek tarihi geçmişi incelenmemiştir. Oryantalizm aslında Batı'nın Batılı olmayan her ötekiyi kendi düşünce sistemi temelinde ifade etme şekli, düşünce yapısıdır. Bu düşünce yapısında bazı temsiller bulunmaktadır. Güngör'e göre (2012: 50) bu oryantalist temsiller, nesnel gerçeklikmiş gibi sunulmakta ve temsiller bir örnek üzerinden genelleme yoluyla ve ön yargılı bakışla ortaya konulmaktadır.

Güngör'ün ifade ettiği üzere (2012: 92) oryantalizm hem olumlu hem olumsuz anlamı barındırmaktadır. Bu bağlamda Avrupa'nın Doğu'ya yönelik incelemesinin bütününe vurgu yapan ve bu yolla Batı'nın bir öteki inşa etme uğraşı olumsuz, Doğu'yu ve Doğuluları tanıma ve tanıtmaya yönelik bilimsel araştırmalar olumlu anlamı karşılamaktadır. Oryantalizm kavramının olumlu bir anlama sahip olduğunu söylemek mümkündür fakat aynı zamanda şu gerçekliğinde bilgisine ulaşmaktayız ki oryantalizm sömürgeci dönem ile birlikte anlamını değiştirmiş ve olumsuz, aşağılayıcı bir söylem geliştirmiş, Batının ekonomik ve siyasi çıkarlarına hizmet eden işlevsel bir kavram haline gelmiştir. Aydın'a göre (2011: 325) oryantalizmi açıklayan çalışmaların ortak özelliği 'Batı'nın kendini üstün konuma getirme' gayretidir ve bu çaba İslam'a yönelik negatif tutumun en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Canatan'a göre (2017: 92) İslamiyet'in doğuşuna kadar Doğu ve

Batı terimleri olumsuz anlamları barındırmamaktadır. Çünkü İslamiyet Batı için yeni bir din olmakla birlikte yeni bir rakiptir. Dolayısıyla İslamiyet'e bakış açısı ilk safhadan bir şüphe ve güvensizlik içermektedir.

Canatan'a göre (2017: 101) oryantalizm düşüncesinin temeli Doğu ile Batı'nın ortak bir noktada buluşamayacağı karşıtlığıyla oluşturulmuştur. Bu karşıtlıklar Batı'nın gelişmelere, yeniliklere açık olduğu; Doğu'nun gelenekleri içine kapanmış, gelişmeyi reddeden bir tutumda olduğu üzerine yoğunlaşmıştır. Yüzyıllardır dünyadaki düzenin ve insanların kaderinin Doğu-Batı mücadelesi ekseninde belirlendiğini söylemek mümkündür. Oryantalizm ise bu rekabetin unsurlarını belirleyen bir alandır. Oryantalizmin fikriyatına göre Doğu Batı'ya benzeyebilmesi için Batı'nın geçtiği aşamaları geçirmek durumundadır. Batı esasen kendi gibi olmayan ve Batılı olmayan toplulukların hepsine mesafelidir fakat İslam'a ve Müslümanlara olan olumsuz ön yargılı bakışın diğerlerine göre daha fazla olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. "Batı, bilinçli olarak kendi dışında kalan, Batılı-olmayan toplumlara karşı dışlayıcı bir anlayış geliştirerek Doğu-Batı ayrımını başlatmıştır" (Dikici, 2014: 47). Bu ayrımı ortaya çıkarmak için kendini din savaşları olarak niteleyen Haçlı Seferleri düzenlenmiş, Avrupa'nın pek çok güçlü ülkesine yönelik ganimet elde etme amacıyla sömürgeci tutum geliştirilmiştir. Sonuç olarak ortaya çıkan İslam medeniyeti ile Müslümanlar öteki ilan edilmiş ve sömürülmeye değer bulunmuştur. Sucu'ya göre (2016: 28) oryantalizmin ikinci aşaması bu sömürgeci faaliyete hizmet etmektedir.

Oryantalizm her ne kadar Doğu'yu tanımak ve tanıtmak gayesi ile yola çıksa da, zamanla ya da belki de kuruluşu itibariyle de Batı'nın iktidar savaşlarının ideolojik kaynağını oluşturmuştur. Edward Said'in (2010: 11) Oryantalizm eseri incelendiğinde de aslında oryantalizmin gerçek Doğu'yu değil Batı'nın penceresinden Doğu'yu tanımladığı görülmektedir. Bu doğrultuda ise oryantalizm Batı için Doğu'ya işaret etmektedir ve Batı'nın düşünce kalıpları ile Doğu aktarılmaktadır. Bu algıyı oluşturma sürecinde beslendiği kaynak ise çıkar ilişkisi, olumsuz ön yargılara dayalı bilgi kalıplarıdır. Said, Şark'ın genel olarak tamamen Avrupa'ya özgü bir söylem ve icat olduğunu antik çağdan beri, gönül ilişkilerinin,

egzotik varlıkların, akıldan çıkmayan anılarla görünümünün, olağanüstü deneyimlerin mekânı olduğunu aktarmıştır.

Doğu'nun, Avrupa nezdinde sadece komşusu olmadığına dikkat çeken Said (2010: 11), Doğu'nun aynı zamanda Avrupa için en büyük, en zengin, en eski sömürgelerinden biri olduğunu ve medeniyetler ile lisanlarının kaynağı, kültürel rakibi, en derin, en sık yinelenen öteki imgelerinden birisi olduğunu vurgulamaktadır. Said'e göre (2010: 12), Şark Avrupa'nın maddi uygarlığı ile toplumsal ve kültürel mirasının vazgeçilmez parçasıdır ve bütünleyici rol üstlenmektedir. Oryantalizmin dikkat çeken önemli özelliği, Doğu'yu tanıma ve tanıtmaya amacından zaman içerisinde uzaklaşıp, kendi düşünce kalıpları, değer yargıları çerçevesinde eleştiri yöneltip, yeni bir Doğu tasavvuru ortaya koymuş olmasıdır. Bu durum ise oryantalizmin en büyük yanılığını oluşturmaktadır. Batı'nın böyle bir çalışma sürmesindeki en büyük amacı ise kendine yeni rakip olarak konumlandığı Doğu'yu, kendi çerçevesinden "öteki" olarak sunması ve çıkarları doğrultusundaki sömürge faaliyetlerini meşru kılma çabasıdır.

Şarkiyatçılığın en basit anlamda kabul edilen özelliğine göre akademik bir çaba olduğunu aktaran Said (2010: 12), bu tabirin bazı akademik kuruluşlarda halen kullanıldığını belirtmektedir. Doğu'nun hangi alanıyla ilgilenirse ilgilensin Doğu ile ilgili araştırma yapan kişinin Şarkiyatçı olduğunu yaptığı işin de Şarkiyatçılık olduğunu eklemektedir. "Şarkiyat, 'Şark' ile (çoğu zaman) 'Garp' arasındaki ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayanan bir düşünme biçimidir" (Said, 2010: 12). Ortaya çıkarılan ayrım Batı merkeze alınarak yapıldığından Batı'ya göre bir Doğu yani öteki vardır. Bu bağlamda Batı her konuda kendini üstün görmekte ve bu durumu da içselleştirmektedir. İçselleştirdiği bu üstünlük perspektifinden kendine göre "öteki"leri değerlendirmekte ve konumlandırmaktadır.

Aydın (2011: 325-326) oryantalizmin üç aşamalı bir süreç olduğunu belirtir. Bu aşamalar klasik oryantalizm, modern oryantalizm ve postmodern oryantalizmdir. Aydın'ın ifade ettiği üzere klasik oryantalizm genel olarak İslam'ı eleştirmekte, İslam'ın temel unsurlarından Hz. Muhammed ve Kur'an gibi konular üzerinden ithamlarda bulunmaktadır. Modern oryantalizm, Batı'nın Doğu üzerindeki

egemenliğinin bilimsel araştırmalar yoluyla yürütüldüğü ve Doğu'nun sadece karalamaya yönelik değil, bilimsel bir kaygı ile araştırıldığı dönemdir. Postmodern dönem oryantalizmine göre İslam, incelenmesi gereken bir alan olmaktan çok, bir 'başkası' olarak nitelendirilmesi gereken ve düşman olarak algılanan bir mücadele alanıdır. Günümüzdeki gelişmelere baktığımız zaman klasik dönem ve postmodern dönem oryantalizmin bakış açısının hala devam ettiğini söylemek mümkündür.

“Postmodern oryantalizm, medya yoluyla yapıldığı, mevzii, görsel araçlara dayandığı için buna medyatik oryantalizm de denmektedir. Bu kanalla bir 'öteki' türetilmektedir. Tarz ve tavır stratejiyi ifade ettiği için söylemden daha farklı bir şeydir. Sözelimi söylemde karşı olunan şey marjinal gruplardır. Ama postmodern strateji Müslümanların tamamını kapsar. Bir TV kanalında spiker Ortadoğu'daki bir intihar timi haberini verirken görüntüde camilerde saf bağlanmış cemaatle namaz kılan Müslümanlar, İslam ülkelerinin herhangi bir yerinde çarşı-pazarda dolaşan başörtülü kadınlar yer alır. Bu yolla anlatılmak istenen, terörist haberde bahsedilen bir kişi değil, bütün Müslümanlardır. Kadın erkek her Müslüman bir terör adaydır” (Aydın, 2011: 326).

Aydın'a göre (2011: 326) terörist İslam algısı postmodern oryantalizmin ürünüdür. Fikri ağırlığı olmadığını ve eylemsel bir tavır içerdiğini belirten Aydın (2011: 326) postmodern oryantalizmin manipölasyonlara dayalı olduğunu ve bunun için medyayı bir araç olarak kullandığını eklemektedir.

Köse ve Küçük'ün ifade ettiği üzere (2015: 113), Oryantalizmin sanat alanındaki varlığı Batı'nın Doğu'yu tasvir etmesinde işlevsel bir alandır. Oryantalist sanatçılar, resimde, fotoğrafta, sinemada vb. alanlarda, kendi zihin dünyalarına göre kurguladıkları Doğu'yu işleyip bir gerçeklik gibi sunmuşlardır. Bu bağlamda Doğu'nun kültürüne ve sosyal yaşantısına ait pek çok bilgi, ulaşılabilirlik ve doğru bilgi olması açısından tartışmalıdır. Örneğin; Osmanlı Devleti döneminde sarayın bir bölümünü oluşturan harem, harem içindekiler ve sarayın sultanları dışında herkese kapalı olan bir mekânı temsil eder. Dolayısıyla gizli bir alan ve mahremiyeti simgeleyen bir mekândır. Bu bağlamda harem yapısı hakkındaki kısıtlı bilgi dışında ortaya konulan her bilgi tartışmaya açıktır. Gizli ve dışarıdan herkese kapalı olan bir mekân hakkındaki tasavvurlar hayali imgelerle donatılmıştır ve aktarılan bilgilerin gözlem odağından çıkma ihtimali bulunmamaktadır. Başka kaynaklardan edinilen bilgiler Doğu'yu ve onun yaşam şeklinin tasavvur edilmesinde ilham

kaynağı olmuştur. Dolayısıyla oluşturulan Doğu algısı Batı'nın elinden çıkan bir imajın ürünüdür. Resim ve fotoğraflar ile başlayan Doğu kültürü ve insan modelinin inceleme, teknolojik ilerlemelerin kaydedilmesi ile sinemada daha kapsamlı boyutlara ulaşmış ve bu yol ile Doğu tiplerini daha fazla kitleye ulaştırılmıştır. “Bu noktada ‘imaj üretimi’ sürecine değinmek gerekmektedir. Kitle iletişim araçlarıyla oluşturulmaya çalışılan İslam/Doğu imajı gerçekliğin yerini almış, zihinlerdeki Doğu kurgusu bu imajlara göre belirmeye başlamıştır” (Köse ve Küçük, 2015: 115).

Toplumsal yaşantıda demokrasi önünde en büyük engeli oluşturan sömürgecilik, ırk kavramından ve ırkçılığın belirlediği insan kategorilerinden beslenmektedir. 11 Eylül olaylarının ardından ise oryantalizmin düşünce kalıbı siyasilerin daha çok ilgisini çekmiş ve kavram söz konusu olayla birlikte siyasetin halkı etkilemede önemli bir aracı konumuna geçmiştir. Kalın'ın belirttiği üzere (2019a: 45) Ortaçağ Batı dünyasının en temel sorunu İslam ve Müslümanlar ile ilgili ilk elden edinilen bilgilere dayalı, güvenilir ve doğru bilgiden yoksun olmalarıdır ve günümüzdeki Avrupa ve Amerikan kamuoyunun genel tavrı da edinilen bu eksik ve güvenilir olmayan bilgi birikiminin hala devam ettirildiğini göstermektedir.

Batı'nın Doğu üzerinde hâkimiyet kurma arzusu her alanda uzun yıllardır mevcuttur. Batı ekonomik çıkarlar başta olmak üzere doğrudan ilgili alanı olan Doğu'nun siyasetine ve askeri yapısına uzun zamandır müdahale etmekte, doğal kaynaklar üzerinde söz hakkı olması için çabalamakta, teknolojik gelişmelerinin getirileriyle toplumun kültür ve geleneklerine sızma çabasındadır. Doğu ülkelerinin, mevcut coğrafi özellikleri ve zenginlikleri sayesinde önemli bir konumda olduğu dünyaca bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. Doğu bu bağlamda hem İslam ülkelerini hem de fazlaca Müslüman kesimi barındırması dolayısıyla sömürülmeye son derece uygun ve Batı'nın çıkarlarını her alanda karşılayacak potansiyelde bir alan olarak görülmektedir. Doğu'yu sömürge altına almak dünya çapında bir güç elde etmeye ve bunu sürdürmeye fayda sağlayacaktır. Sömürgecilik sürecinde güç elde etmek, özellikle sömürge altına alınmak istenen devletler açısından elbette hiç kolay süreçleri barındırmayacaktır. Sömürge adı altında yapılan girişimler pek çok

adaletsizliği, ötekileştirmeyi, yabancı düşmanlığını, ırkçılığı, bazı ülkenin pek çok anlamda yok oluşunu içerecektir.

Sömürgeciliğin oryantalizm söylemi ile desteklendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Batı'nın sömürgeciliği tarihsel süreçte sanat ve edebiyatta dahi oryantalist imgelerle süregelmiştir. Özellikle Hollywood filmlerinde bilhassa ırkçılığa vurgu yapan filmlerin sayısı oldukça fazladır. Doğu'nun kültürel, ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda yönlendirilmesinde Batı'nın ortaya koymuş olduğu temsiller oryantalist düşünce yapısının bir getirisidir. Doğu'nun ve Doğulu insanın çoğunlukla olumsuz olarak temsil edilmesi sömürge altına alınmasını mecbur kılan bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Batı'nın sahip olmadığı olumsuz niteliklerin Doğu insanlarında toplanması dolayısıyla Batı'yı modernliğin, ileriliğin merkezine koymaktadır.

Süphandağı'na göre (2004: 51), sömürgecilik dönemine dek Doğu'ya ait Batı'da ortaya konulan bilgi birikimi Batılıların toplumsal hafızasına ait duyguların dışavurumudur. “Kolonyalist dönemde edinilen Doğu tecrübesinin Batı değerleri üzerinden yorumlanmasıyla oryantalizm bir bilim olarak çıkmıştır” (Sucu, 2016: 26).

Kolonyalizm terim olarak pek çoğumuzun genel geçer bir bilgiye sahip olduğu anlamda; pek çok açıdan güçlü konumda olan bir ülkenin kendi şartlarına göre güçsüz ve hatta savunmasız durumdaki ülkeyi kendi çıkarları uğruna kullandığı, sömürge haline getirdikten sonrada yönlendirebildiği, denetleyebildiği bir durumdur. Latince “colonia” kelimesinden türeyen kolonyalizm, yerleşke anlamına gelmektedir. “Kolonyalizm bir anayurt ve bir de ona bağlı topraklar üzerinden işleyen ve temelde ana karaya bağlı, çiftlikler, üretim birimleri, yerleşkeler anlamına gelmektedir” (Erkan, 2017: 87).

Sömürgecilik, dini bir hareket olarak algılanan Haçlı Seferlerinin tarihi sürecinin başlamasıyla kendine önemli ve güçlü bir araç bulmuştur. Haçlı Seferleri dini olmaktan çok emperyalist bir düşünce akımının ürünü olan bir süreçtir. Batı bu yolla kendine uygun sömürge arayışını meşru kılacaktır. Haçlı Seferleri ile birlikte Batı ve Doğu arasında ekonomik ve kültürel bir alışverişte başlamıştır. Böylece

İslamiyet’i merak eden pek çok Avrupalı din adamı ve araştırmacı Doğu kültürüne ve İslam dinine yönelik incelemelere fırsat bulabilmiştir.

Erkan’a göre (2017: 87), sömürgecilik bir ülkenin başka bir ülkeye ait ekonomik kaynaklarına el koyarak, o bölgeye yerleşmesi ve zenginleşmesidir. Batı kendi şartlarına uygun olarak, kendi ‘Doğu’sunu üreterek bölücülük çizgisinde bir yol izlemiştir ve doğal olarak toplumda bölünmelere yol açmıştır. Ülger (2018: 564), bölünen toplulukların ise Batı’nın elinde sömürge haline gelmeye hazır birer oyuncak olduğunu belirtmektedir. Batı bu sömürgeciliğini ise ırkçı bir politika gözeterek yapmaktadır. Irkçı yaklaşım sömürgeciliğin düşünce yapısını oluşturur. Bu bağlamda Batı, Doğu’yu ırk olarak aşağı görür ve sömürülmeye de değer bulur. Batı’nın doğu hakkındaki fikirleri oldukça net ve de sabittir. Ülger’e göre (2018: 229) oryantalizm de sömürgeciliğin bir başka keşif şeklidir. Sömürgecilik sürecinde Batı’nın Doğu üzerindeki planlarının içerisinde Doğu’nun inancını etkilemek, kültürünü değiştirmek veya bozmak da vardır.

Genel olarak başlangıcı coğrafi keşiflere dayanan kolonileşme özelde Batı için baktığımızda, modernleşmeye başladığı süreçte aynı zamanda kolonileşmeye, sömürgeciliğe de aktif bir şekilde başlamıştır. Kolonyalizm günümüzde bitmiş değildir. Küreselleşme ile birlikte yeni imajlarla, yeni keşiflerle devam etmektedir.

Ortaçağda beliren İslam ve Müslümanlara yönelik olumsuz imaj, Batı’nın sömürgecilik döneminde yeniden görünür olmuştur. Müslümanların Batı’dan geride olduğu algısı, sömürgecilerin politikalarını haklı göstermek için kullanılmaktadır. Müslümanların gerici olmaları olumsuzlanırken Batı’nın sömürgeci anlayışı devamlı meşru kılınmaya çalışılmaktadır. Böylece görünürdeki olumsuzluk Doğu’ya, İslam’a ve Müslümanlara kalırken, Batı’nın sömürgeciliğinin gerekliliği ve haklılığı sağlanmış olmaktadır. Schnapper’ e göre de (2005: 244), ırkçılık fikri sömürgeciliğin devamlılığını sağlayan önemli bir unsurdur.

Kalın’a göre (2019a: 18-19) kendini tarihin merkezine konumlandıran, bilimden sanata, ahlâktan dine her alanda en iyisi olduğuna inanan Batı’nın, Afrikalılara ya da Çinlilere evrimin alt basamağından kalan ve dolayısıyla

medenileşmesi gereken, bu doğrultuda da sömürülmeye değer ilkel toplumlar olarak bakmasını garipsememek gerekir. “İrkçılık, sömürgecilerin ayrıcalıklarının doğrulamaya yaradığı ölçüde sömürge durumunun bir parçasıdır. Siyasal egemenliğe kültürel egemenlik eşlik eder. Sömürge halkının kültürünün başına gelebilecek tek şey eriyip gitmektir” (Schnapper, 2005: 244).

“Modernite, Avrupa merkezli bir küresel sistemin kurulmasını işaret ederken; İslam dünyası, Hindistan, Afrika yahut Çin gibi Avrupalı olmayan toplumlar için sistemin dışına itilme, marjinalleştirme ve son tahlilde fiilen işgal ve sömürüye uğrama anlamına gelir. XVII. Yüzyılın ikinci yarısında ivme kazanıp günümüze kadar devam eden ‘Batı’nın yükselişi’, Batılı olmayan toplumların modernleşmesinden çok, sömürgecilikle çatışma, direniş, uzlaşma, asimile olma gibi farklı ilişki biçimlerinin öne çıktığı süreci ifade eder”(Kalın, 2019a: 127).

Batı’nın gözünde bir Doğu bir İslam ve bir Müslüman algısı varsa, sömürgecilik dönemlerinde Müslümanlar için farklı bir Batı tezahür etmiştir. Bu Batı tezahürü ise günümüze dek sürmektedir. Müslümanların medenileşmesi gereken ve bu doğrultuda da sömürülmeye değer görülmesi fikri Müslümanlar nezdinde Batı’nın yabancı, güvensiz, huzursuzluğun konumu olduğu algısını oluşturmaktadır. “Medenileştirme misyonu’ duygusuyla hareket eden Avrupalılar, başka toplumları sömürmenin ve kendilerine benzetmenin(asimilasyon), ‘beyaz adamın yükü’ olduğuna inanmışlardı” (Kalın, 2019a: 128). Batı’nın yüklendiği bu görev modernleşme için zorunlu görülürken Batı her açıdan çıkarlarına uygun hareket etmekte hem modernliğin öncüsü olmakta hem de kendine zenginlik katacak olan Müslümanları sömürge altına almak içinde fırsat yakalamış olmaktadır.

Oryantalizm, sömürgecilik süresince edinilen Doğu ve Doğulu bilgisinin Batı perspektifinden algılanıp yorumlanmasını içeren bir düşüncedir. Batı bu süreçte Doğu üzerinden hem kendini tanıtmış hem de Doğu’yu temsilen bazı İslami unsurları yeniden gündeme getirmiştir. Aslında bu durum Batı’nın Doğu üzerinden kendini var ettiğini göstermektedir. “Korkudan ve nefretten beslenerek önyargılara dayalı bir oryantalizmin oluşturduğu bilişsel süreç, bu yönüyle İslâm karşıtlığının motivasyon kaynağı olmaktadır” (Bodur, 2017: 75). Batı’nın kendi benliğini oluşturma sürecinde Doğu gibi işlevsel bir ötekine ihtiyacı olduğunu söylemek mümkündür. Kalın’a göre (2019a: 139-140), oryantalizm gibi uzun bir geçmişe sahip düşünce

yapısının tek taraflı, gerçeklikten uzak bir şekilde, çöküşte olan bir İslamiyet tasavvurunu inşa etmesi, Batının İslam'ı ve Müslümanları tam manasıyla anlamasına katkı sunmamıştır.

1.3. Ötekileştirme

Öteki kavramının Türk Dil Kurumu tarafından sıfat, zamir ve toplum bilim perspektifinden tanımları mevcuttur. Buna göre öteki: zamir olarak “Diğeri, öbürü” , sıfat olarak “Sözü edilen veya benzer iki nesneden önem ve konum bakımından uzakta olan. Öbür, diğer” anlamında kullanılmakta ve toplum bilim açısından ise “Mevcut kültürün içinde dışlanmış olan” anlamında karşımıza çıkmaktadır. Tanımlardan ve özellikle toplum bilim çerçevesinde değerlendirilen tanımdan anlaşılacağı üzere “öteki” olumsuz bir durumu çağrıştıran kavramdır. Akın'ın (2011: 117) belirttiği üzere öteki; bireylerin kendileri dışında kalan diğer bireyleri, grup ve topluluklar nezdinde de diğer grup ve toplulukları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır ve öteki kavramı çoğu zaman olumsuz bir anlama karşılık gelir. Akın'a göre (2011: 117) yaşam süresince insanlar, kişisel ve toplumsal değişmeler yaşadıklarından, sosyal ve kültürel çevrelerindeki ötekiler de değişebilmektedir. “Öteki” siyahî birini ayıran, beyazın siyahîye olan nitelemesi veya bir ırkın diğerinden üstün olduğu argümanına dayanan faşist bakış açısında -Nazi Almanya'sında- bir Yahudi hatta kişisel düşünceleri değişen bir insan tarafından kendi gibi düşünmeyen bir başkasıdır.

“Bireyin kendisini, aidiyet hissettiği grubunu ya da kimliğini kendisinden olmayanlardan ayırt etme süreci olarak tanımlanabilecek olan ötekileştirme, toplumsallaşmada önemli role sahiptir. Anlamli ötekilerden bir kısmının olumsuz roller dolayısıyla genelleştirilmeleri ve toplumsallaşmanın bireyde zorunlu olarak “biz” ve “onlar” kategorilerini oluşturması sürecin bir yönüyle ötekileştirme üzerinden geliştiğini göstermektedir” (Akın, 2011: 118-119).

Canatan'a göre de (2017: 102), bireyler dışında toplumun da öteki kimliktekilere ilişkin algısı ve yargıları tarihsel süreçte yeniden inşa edilmekte ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Batı ile Doğunun ilişkisi ve karşılaşma anlarından bu yana aralarında gelişen rekabet, yıllar içerisinde yaşanan olaylarında etkisiyle düşmanlığa evrilmiştir. Özellikle İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılması ile birlikte

Doğu ile İslam birlikte anılır olmuş ve İslamiyet'e olan karşıtlık da ilişkilerin sürekli çatışma halinde ilerlemesiyle devam etmiştir.

“Aynı şekilde başka milletler ya da ırklar, dini ya da siyasal gruplar ve bu gruplara üye olanlar da olumsuzlanırlar. Böylece olumsuz anlamda öteki olarak bireyin bilincine yer eden kişiler ve onların ait oldukları gruplar, bireyin kendi siyasal, kültürel, etnik ve dini konumunu tanımlamasının da dolaylı yoldan aracı olmaktadır” (Akın, 2011: 118).

Günümüzde toplumsal hafızamıza kayıtlı ötekilere karşı bir ötekileştirme eylemi içerisinde olmaktayız. Söylemlerimiz, tavırlarımız ötekiyi işaret eden belirlemeler ile doludur. Ötekileştirme eylemi çok kez farkında olarak gerçekleştirilirken pek çok kez bireylerce de farkına varılmadan gerçekleştirilebilmektedir.

Öteki kavramı tarihsel açıdan uzun bir geçmişe sahiptir. Sosyal bilimler alanına yönelik kullanımının 1980 ve 1990 yıllarında olduğunu söylemek mümkündür. Bu yıllarda sömürgecilik sonrası yaklaşımların, öteki kavramı çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Sömürgeciliğin oryantalist söylemle desteklenmesi Batı tarafından Doğu'nun ötekileştirilmesini mümkün kılmıştır. Oryantalizm süreci, söylem ve fikir olarak “ötekileştirme” temelinde ilerleyen bir olgu olduğunu belirtmiştik. Batı kendini, kendinden olmayan bir “öteki” karşısında konumlandırarak kendi çıkarlarını “ötekisi” üzerinden korumak amacındadır. “İnsanların öteki üzerinden kurduğu kendi gerçekliği, varoluşsal bir zorunluluk olarak birliktelikler kurmaya ya da ortak zeminin inşa edilmesine olanak tanır” (Aydemir, 2011: 59). Batı, ötekisi olan Doğu'yu mutlak surette kendinden aşağı bir sıralamaya koymaktadır ki böylece kendisi merkez konumda olabilsin. Oryantalizm ötekileştirme eylemi ile eş zamanlı bir ilerleme kaydettiği için, olumsuz durumları yorumlamada kullanılan bir ideolojik fikirler bütünü oluşturmakta ve ötekileştirmeyi de kolaylaştırmaktadır.

Yardım'ın değindiği üzere (2018: 61), Said, Ben ve öteki ayrımı düşüncesinin çerçevesinde Batı'nın dünyanın merkez konumuna geçtiğini ve bu doğrultuda ötekileştirdiği Doğu'nun ise mevcut olumsuzlukları barındıran bir toplum olduğuna işaret etmiştir. Böylece denilebilir ki oryantalist bakış açısı karşında kendisinden aşağı bir konumda bulunan “öteki”yi üretmiştir. “Doğu'yu coşturan her şey Batı için

bir endişe kaynağıdır. Sonuç olarak Avrupalılık ruhu, Batı'nın vardığı bir aşamadır. 'Öteki'ne karşı bütüncül bir yapılanmayı öngörmekte ve bütünlüğünü 'öteki'ne karşı oluşturmaktadır" (Süphandağı, 2004: 47).

“ 'Öteki' algısı, bir kişinin ve toplumun 'ben' tasavvuruna sıkı sıkıya bağlıdır. Batı'nın İslam algısı, sadece onun bir başka medeniyet hakkında oluşturduğu bir takım gerçek ya da hayali imgeler bütünü ifade etmez. Bunlar aynı zamanda Batı'nın nasıl bir ben tasavvuruna ve ben bilincine sahip olduğunu da gösterir" (Kalın, 2019a: 18). Batı kendini özgürlük ve demokrasinin merkezi ilan etmektedir. Fakat Müslümanlar söz konusu olduğu zaman kendi bakış açıları ekseninde İslam'a bakıldığında özgürlüklerin kısıtlandığını, en temel haklara sahip olmanın bile zorlaştığı bir durum ile karşı karşıya kalmaktayız. Avrupa'nın özgürlük konusunda akla ilk gelen ülkesi olan Hollanda'da bile Müslüman algısı değişmiş, sağlanan özgürlükler yerini nefret söylemlerine bırakmıştır. Huntington (2002: 295) bu konuda, Fransa'nın ırkçı olmaktan ziyade kültürcü olduğunu ifade eder ve acı bir şekilde Fransızca konuşan bir Afrikalıya mecliste yer verilirken başörtülü Müslüman bir kız okullara kabul etmedikleri örneğini vermektedir.

Kalın'a göre (2019a: 140), gazete manşetlerinde, edebiyat eserlerinde, medya aracılığıyla yayınlanan ürünlerde sunulan İslam ve Müslüman imajı geniş bir kitleye ulaşmakta ve İslam dünyası egzotik ve mistik bir öteki olarak ortaya konmaktadır. Bu bağlamda İslamofobik söylemin ortaya çıkmasında ve olağanlaşmasında ötekileştirme olgusu etkin olmaktadır.

“Öteki ötekidir, insan toplumları çeşitlidir. Bu fark, kaçınılmaz olarak aşağıda olma bağlamında yorumlanır. "Ben", Öteki'ne değer biçerken "benim" kültürümün ölçütlerini kullanır ve bunu genel anlamıyla kültürle karıştırır. Bu durumda Öteki, kendisinin eksik halinden başka bir şey olamaz. Öteki bu farkla kabul görür, ancak değiştirilmesi mümkün olmayan bir aşağıda olma hali içinde donup kalır" (Schnapper, 2005: 25-26).

Her insan ve her toplum bünyesinde farklılıkları barındırır. Tarih boyunca bireyler ve toplumlar kendilerini tanımlamak, belirlemek için bir başkasına ihtiyaç duymuştur. Bir insan kendini tanımlamak için başka insanlardan farklı olduğunu anlatmak, bir toplumda diğer toplumlardan ayrıldığını, başka olduğunu belirtmek için

başka bir topluma ihtiyaç hissetmektedir. Fakat bu belirleyicideki farklılık ölçütü bir “öteki”ni meydana getirdiğinde ve bu ötekilik olumsuz bir duruma işaret ettiğinde toplumda bazı sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Örneğin Batı yani “ben”, kendisinin karşısına tarih boyunca pek çok öteki konumlandırmıştır. Uzun süredir açık ya da örtük bir şekilde ve özellikle de 11 Eylül 2001 saldırıları ardından en önemli ötekisi Doğu olmuştur. Batı kendi ile Doğu arasındaki coğrafi farklılıkları aşarak, süregelen zıtlığı her alanda gündeme getirmiştir. İslamiyet’in Hıristiyanlıktan sonra ortaya çıkması önce Batı’nın var olduğunu bize göstermekte ve bu nedenle de zaten var olan Batı kendine yeni bir öteki olarak Doğu’yu seçmektedir. Bu seçimde pek çok etkenin var olduğunu söyleyebiliriz. Doğu’yu öteki olarak konumlandırırken, şüphesiz Doğu’nun ve sahip olduğu din olan İslamiyet’in Batı dünyasınca yeniden yorumlanarak saptanan olumsuz tarafları üzerinden yol alınmıştır. Bu düşünce sistemindeki amaç tahmin edilebileceği üzere Batı’nın kendini üstün görmesi ve yüceltme isteğidir. Batı bu üstünlüğünü tarih boyunca, bireylerin ve toplumların hafızalarına oryantalist bakış açısı ve nefret söylemlerini kullanarak işlemiştir.

Ötekileştirme ve İslamofobi arasındaki bağlamı kavrayabilmek açısından Runneymede Trust kurumunun 1997 yılında yayınladığı raporda yer alan İslamofobiye ait olduğu belirlenen özellikler önem arz etmektedir.

- “1. Müslüman kültürler yekpare olarak gösterilmektedir.
2. İslami kültürler diğer kültürlerden önemli ölçüde farklıdır.
3. İslam amansız bir şekilde tehditkâr olarak algılanmaktadır.
4. İslam’ın takipçileri, inançlarını siyasi veya askeri avantaj sağlamak için kullanırlar.
5. Müslümanların Batı kültürlerine ve toplumlarına olan eleştirileri hemen reddedilmektedir.
6. İslam korkusu, göçmenliğe karşı ırkçı düşmanlıkla karışmış durumdadır.
7. İslamofobi tabii olarak görülmekte ve bir problem olarak görülmektedir”(Abbas, 2018: 108).

Runneymede Trust kurumunun raporunca belirlenen İslamofobinin yedi özelliği İslam ve Müslümanların ötekileştirilmesi adına belirlemeler içermektedir. Ayrıca Batı'nın en büyük sorunsalı olan Müslümanların bir blok halinde gösterilmesi iddiamızı da birinci madde doğrular niteliktedir. İslam'ın bir kültür olarak nitelendirilerek diğer kültürlerden farklı olduğunun ifade edilmesi, İslam'ın tehdit unsuru olarak belirlenmesi ötekileştirmeye işaret etmektedir. Raporun diğer bir taraftan ise kamuoyunda bir propaganda amacını taşıdığı anlaşılmaktadır.

“Öteki kültüre ve dine ait olanların ötekiliklerini koruyacakları düşüncesi, entegrasyon sorununu çözümsüzlüğe itmektedir. Farklılıkları sebebiyle Müslümanlar Avrupalı göçmenlerden ayrı tutularak “entegre edilmesi imkansız” grubuna sokulmaktadır” (Altınbaş, 2007: 60). Gündelik hayatta medya aracılığıyla her kanaldan yürütülen propagandalar, İslamofobiyi gerekçe göstererek oryantalist ve nefret söylemleriyle Müslümanları ötekileştirme noktasında kendi perspektiflerinde olağan bir konumda inşa etmiştir.

1.3.1. Aşırı Sağ ve Kamuoyu Oluşturma

Kamuoyu 20. yüzyılda sosyal bilimlerin başlıca araştırma alanlarından birini oluşturmaktadır. Kamuoyu kavramının tarihsel süreçte ilk kullanımı 18. Yüzyıllara denk düşmektedir. Fakat sosyal bilimler alanında kamuoyu kavramı 20. Yüzyılda başlıca araştırma alanlarından birini oluşturmaktadır. Kamuoyu kavramı da tanımlanmasında güçlük çekilen kavramlardan bir tanesidir. Bektaş'a göre (1996: 53) kamuoyu kavramının tanımlanmasındaki güçlük, kuramcıların ilgi alanlarına göre farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde kamuoyu, "bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu" olarak tanımlanmaktadır. (<http://www.tdk.gov.tr>).

Kapani'ye göre (2007: 160-161) kamu (public) kavramı, var olan bir problem hakkında düşünce ve kanaat sahibi olan bireylerden meydana gelen grubu temsil etmektedir. Kamu aynı zamanda kapalı olmaya halka açık bir alanı da ifade etmektedir. Kapani'ye göre (2007: 161) oy ise, kesin bir bilgiyi ifade etmekten çok aşağı yukarı belli bir eğilim veya kanaattir. Kamuoyu belli bir çoğunluğa ulaşması sonucunda oluşabilmektedir. Çünkü kamuyu, çoğunluğun ortak kanaatini ortaya koymaktadır.

"Kamuoyu ancak bazı bilgilere dayanarak oluşabilir. Kamuoyunun oluşumunda ilk aşama bu bilgilerin iletilmesidir. İkinci aşama ise iletilen bilgilerin alınması ve algılanmasını kapsar. Özellikle bu ikinci aşamada propaganda önemli rol oynamaktadır. Gerek kamuoyu, gerekse onun oluşumunda rol oynayan propaganda, siyasal çatışma ve uzlaşma süreçlerinde büyük önem taşır." (Bektaş, 2002: 60-61)

Kamuoyunun oluşumunda ilk aşama olan bilgilerin iletilmesinde siyasi partilerin kitle iletişim araçları yoluyla kendi ideolojik söylemleri çerçevesinde bilgileri iletmesi halkı etkilemede önem arz etmektedir. Kamuoyu ne şekilde oluşturulmuş olursa olsun, siyasal arenada etkisini göstermektedir. "Siyasetçiler genellikle savundukları bir görüşü 'her şey açık bir şekilde ortada' ya da benzeri bir ifadeyle dile getirirler. Gerçekte ise olguların açıklığı tartışılabilir" (Bektaş, 2002: 18). Bu bağlamda propaganda olgusu kamuoyunda oluşturulan bilgi birikiminin daha geniş bir kitleye ulaştırılması açısından önemli bir oluşumdur. "Artık siyasal yarışmalarda adaylar değil, onların propagandacılarca yaratılan imajları rekabet

etmektedir” (Bektaş, 2002: 15). Demokratik sistemlerde siyasi etkinliklerin sıkça işlediği dönemlerde, halka alternatif bir seçenek sunmak ve siyasi tercihlerini etkilemek, siyasi parti katılımcıları tarafından kendi ideolojilerine göre bir yönlendirme sağlamak açısından kamuoyu oluşturma önem arz etmektedir. Kamuoyunu etkilemek ve yönlendirmek amacıyla olan Aşırı sağ için propaganda en önemli ve etkili bir araçtır. Aşırı sağın ise kamuoyunu etkilemede propagandayı etkin bir şekilde kullandığı görülmektedir.

Aşırı sağın terimsel anlamda bir karşılığını belirtmek ve tanımını yapmak oldukça güçtür. Aşırı sağ çalışın pek çok araştırmacı literatürde genel manada kabul görmüş olan bir tanımlamanın olmamasından yakınmaktadır. Kimi araştırmacı, kimlerin aşırı sağı temsil ettiğini, kimileri aşırı sağın hangi özellikleri taşıdığını, bazıları aşırı sağın hangi ideolojik perspektife sahip olduğunu, bazıları aşırı sağı merkez sağdan ayıranın ne olduğunu uzun zaman tartışmıştır. Sonuç olarak şüphesiz ki bir kavramsal çerçeve hazır edilmiş fakat genel geçer bir tanıma da ulaşılmamıştır. Aşırı sağın tanım güçlüğünden meydana gelen belirsizliği gidermek amacıyla pek çok kavram önerilerinde bulunulmuştur. Vural’a göre (2005: 23), “faşizm, neofaşizm, mimetik ya da nostaljik faşizm, radikal sağ, uç sağ, yeni sağ, yeni radikal sağ, yeniden doğuşçu ultra milliyetçilik, yeni popülizm ya da neopopülizm, radikal sağ” popülizm gibi kavramlar aşırı sağı belirtmek üzere düşünülen kavramlar arasında yer almaktadır.

Aşırı sağ olarak bilinen partiler genel bir görüş ve tavır olarak çok kültürlülük kavramına karşıdırlar ve sosyal yaşam şeklini desteklemezler. Çok kültürlü toplumsal yaşantının olduğu toprak parçasında her milletin kendine ait kültürü koruma çabasıyla birlikte diğer milletlerle iletişim halinde olması, etkileşimin ise en az seviyeye düşürülme çabası zamanla ötekileştirmeyi doğurabilmektedir. Ötekileştirme ile birlikte farklı kültürlere yabancılaşın bireyler kendilerini toplumsal olan her alandan soyutlamaktadır. Tersine bir tavır olan kamuoyunda sıklıkla görünmeleri ise kaosa neden olabilmektedir. Ötekileştirme kendini esas alıp birçok öteki sayılabilecek grubun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu ise yönetimde, ekonomide, sosyal yaşantıda, eğitimde ve benzer diğer sosyal kurumlarda ikiliklere

ve hatta daha fazla görüşlerin belirtilmesiyle bir kargaşaya yol açabilmektedir. Böylelikle dağılmaya, parçalanmaya giden bir yol çizilmesi ise muhtemel olacaktır. Yabancılaşmanın yaşanmaması durumunda ise kültürler arası geçişlerin yaşanarak her milletin kendine özgü kültürlerine ait olan değerlerini zamanla terk etmesi, eskisi kadar önemsememesi, bağlanmaması ihtimalini doğurabilmektedir. Bu bağlamda aşırı sağ için çok kültürlülük her iki ihtimalde de istenmeyen ve tehlike arz eden bir olgudur. Muhtemel ihtimaller dolayısıyla Avrupa’da başka bir kültüre, başka bir millete, farklı bir dini inanca sahip bireylerin istenmemesi, tehlikeli görülmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü ilk etapta zararsız ve hatta sempatik gelen çok kültürlülük zamanla parçalanmalara ve içeriden bölünmeye neden olan bir durum olarak görülmektedir. Kaldı ki diğer kütlülere mensup bireylere haklar verilecek olması durumu meydana çıkabilecek kargaşaların şiddetini artırmaktadır. Aşırı sağın Müslümanların hak iddia edecek olması durumunda tavrı net olmakla birlikte olumsuzdur. Bu bağlamda İslam dini ve İslam dinine mensup olan Müslümanlar ise Avrupa için en büyük tehdit olarak dile getirilmektedir. Bu anlayış her türlü yayın organı ile insanlara benimsetilmekte ve İslam’a ve Müslümanlara olan tavrı büyük kitlelere yaymaktadır. İslamofobi ise deyim yerinde ise Batı Avrupa’nın iç korkusuna tercüman olan kısa ve net bir kavramdır. Batı daha homojen bir yapıyı kabul etmekte ve bu homojenliği korumak istemektedir.

“II. Dünya Savaşı sonrasında ilk kez 1990’lı yıllarda aşırı sağ partiler Batı demokrasilerinde önemli bir güç olmuştur. 1999 yılında Avusturya’nın Jörg Haider liderliğindeki aşırı sağ Özgürlük Partisi yüzde 27,3 oranında oy alarak iktidara gelmiş, arkasından Avrupa’nın neredeyse tamamında aşırı sağ partiler yüksek oylar almıştır. Belçika aşırı sağ partisi Vlaams Belang, Hollanda’da Pim Fortuyn’ın Listesi, Norveç’te İlerleme Partisi (Fremskridtspatiet), İsviçre’de Christoph Blocher liderliğindeki Halk Partisi, İsveç’te Mikael Jansson liderliğindeki İsveç Demokratları (Sverigedemokraterna), İtalya’da Kuzey Ligi (Lega Nord), Avrupa’da başarılı olmuş aşırı sağ partilere örnek olarak gösterilebilir “(Altınbaş, 2007: 119).

Tarihsel gelişimine göz attığımızda aşırı sağ 1970 ve 1980’lerde Avrupa’da yükselmeye başlamıştır. Elbette ki günümüze kadar 70 ve 80’lerdeki haliyle kalmamıştır ve pek çok noktada farklılık göstermiştir. “Örneğin Fransa’daki Ulusal Cephe (FN), 2011 yılında Marine Le Pen liderliğinde, önceki dönemin anti-semitist

söyleminden uzaklaştı, ancak yeni karşıtlık modelini bu defa İslam üzerine oturttu.” (Karabel, 10.04.2018). Aşırı sağın popülist söylemlerinin temelini milliyetçilik fikri oluşturmaktadır. Her ülkenin kendine karşı adını koyduğu, belirlediği öteki farklılık gösterebilmektedir.

“NRC Handelsblad’da 6 Nisan 2008’de yayınlanan Maurice de Hond ajansının bir anketine göre, şayet Wilders, Fitne’nin internette yayınlandığı günün ertesinde seçime girseydi, onun partisi önceki seçimde kazandığından altı tane daha fazla sandalye kazanırdı. Wilders’in Özgürlükler Partisi(Freedoms Party), müteakip üç seçimde etkileyici sayıda sandalye kazandı: Haziran 2009 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde (4 sandalye), Mart 2010 belediye seçimlerinde iki şehir (The Hague ve Almere), ve Haziran 2010 meclis seçimlerinde (24 sandalye)” (Cherribi, 2018: 89).

Avrupa’da aşırı sağ aynı zamanda radikal sağ olarak da ifade edilmektedir. “Bu bağlamda, yapılan araştırmalarda, son on yıllık zaman diliminde aşırı sağ partilerin Avrupa genelinde yaklaşık yüzde 10’luk bir artışla yükseldiği görülüyor.” (Karabel, 10.04.2018) Vural (2005: 70), Hollanda’da Pim Fortuyn Listesi’nin kurulduktan kısa bir süre sonra ‘İslam tehlikesi’ propagandası yaparak, 2002 yılı Mayıs ayında oyların %17’ sini toplayarak meclise girdiğini belirtmiştir. Seçimlerin sonuçları ile ilgili bir yorumda bulunmak ve aşırı sağın neden yükseldiğini sorgulamak gerekirse Avrupa’nın o dönemdeki siyasal şartlarına da göz atmak gerekmektedir. Bu bağlamda Avrupa 2008’de ciddi bir ekonomik kriz ile boğuşmaktadır ve pek tabii bu ekonomik krizin ağır sonuçları da olmuştur. Ekonomik ve siyasal çalkantı uzun süre gündemi meşgul etmiştir ve toplumun güvenini sarsmıştır. Devamında ise 2015 yılında Avrupa bu kez bir göç dalgasının hedefi olmuştur ve bu durum göç olgusuna da karşıtlığı bilinen aşırı sağın ilgi odağı olmuş ve yükselişine etki eden bir durum olmuştur. Sonrasında İslam dünyasına yönelik takındığı tavır, ırkçı ve nefret söylemleri içeren ifadeleri halk tarafından ilgiyle karşılanmış ve pek çok kitleyi etkilemiştir. “Aşırı sağ partilerin son yıllarda, göç ve yabancı düşmanlığı konuları nedeniyle oy oranlarını artırdığını gören merkezdeki partiler de benzer konuları söylemlerine katmaya başlamıştır.” (Altınbaş, 2007: 113) Aşırı sağ sadece halkı etkilemekle kalmamış kendinden farklı görüşe sahip olan merkez partileri de etkilemiştir. Bu durumda hem aşırı sağ ırkçı politikalarını

meşrulaştırmış, hem kendine oy getirisi sağlamış hem de diğer partilerin gündemine kültürel ırkçılık bağlamında Müslüman karşıtlığını almalarını sağlamıştır.

Müslümanların Avrupa’da nüfuslarının artması hem Müslümanlar açısından hem de yerleştikleri ülkelerde sorunlar meydana çıkarmıştır. Bu durumda Müslümanlara yönelik düşmanlık da artmış ve yaygınlık kazanmıştır. “Avrupa’da Müslümanların sayıca artması ve yerleşmesi aşırı sağ partilerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmış, söylemlerini zenginleştirerek güçlenmelerine neden olmuştur. Aşırı sağ partilere göre, etnik-ulusal kimliğe tehdit olarak görülen göçmenler, işsizlik, suç ve güvenlik gibi sorunların sebebidir.” (Altınbaş, 2007: 119-120) Aşırı sağ partiler meydana çıkan sorunları fırsat bilerek Müslümanlara yönelik düşmanlığı dile getirmede propagandayı sıkça kullanmışlardır. “Avrupa’daki diğer aşırı sağ partiler için olduğu gibi Ulusal Cephe için de her yabancı tehlikeli değildir. Yabancıdan kasıt öncelikle Avrupa dışı göçmenler, bir başka ifadeyle Müslümanlardır. Ulusal Cephe’nin ırkçılığı Müslüman Araplarla sınırlıdır ve kültürel ırkçılıktır.” (Altınbaş, 2007: 124-125) Klasik ırkçılığın kültürel ırkçılığa evrildiği bu durum, aynı zamanda ötekileştirmeye vurgu yapmaktadır. Çünkü yabancı karşıtlığı her yabancıya yönelik değil özellikle Müslümanlara yönelik kullanılmaktadır.

Gölcü ve Çuhadar’ın da (2018: 73) belirttiği üzere Müslümanlara yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin kaynağı, medyanın ürettiği korku ve terörist damgasıyla ötekileştirdiği Müslüman algısıdır. Geert Wilders’in özellikle Müslümanlara yönelik ırkçı görüşlerini, çeşitli medya araçları ile ifade ederek, partisi için ortaya koyduğu politikalarının bir karşılık bulduğunu görmekteyiz. Geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde İslam ve Müslümanlara yönelik olumsuz fikirlerde ve tutumlarda bir artış olduğu gözlenmektedir. Medya aracılığı ile aşırı sağın ırkçı politikaları, haberlerdeki olumsuz Müslüman imajları birer propaganda aracı olarak kullanılmakta ve böylece İslamofobinin yayılmasına ortam hazırlanmaktadır. Canatan’ göre (2017:103) İslam imajı, bir tek Müslüman camiasındaki olumsuz durumlardan kaynaklanmamakta, Batı’nın olumlu durumlardan olumsuz tarafları özenle seçmesi ve bunun üzerinden kamuoyu oluşturmasından kaynaklanmaktadır.

Altınbaş (2007: 50) aşırı sağın alenen ırkçılık yapmadığını, göçmenlere yönelik karşıtlığın ekonomik ve güvenlik sorunu oluşturabileceği üzerinden yapmaktadır. Fakat politikalarında toplumsal nedenlerin ağır bastığı görülmektedir. 11 Eylül olayları ile Müslümanların güvenlik tehdidi oluşturdukları gerekçesiyle İslamofobi düşüncesi yaygınlaşmıştır.

“Marx’ın denetimi sağlamanın bir aracı olarak fikirlerin rolü ile ilgili görüşü; yasal, siyasal ve kültürel ‘üst yapı’nın gerisindeki ekonomik ilişkilerin ürünü ve yansıması olduğu savından kaynaklanmaktadır. Ona göre, bir sınıf toplumunda insanlar, doğru olmayan ama başlıca amacı hâkim durumdakilerin mevkiini meşrulaştırmak ve korumak olan bir çeşit ideoloji sayılabilecek birçok şeylere inanırlar. Böylece bir ideoloji, Marx’ın iddiasına göre, diğer insanların kendi ‘gerçek’ çıkarlarını anlamalarını engeller ve bu insanlar yapay bilinçlilik illetine tutulmuş olurlar. Marx’a göre din, bu sürecin mükemmel bir örneği, insanların eşit muamele görecekları ve sözde gelecek daha iyi bir dünya ya dikkati yoğunlaştırarak huzursuzluğu sükûnete kavuşturan, ‘kitlelerin uyuşturucusu’ dur.” (Wallace-Wolf, 2012: 133-134)

Altınbaş’ın Aşırı Sağ siyasetçiler hakkındaki görüşleri Marx’ın tespitini hatırlatmaktadır. Aşırı sağ ırkçı politikalar gütmekte ve göçmen karşıtlığı ile bilinmektedir. İslamofobiyi bir ideoloji olarak benimsemektedirler. Aşırı sağ aslında İslamofobiyi kullanıp, yaygınlaştırma ve bunun üzerinden bir oy toplama amacındadır. Fakat Müslümanların göç etmeleriyle yerleştikleri ülkede ekonomik, sosyal, kültürel sıkıntıların ortaya çıktığını ileri sürerek asıl hedeflerini gizlemektedirler. İslamofobi adı altında İslam’a ve Müslümanlara yönelik üretilen yapay korku halkı etkilemekte ve aşırı sağa yönelik desteği artırmada etkili olmaktadır. Din bu bağlamda halkın sağlıklı düşünmesi önünde bir engel oluşturabilmektedir. Bektaş’a göre de (2002: 61) propaganda kamuoyunun oluşturulmasında kararsızlık gösteren kesimler üzerinde daha etkili olabilmektedir.

Aşırı sağ partilerin devamlılığı tartışma konusu olsa da halkı etkilemede ve kamuoyu oluşturmada oldukça başarılı oldukları görülmektedir. Çünkü aşırı sağın dili nefret söylemleriyle doludur. İslam dünyasının hassas noktalarını bulup, onlara değinmekte ve bu sayede büyük bir rant sağlamaktadırlar.

1.3.2. Ötekileştirme ve Sinemanın Propaganda Aracı Olarak Kullanımı

Propaganda, günümüz dünyasının önemli olgularından birini oluşturmaktadır. Toplumun direkt ilgilendiren propaganda olgusu toplumu etkilemesi ile birlikte fikirleri yönlendirmede belirleyici bir unsur olarak da karşımıza çıkmaktadır. Propaganda televizyonda izlediğimiz haber ve eğlence programlarında, dizilerde ve filmlerde, gazete ve dergilerde, reklamlarda karşımıza çıkmakta ve hayatın her alanında kendini yeniden inşa etmektedir. Gündelik yaşam ile oldukça iç içe girmiş olması, propagandaya hem fark etmeden dâhil olmayı hem de propaganda yolu ile üretilen bilgilerin olağanlaştırılması, sorgulanmadan kabul edilmesi sonucu karşımıza çıkmaktadır. Bektaş'ın da belirttiği üzere (2002: 11) bilgi iletişimi ile propaganda arasındaki çizgi 20. Yüzyıla kadar korunabilmiş fakat günümüzde bu iki olgunun iç içe girmesi neyin bilgi neyin propaganda olduğunu anlamada belirsizlik meydana getirmiştir. Propaganda toplumların ortaya çıkması ve birbirleriyle iletişime geçmeleriyle var olmuştur. Bu bağlamda propaganda geçmişten günümüze farklı biçimlerde ortaya konmuştur. Gelişen teknoloji ile birlikte propaganda aracı olarak kullanılan unsurlar da değişiklik göstermektedir. Teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan yeni propaganda araçları ile propaganda evrensel bir boyut kazanmış ve bireylerin değer yargılarını etkilemede önemli bir unsur olmuştur.

“Propaganda; algılamaları şekillendirmede, kavrayışları yönlendirme ve propagandacının arzuladığı amaca ulaşmasına yardım edecek bir cevabın alınmasını sağlayacak davranışları tavsiye etme niyetiyle yapılan, önceden tasarlanmış ve sistemli girişimlerdir” (Jowet ve O'Donnell'den akt: Bektaş, 2002: 13). Sinema bu bağlamda geniş kitlelere hitap etmesi ile birlikte siyasal bir amaç doğrultusunda yön bulması nedeniyle önemli bir kitle iletişim aracı olmaktadır.

Bektaş'a göre (2002: 13-14) propaganda kavramına 20. Yüzyılın başından bu yana olumsuz bir değer yüklenmiştir. Bu nedenle propagandanın olumlu ve olumsuz anlam yüklemesinden ayrı tutarak incelenmesini gerektiğini savunmaktadır. Fakat değer yargılarından arındırılsa dahi bireylerin günümüzde yapılan propagandalar için “av” olduğunun da unutulmaması gerektiğini eklemektedir. “Günümüz propagandası, ‘gerçek’, ‘yarı gerçek’, ‘bağlamından çıkarılarak sunulan gerçek’ gibi biçimlerde

gerçekleştirilmektedir.” (Bektaş, 2002: 14) Baktığımız zamanda propaganda da belli kaynaklardan tek yönlü bilgi akışı sağlanmaktadır. Bu yolla propaganda kamuoyunu yönetmekte ve yönlendirmektedir. Bektaş (2002: 57) etkileyici iletişim ve propagandanın farkına değinmektedir. Etkileyici iletişim propagandaya göre daha geniş kapsamlı bir terimdir ve dolayısıyla her çeşit etkileme gayesini kapsamaktadır. Propaganda ise gündelik yaşamda daha olumsuz bir anlam içermekte ve kamuoyunu kandırma çabası olarak nitelendirilmektedir. Fakat değer yargılarından bağımsız olarak ortaya konan bir propagandanın da etkileyici iletişim olarak adlandırılabilceğini belirtmektedir. Bu bağlamda ise propaganda bireylerin veya toplulukların kanaatlerini etkileme amacına yönelik bir iletişim olduğu tanımını ifade etmektedir. Propaganda hem bir konu, bir durum hakkında bilgilendirmeyi sağlayan hem de bireyleri belli bir amaç doğrultusunda ikna etmeyi, etkilemeyi kapsayan bir oluşumdur. Propagandanın öncelikli amacı davranışları, tutumları ve fikirleri belli bir hedef doğrultusunda yönlendirmedir.

Günümüzün en etkili kitle iletişim araçlarından olan sinema, zaman zaman ideolojik bir söylem kullanarak etkinliğini korumaktadır. Öyle ki bu etkinlik ötekileştirme olgusuna hizmet eden bir boyuta ulaşmaktadır. Batı bu noktada kendi ötekisi olan Doğu’yu tasvir etmede sık sık sinemayı kullanmaktadır.

“Hareketli görüntülerin ses ile bir araya gelip mesajların kitlelere ulaşmasını sağlayan en önemli kitle iletişim araçlarından birisi olan sinema, Lumiere kardeşler tarafından ilk olarak eğlence amacıyla ortaya çıkarılmıştır. Sinematograf, bir süre sonra endüstrileşerek eğlence aracı olmanın yanında ideolojik bir yapıya da bürünmüş ve gelişimini sürdürmüştür.” (Beyazyüz, 2017: 57)

Sinema ortaya çıkışı 16. yüzyıla kadar dayanmakta olduğundan çok eski bir geçmişe ve birikime sahip bir sanattır. Sinema, İtalyanların çeşitli deneysel çalışmalarında kaynak olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Gerek ortaya çıkarılmaya çalışılan dönemin elverişsiz şartları gerekse sinema gösterimi için çok çeşitli araçlara ve donanımına ihtiyaç duyulmasından dolayı bir anda tek bir kişi tarafından ortaya çıkarılmamıştır. Zamana ve dönemlere ve farklı ülkelerden edinilen bilgilerin bir bütünlemesi olarak ortaya çıkmaya başlamış ve geliştirilmiştir. Yine de Edison

(1891) ve Lumiere kardeşler (1895) sinema alanında başarılı ilk denemeleri ve etkileyici gösterimleri yapan kişiler olarak bilinmektedir.

Sinema toplumsal pratikleri ve bireye ait her şeyi temsil etmede ve izleyiciye aktarmada, yeni fikirler inşa etmede şüphesiz en etkili sanat dalıdır. Hem görsele hem duyusala hitap etmekte olduğunda etki oranı artmaktadır. Sinema en basit ifadeyle ekrana yansıyan bir görüntüdür. Etkileyici bir ekran ise seyircileri sahnelenen kurgu içine çeker ve düşünce yapısında ve bakış açısında ciddi değişiklikler meydana getirebilmektedir. Bu noktada ise her ekran gösterisinin kendine ait bir ileti kaygısı bulunduğunu dile getirmek gerekir. İzleyiciye gönderilmesi hedeflenen bu iletiler mantıksal bir örgüde işlenmektedir ve duygusal olarak bütünleştirilerek seyirciyi farklı düşünmeye sevk edebilmektedir. Yedinci sanat olarak gösterilen ve anılan sinema bu noktada etki alanı sayesinde diğer sanat dallarından ayrılır. Sinema içinde olduğu toplumun sosyal dokusundan ve ilişki biçimlerinden bağımsız değerlendirilemez. Yaşadığı ülkenin değerlerini, sorunlarını, beklentilerini, zaferlerini halka ilgi çekici bir sunumla aktarıp yaşanan duyguların perçinlenmesinde ve toplumsal hafızaya kaydedilmesinde oldukça etkilidir. Bireylerin bilinçaltını hedef alan ve kurşunsuz bir silah olarak nitelendirilen sinema sektörü, yaşanan toplumun ve halkın değer yargılarından soyutlanamayacak kadar önemli bir sanattır.

Sinema yaşanmış gerçekliğin toplumsal hafızada sağlam bir yer edinmesine yardımcı olmaktadır. Eğlence, güldürü, hoş vakit geçirmek gibi normal işlevlerinin yanı sıra toplumsal bir işlev üstlenmektedir. Kültürler arası bir köprü kuran sinema birçok ülkenin ideolojisini, kültürünü, yaşam şeklini diğer ülkelere aktarmaktadır. Bu aktarma sırasında ise bazı gerçeklikler yaşanan kültürün değil de kurgulanan bir metnin yeniden inşasıyla olmaktadır. Bu noktada ise yanlışlar meydana gelmekte ve ideolojik kaygı çerçevesinde bazı çıkar çatışmaları kendini göstermektedir. Toplumsal değişim ve dönüşümlerin, yaşanan travmatik olayların beyazperde de yansıtılması çok geniş kitlelere ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Dünyadaki sinema vizyonunun lideri olan Hollywood, önemli bir sektör olarak ABD'nin çıkarları doğrultusunda çalışmalar ortaya koyan etkili bir propaganda aracıdır. İdeolojik kaygı

güden yönetmenler 11 Eylül 2001’de yaşanan terör saldırılarını farklı hikâyeler çerçevesinde sinema aracılığıyla filmlere aktarmışlardır. Bu doğrultuda Hollywood sineması ABD’nin propaganda yapımını sinema perdesinde yansıtmaya başlamıştır. Amerikan sineması dünya çapında propaganda faaliyetlerini yıllardır devam ettirebilen önemli bir yapılanmadır. Hollywood sineması kendi gerçeklik algısını propaganda aracı olan sinemadaki film gösterimleriyle halkın zihnine yerleştirmektedir. Halk filmlerin amacını, arka plandaki niyeti bilmedikleri ya da ilk etapta fark edemedikleri için zihinlerinde başka bir gerçeklik inşa edilmiş olmaktadır. Bu bağlamda Hollywood sinemasının Amerika’nın siyasi tavrından bağımsız hareket etmediğini söylemek mümkündür.

Günümüzde Hollywood sinema sektörünün en çok tutan filmleri Müslüman ve Araplar üzerine odaklanan senaryolardır. 11 Eylül 2001’den sonra Hollywood sinemasında Müslüman ve Araplara karşı yeni bir savaş başlamıştır. Arap ve Müslümanların birer terörist olarak ilan edilip en geniş kitleye ulaştırılmasında Hollywood sineması oldukça etkilidir. Bu durum tamamen toplumun -özellikle farklılıkların bir arada yaşandığı toplumların- refahını huzurunu, barış ortamını hedef alan bir eylemdir. Hollywood sineması aslında kendisine “yabancı” olan fakat “öteki” olmayan kimlikleri ötekileştirmek adına kullanılan bir araç haline gelmiş durumdadır. Sinema filmleri Batı ve Doğu insanını ve zihniyetini temsil etmede oryantalist söylemleri sıkça kullanmaktadır. Hollywood filmleri Batı’nın gözünden Doğu’yu aktaran önemli oryantalist temsiller içermektedir.

Günümüzde nefret söyleminin de en çok yansıtıldığı alanlardan biri medyanın popüler araçlarından biri olan sinemadır. Nefret söylemi sinema aracılığıyla denetimsiz bir şekilde geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Nefret söylemi son günlerde özellikle dini hedef alan dilsel bir pratiktir. Gündelik yaşantımızda hemen her alanda karşımıza çıkabilen nefret söylemi sinemada çok kolay ve hızlı bir şekilde üretilmektedir. 11 Eylül 2001 yılında İki Kulelere karşı gerçekleştirilen saldırılardan sonra Avrupa ve Amerika’nın Müslümanlara olan tepkisi toplumsal boyuttan çıkıp sinema sektörüne aktarılmıştır. Hollywood film sektörü Amerika’nın yaşamış olduğu bu olayların siyasi ve politik sonuçlarından etkilenmiştir. Film şirketleri kendi

oluşturdukları gerçeklerden yola çıkarak İslam'ı her fırsatta kötülemiş, aşağılamış ve ötekileştirmişlerdir. Amerika'nın en güçlü silahı olan Hollywood sineması İslamofobiyi bilinçaltına işlemiştir. Bu İslamofobik dil ve eylemler, dini özgürlüğe bir hakaret niteliğinde olan, temel hak ve özgürlükleri de ihlal eden bir söylemdir.

11 Eylül 2001 tarihine kadar Hollywood sinemasında doğulu toplumlar, alt tabaka, barbar, medeniyet yoksunu olarak yansıtılmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Hollywood sinemasında “öteki”ye karşı olan söylem boyut değişmiştir. Bu tarihten sonra Müslümanlar ve İslam alay konusu olmaktan çıkmış, İslam'ı terör ile Müslümanları ise saldırgan, terörist kavramları ile eş değerde tutacak tasvirler oluşturulmuştur. 11 Eylül saldırılarını içeren pek çok film dünya genelinde izleyici ile buluşmuş ve her kesimden farklı tepkiler almıştır. Küresel ölçekte yeni bir yayıncılık ve iletişim ortamı olan sinemanın hızla gelişmeye devam etmesi medyanın yapısında önemli dönüşümlere yol açmıştır. İzleyici olan ve bilgiyi edinen bireyler, sinemadaki nefret söyleminin yönlendirilmesiyle, enformasyon üreten ve yayan taraf olma özelliğini kazanmışlardır. Aynı ya da benzer türdeki nefreti besleyen kişiler örgütlenerek nefretlerini desteklemesi ve içeriğin kısa zamanda geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan özelliklerinden dolayı nefret söyleminin yayılmasına sebep olmaktadır. Sinema ekseninde gösterilen filmler İslamofobiyi meşrulaştırmaktadır. İslamofobi korkudan çok olması gereken bir durummuş gibi bireylerin fikri altyapısını şekillendirmektedir.

11 Eylül saldırılarından sonra Hollywood sinemasında Müslüman kimliğinin etrafında oryantalist temsiller bulunan filmlere yönelme olmuştur. Bu oryantalist temalar, Doğu(öteki) ve Batı(ben) söylemi üzerine odaklanmıştır. Oryantalizm hâlihazırda ben ve öteki ayırımına işaret etmektedir. 11 Eylül terör saldırıları oryantalist söylemlerin başlangıç noktası gibi görünse de ele alınan filmlerden yola çıkılarak varılan sonuca göre öteki yani Doğu'ya cahil, barbar, cinsel yaşama düşkün olarak bakılmakta olduğu görülmektedir. Doğu'nun bu imajına ek olarak onları sürekli alaya alan, beceriksizliği ve cehaleti ile küçümseyici tavra sahip olan “güçlü” bir ben yani Batı vardır. Batı kendini Doğu'nun (ötekinin) cehaleti üzerinden sürekli

var etmektedir. Bu bakış açısı 11 Eylül itibarıyla değişime uğramış “öteki” bu kez terörist olarak ilan edilmiştir.

“Bu gelişmeleri mümkün kılan durum ise; Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan 11 Eylül saldırılarının “Müslüman teröristler” tarafından yapıldığı bilgisinin kısa bir zaman içerisinde çok farklı kaynaklar vasıtasıyla dünya haber medyasında yaygınlaştırılmış olmasıdır. Bu olay toplumların sosyal hafızasında var olan yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığını körüklemiş ve sosyal hayatta Müslümanlara karşı yoğun bir öfke görünür kılınmıştır. Özellikle batı toplumlarında bireyler, yabancılar ve Müslümanlarla olan insani ilişkilerini gözden geçirme gereksinimi hissederken; İslam’a ve Müslümanlara karşı problemleri bir algının benimsenmesi engellenememiş ve bu algının sosyal ve fiziksel şiddete dönüşmesi kaçınılmaz olmuştur. Şüphesiz bu durumun oluşmasında medyanın üretmiş olduğu suni korku ve ötekileştirerek terörizmle özdeşleştirdiği Müslüman imajı oldukça etkili olmuştur”(Gölcü-Çuhadar, 2018: 73).

İslamofobi olgusunun korkunun ötesine geçerek bir üst aşama sayılabilecek İslam karşıtlığına başlamasının en somut örneği 11 Eylül 2001’de New York’ta İkiz Kulelerin yıkılması ile karşımıza çıkmaktadır. Bu yaşanan olay İslamofobinin ırkçılığa, kültürel ırkçılığa evrildiği aşamayı temsil etmektedir. 11 Eylül olayları ile Müslümanlar daha çok terörist sıfatıyla anılmaya başlamıştır. İslamofobi kavramının kullanımı her ne kadar 11 Eylül 2001 tarihinden sonra popülerlik ve kullanımında yaygınlık kazansa da, İslamofobik tutumlar Batı ile İslam dünyasının ilk karşılaştığı günlere dayanmaktadır.

11 Eylül saldırıları dünyada benzerine rastlanmayan bir olaydır. Çünkü 1812 Savaşı’ndan bu yana Amerika Birleşik Devletleri kendi toprak sınırları içerisinde bu denli bir saldırıya uğramamıştır. 11 Eylül 2001 yılında saldırganlarca kaçırılan dört Amerikan yolcu uçağından biri Pentagon binasına ciddi hasar vermiştir. Yaşanan saldırıyla birlikte New York’un dünyaca ünlü Ticaret Merkezi olan İkiz Kuleler iki uçak tarafından aldığı ağır hasar sonucu yıkılmıştır. Saldırıların sonucunda ise yedi bin civarında insan hayatını kaybettiği söylenmektedir. Gerçekleştirilen saldırılardan sonra terör eylemlerini Usame Bin Ladin’in düzenlediği haberleri yayılmıştır. Bu haberlerden sonra ise Müslüman ve Araplar dünya çapında bir tepkiye maruz kalmıştır.

Günümüz dünyasında artık farklı kimlikler, farklı milletten, dinden, kültürden, siyasi düşünceden insanlar sadece ait oldukları toprak parçasında yaşamamaktadır. Farklılıklar dışarıdan sınırları kesin olarak belirlenmiş bir mekânda yaşamıyor. Artık içeride yani birlikte yaşanılabilir sınırlar içerisinde de farklı hayatlar mevcuttur. 11 Eylül saldırıları, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin sınırları içerisinde kalmamış, başlangıç noktası, sebepleri ve sonuçları itibariyle küresel kamuoyunda yer almıştır ve almaya devam etmektedir.

İkiz kuleler Amerika Birleşik Devletleri'nin finansal alışveriş ağının en popüler uğrak noktasıdır. İkiz Kuleler bir iş merkezi olmaktan çok toplumsal hafızada kaydolmuş önemli bir mirastır. 11 Eylül saldırıları fiilen sadece Amerika'da yaşansa da, yaşandığı anlardan itibaren televizyonda haberler kanalları ve radyolar aracılığıyla tüm dünyada yaşanmış etkisini de oluşturmuştur. Sonuçları ve etki alanı itibarıyla da hiçbir zaman yaşandığı sınırlar içinde kalmamış küresel boyutlarda etkiler göstermiştir. 11 Eylül olayın neden ve sonuçlarından önce video kayıtlarının, canlı konuşmaların, haberleşmelerin olduğu görüntülerle hafızalara kazınmıştır.

“11 Eylül saldırısıyla Amerika ve Avrupa'da yükselmeye başlayan İslamofobi, El-Kaide terör örgütünün üstlendiği 15 ve 20 Kasım 2003 İstanbul, 11 Mart 2004 Madrid, 7 Temmuz 2005 Londra ve 13 Kasım 2015 Paris saldırılarıyla Avrupa'da Müslümanlara ve İslam dinine karşı gelişen düşmanlığı ve dışlama duygusunu arttırmıştır” (Övet, 2016: 122). İstanbul'da sabah saatlerinde arka arkaya gerçekleştirilen iki intihar girişimi, o saatlerde tesadüfen eylemin gerçekleştirildiği yerde bulunan 27 kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. İlk saldırı 09.14 sıralarında Kuledibi Neve Şalom Sinagogu, diğeri iki dakika sonra Şişli Beth İsrail Sinagogu önünde gerçekleştirilmiştir. El-Kaide terör örgütü saldırıları üstlenirken başka saldırılarında gerçekleşeceğini dile getirmiştir. 20 Kasım 2003 tarihinde ikinci intihar saldırısı gerçekleştirilmiştir. İlki sabah saat 10: 55 sularında Levent'te HSBC Türkiye Genel Merkezi'nde ve beş dakika sonra da Beyoğlu'nda bulunan İngiliz Konsoloslugu'nda yapılan terör saldırılarında 31 kişi hayatını kaybetmiştir. 2004 yılında İspanya'nın başkenti Madrid'de 11 Mart günü sabah saat yedi buçuk sıralarında art arda 10 bombanın patlamasıyla terör bir kez daha yüzünü göstermiştir.

Yine El- Kaide bağlantılı bir terör örgütü İspanya'nın Irak'ta ABD ile yaptığı ittifakı gerekçe göstererek saldırıları üstlenmiştir. Yaşanan olayların akabinde saldırılardan İslam ve Müslümanlar sorumlu tutulmuş, tepkiler giderek artmış, zaten var olan önyargılı tutumlar kuvvetlenmiştir. Şiddetin temel kaynağı ise Kur'an da geçen ayetlere bağlanmış, Kur'an-ı Kerim'in birçok Avrupa ülkesinde yasaklanması fikri gündeme gelmiş böylece derin bir çıkmaza girilmiştir. Yine birçok ülkede camilere saldırılar düzenlenmiş ve bazı camilerin kapısını kilit vurulmuştur. Sadece ABD'de 400 kadar camiye saldırılar düzenlenmiştir.

ABD 11 Eylül saldırıları sonrasındaki sürece kendi lehine değerlendirmek için çalışmalar başlatmıştır. Çünkü Soğuk Savaş sonrası için bir dünya liderine ihtiyaç vardır ve ABD bu alandaki en büyük adaydır. Bu nedenle bulunduğu konumu meşru kılmak için 11 Eylül saldırıları ABD adına en önemli avantajdır. 11 Eylül saldırıları sadece ABD'de değil tüm dünyanın güvelik algısında sarsıntılara yol açmıştır. Nitekim Amerika bu sarsıntıdan sonra tehdit olarak algıladığı her alana karşı bir müdahale ihtiyacı hissetmekte ve her fırsatı değerlendirmektedir. Orta Doğu ise Amerika'nın karşı kutbu olan en büyük tehdit unsurudur. Çünkü Orta Doğu coğrafyası birçok enerji kaynağını ve zenginliğini tekelinde barındırmaktadır. Son yıllarda sıkça atıfta bulunulan İslamofobi ise Orta Doğu'yu sembolize eden bir kavramdır.

1921 ABD yapımı "Şeyh" (The Sheik) adlı filmi sessiz bir filmidir. Filmde Müslümanların şehvet düşkününü insanlar olduğu defalarca gösterilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda İngiliz kültüründen farklı olarak oldukça barbar toplumlar olduğu dile getirilmektedir. Vahşi bir yapıda oldukları lanse edilmektedir. Kötü alışkanlıkları olan kadınlar hakkında kötü düşünceleri olan Müslüman erkek tasviri yapılmaktadır. "Arap Geceleri"nde (1942), zenginliğin fütursuzca kullanılması, tutkulu bir aşk yaşantısı, gizemler; "Ali Baba ve Kırk Haramiler" (1944) ve "Sinbad ve Sailor" (1947) filminde de fantastik bir aşk macerası, özgür cinsel yaşam konuları sıkça işlenmiştir. 1980'lerin sonrası filmlerin konusu ise Batı'nın Doğu'yu ötekileştirmesi ve kendi benliğine ve üstünlüğüne vurgu yaptığı gözlenmektedir. Batı Doğu'dan üstündür ve güçlüdür, moderndir, akıllıdır algısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Doğu'nun tembelliği, beceriksizliği alay konusu edinilmiş 1980 sonrası filmlerde Doğu'nun ötekileştirildiği vurgulanmıştır.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrası sıkça dile getirilen İslamofobi, öncelikle Avrupa'da yaşayan genel olarak da tüm Müslümanları, Müslüman Türkleri ve İslamiyet'i benimsemiş milletlerin ülkelerini hedef almaktadır.

2010 yapımı "Beni Unutma" (Remember Me) filmi yönetmeni Allen Coulter'dir. Dünya Ticaret Merkezi olan İkiz Kulelerde çalışmakta olan baba (Pierce Brosnan) oğlunun kendisini habersiz olarak ziyaret edeceği gün işe gitmemiştir. Oğlu Tyler (Robert Pattinson) babasının iş yerine gittiği gün 11 Eylül günüdür ve Tyler yaşamını yitirmektedir. Tyler erkek kardeşi intihar etmiş asi bir gençtir. Aile ilişkileri ise düzensiz ve çökmüş bir haldedir. Diğer ana karakter olan Ally'nin (Emilie de Ravin) ise henüz 11 yaşındayken annesi gözlerinin önünde öldürülmüştür. Trajedik bir hayat yaşayan bu ikilinin arkadaşlıklarını konu aldığı düşünürken film bizi tabii ki de 11 Eylül 2001 gününe götürmektedir. Yönetmen Allen Coulter son sahnelerde hayatları zaten başka bir yön bulmuş olan karakterlerin üzerine bir de 11 Eylül saldırılarını ekleyerek seyircide farklı bir etki yaratmaktadır. Çünkü izleyici romantik dram türünde bir film izlediğini sanmaktadır.

"Uçuş 93" (United 93) filminin yönetmeni Paul Greengrass'tır. Film bir odada saldırganların hazırlık görüntüleriyle başlamaktadır. Saldırganlar yapacakları saldırının başarılı olması için dua etmekte, namaz kılıp, Kur'an okumaktadırlar. Saldırı için kıyafetleri arasına bıçak saklayarak çeşitli hazırlıkları sürdürmekte oldukları görülmektedir. Birbirleri ile vedalaşmaları ise planlanan saldırının ölümle sonuçlanabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Hazırlıklarını tamamlayan eylemciler havaalanına doğru yola çıkmaktadırlar. San Francisco ya uçacak olan United 93 yani hedefteki uçağın tüm bakımları ve son kontrolleri detaylıca yapıldıktan sonra nihayet uçuşa hazırdır. Filmin 19. dakikasında Boston merkezin American 11 uçağının kaçırılmak üzere ele geçirildiği üzerine şüpheli bir konuşma duyduğu ilgili tüm noktalara ulaştırılmaktadır. Yapılan inceleme ve dinlenen kayıtlar sonucu kaçırılan uçağın tek olmadığı birkaç tane daha uçağın kaçırıldığı yönünde haber verilmektedir. 36. dakikada ise Dünya Ticaret Merkezi'nin üst katlarının alev

aldığı görülmektedir. Dünya Ticaret Merkezi'ne bir sivil uçak çarpmıştır ve bu American 11 uçağıdır. Eylemcilerin saldırı anları ve uçaktaki diğer kişilerin birbirlerine kenetlenişlerini, 11 Eylül ruhunu yansıtmaya çalışmaktadırlar.

11 Eylül 2001 gününe ait ilk resmi film olarak gösterilen “Dünya Ticaret Merkezi” (World Trade Center) filminin yönetmen Oliver Stone'dur. Oliver Stone, Dünya Ticaret Merkezi'nde (2006), polisler John McLoughlin (Nicolas Cage) ve Will Jimeno'nun (Michael Pena) İkiz Kulelerin saldırılarından sonraki enkaz alanında verdikleri mücadeleyi ve o gün orada neler yaşandığını beyaz perdeye aktarmaktadır. Enkaz altındaki iki polis birbirlerini sürekli uyanık tutmak için konuşmakta ve birbirlerine ümit vermeye çalışmaktadır. Zaman zaman alev toplarına maruz kalmaktadırlar. Diğer taraftan iki polisin de ailesi onlardan gelecek bir haber için beklemektedirler. İki donanma askerinin ısrarlı arayışları sonucu enkaz altındaki polislerin de ses çıkarma çabalarıyla kendilerine ulaşılmıştır. Kurtarıcı olan Amerikan donanmasından olan çavuş “intikam için birkaç kişiye ihtiyaç olduğunu” dile getirmektedir. Film Amerika'nın her konudaki haklılığını teyit ettirmek için hazırlanmış. Oliver Stone filmde konu edilen hikâyenin gerçek olduğu sloganıyla gündeme gelmiştir.

“11'09'01” filminin yapımcısı Alain Brigand'tır. 11 farklı yönetmene ait 11 farklı bakış açısını sunmanın oldukça farklı ve etkileyici bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Savaş ve benzeri trajedik olayların etkilerinin ve sonuçlarının kimi yönetmen tarafından alenen kimisinin dolaylı yoldan anlatıldığı filmlerin toplamı seyirciyle buluşmaktadır. Bosna Hersek, Fransa, İran, Mısır, İngiltere, Burkina Faso, Meksika, İsrail, ABD, Hindistan ve Japonya'dan yönetmenler tasarılarını sahnelemektedir. Tüm bu filmlerin içinde Ernest Borgnine'nin tek başına oynadığı ve Sean Penn'in senaryosunu yazıp yönettiği “11'09'01” adlı kısa filmde, yaşlı bir adamı görülmektedir. Evinde bulunan nesnelere ve kendisi karanlıktadır. Evinde bulunan renk tonlarında grinin hâkim olduğu dikkat çekmektedir. Yaşlı adam hayatını kaybeden karısının hayalleriyle, sanki hayattaymış gibi fakat diğer bir taraftan da umutsuzluk içinde hayata tutunmaya çabalamaktadır. Bir gün yaşlı adamın karanlıklar içindeki evine yukardan bir gün ışığı girmeye başlar; o sırada ise

İkiz Kuleler yıkılmaktadır. Kulelerin yıkılmasının ardından yaşlı adamın evi gün ışığı ile dolar ve solan çiçeklerin yeniden canlandığı gözlenir ve bu sayede umutsuz olan yaşlı adam gülümsemektedir. Penn, kişisel bir hikaye ile 11 Eylül günü yıkılan tarihi kulelerin, ABD'yi uzun bir rüyadan uyandıracaklarını empoze eder. Ve bu durum ona göre bir uyanıştır.

“Müslümanların Masumiyeti” (2012) filmi ise yayın kanallarından kaldırılmış oryantalist imgelerin yoğun olarak yer aldığı önemli bir filmidir. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de söz konusu filme erişimin yasaklanması için yasal süreç başladıktan sonra yayından kaldırılmıştır. Film İslam’a ait birçok dini unsura hakaretler ve suçlamalar yöneltilmektedir. Filmde Müslümanların masumiyetinden çok Müslümanların ne kadar vahşi bir topluluk olduğundan, erkeklerin ve özellikle de Hz. Muhammed’in kadın düşkünü olduğu vurgulanmaktadır.

11 Eylül 2001 tarihinde New York’ta İkiz kulelere yapılan saldırılardan sonra Batı dünyasında İslamofobi hiç şüphesiz fazlasıyla gündemi meşgul etmiştir ve hala gündemden düşmemiştir. İslamofobi siyasilerin halk tabanında oluşturduğu bir sorun ve korkudur. 11 Eylül 2001 tarihinde El Kaide tarafından ABD’ye düzenlenen terör saldırısı, din ve şiddet arasında aslı olmayan bir ilişkinin kurulmasına neden olmuştur. Medya, sinema ve belgesel film yoluyla bu ilişkiyi destekleyen birçok çalışmaya sahne olmuştur. Terör saldırılarının üzerinden 17 yıl geçmesine rağmen, Avrupa halklarının verdiği tepkilerin sakinleşmesi ve normal düzeyde seyretmesi gerekirken, önümüzdeki tablo çok daha kötüyü resmetmektedir. 11 Eylül saldırılarının etkisi İkiz Kuleler ve ABD’den çok Müslümanlar ve İslam dini üzerinde hissedilmiş/ hissettirilmiştir.

Bilinçaltı şekillendirmesinde ve insan algılarını yönetmede oldukça önemli bir güce sahip olan sinema sektörünün, İslamofobi olgusunun artışıdaki payı göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra artan İslam karşıtlığı, bu tarihten sonra sinemada boyut atlamakla birlikte, çok daha yoğun bir şekilde işlenilmeye başlamıştır. 11 Eylül 2001 yılında İkiz Kulelere yapılan terör saldırılarından sonra özellikle medyada İslam ve şiddet, Müslümanlar ile terörist kavramları sıkça bir arada kullanılmaya başlanmıştır. İslam dininin tehlike ve terör

ile bağdaştırılması, gayri-Müslim halkta İslam'a karşı bir ön yargı meydana getirerek, Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarının artışına neden olmuştur. Müslümanlara ve İslam'a yönelik ötekileştirme, alçaltma eylemleri Batı'da özellikle Amerika'da sosyal dokunun bir parçası halindedir. 11 Eylül neden olduğu maddi ve manevi zarardan çok medya aracılığıyla kitlelere ulaştırılan görüntülerin küresel çaptaki terörün en çarpıcı örneğini sunmaktadır. 11 Eylül sonrası filmlerdeki tema; korku, Amerika'nın haklılığı, güvensizlik duygusu, Amerikan halkının birlik ve beraberlikteki gücünün gösterilmesi sağlanmıştır. Korku ve güvensizlik hisleri filmlerin vazgeçilmez temaları olarak birbirlerini tamamlamaktadır. Hollywood sineması yaşanan travmatik olayların ardından, Amerikan halkının tedirginliklerini, korkularını, isteklerini, toplumun endişelerini, korkularını, ortaya koyduğu korku ve gerilim türündeki sinema üzerinden yansıtmaya çalışmaktadır.

11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen saldırıların önemi, İslamofobi kavramını daha bilinir kılması, İslam'a ve Müslümanlara yönelik korkunun başka bir boyuta ulaşmasına neden olmasıdır. Zaten var olan, üretilmiş bir korku varken, yaşanan saldırılarla Müslümanların terörist ilan edilmesi ile bu korku körüklenmiş ve düşmanca duyguların beslenmesine neden olmuştur. Burada en önemli sonuç terör ve terörist damgalarının Müslümanlar ve İslamiyet ile ilişkilendirilmesi ve daha doğrudur eş anlamda kullanılmasıdır.

Kurtuluşa göre (2009: 18), gerçekleşen teknolojik gelişmeler ile medya etkisini daha da hissettirmektedir. Bunun en önemli göstergesi elde edilen verileri çok geniş kitlelere eş zamanlı ulaştırabilmesi, bunun içinde ses ve görselleri etkileyici bir biçimde kullanmasıdır. Aynı zamanda medya toplumunda göz ardı edilen ve karanlıkta kalan birçok olayı iyi bir şekilde, bazen de çarpıcı bir açıklık ve kavrayışla analiz ederek anlaşılır hale gelmesini sağlar.

İslamiyet hakkında, Batı medyasının, yayınlarının pek çoğunda ilgili konunun uzmanlarına başvurmak yerine polemik çıkaracak ya da kaos ortamını oluşturacak değerlendirmelere yer vermeyi tercih etmektedir. Böylece Aşırı Sağ'ın en büyük tehdit olarak algıladığı İslam dinine karşı bir tutum geliştirilmekte ve İslam ile savaşılmaya gerektiği tezini ileri sürmektedirler. Bunun içinde medya aracılığı ile en

etkili alan olan sinemayı en iyi en etkili şekilde kullanmaktadırlar. Batı'nın kültürel değerleri için İslam dinini her fırsatta bir tehlike olarak sunmaktadırlar. Olumsuz bir İslam imajı ortaya koymaya çalışılmaktadır. Aşırı sağ İslam-terör-cihad-şiddet kavramlarını sıklıkla bir arada kullanmakta ve dünyadaki pek çok şiddetin kaynağının İslam dini olduğunu ve İslam ile savaşılmaması gerektiği fikrini kitlelere empoze etmektedir. Bunun içinde çeşitli İslam ülkelerinde araştırıp buldukları olayları abartılı bir dille ve yanlış ifadeler kullanarak toplumda büyük bir kargaşa ortamını meydana çıkarmaktadır. Bu politikanın amacı ise Batı'nın üstünlüğünü ve gücünü İslam dini üzerinden geliştirmektir. Batı'da çoğu kişi İslam hakkındaki bilgiyi radyo, televizyon, filmler aracılığıyla edinmektedir. Bu nedenle de Batı medyası ve dolayısıyla aşırı sağ İslam'a karşı medyayı en etkin şekilde kullanmaktadır. Aşırı sağın Fitna ve Submission filmlerini kullanması da masum bir amaca hizmet etmediği anlaşılmaktadır.

Sinema gibi, teknolojik iletişim kaynağı olan araçlar, çok sayıda insana ulaşılabilirliği açısından yeni kitle iletişimi sağladığından geniş ölçekli bir araçtır. Medya, teknolojik gelişmelerle doğru orantılı bir ilerleme ve gelişme kaydeder. Bunun sonucunda ise modern zamanda, toplumların kültürel hafızasına hükmetmektedir. Medyanın çeşitli kitle iletişim araçlarını kullanarak İslam dinini ve Müslümanları hedef göstermesi, nefret söylemi içerikli yayınları kitlelere ulaştırması, İslam ve Müslümanlar hakkında bilgi sahibi olmayan ya da olumsuz önyargı besleyen toplumlar üzerinde korkunun pekiştirilmesi ve yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Batı'da Müslümanlara yönelik nefret söylemleri, nefret suçları aşırı sağ ve kesimlerin medyayı kullanmasıyla da yaygınlaştırılmaktadır. Son yıllarda yapılan pek çok terör saldırılarında Müslümanların hedef alınması ve İslamofobinin korkunun ötesinde bir şiddete dönüşmesinin en önemli sonucunu oluşturmaktadır. Avrupa'da İslam'ın ve Müslümanların tanıtılmasındaki yanlışlıklar ve temsildeki nefret içerikli ifadeler İslamofobiyi körüklemektedir. Aslında Avrupa'nın zihninde Ortaçağ'dan bu yana İslam düşmanlığı yerini almıştır. Zaman zaman kültürel hafızada saklı kalan düşmanlık, yaşanan olaylarla açığa çıkmakta, dışa vurulmaktadır. Medyanın da teknolojik ilerlemenin getirisiyle sağladığı yeni koşullar ve alanlar İslamofobinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM - METODOLOJİ

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışılan bu tez, Avrupa’da yaşayan Müslümanlara yönelik medya aracılığı ile geliştirilen ve yaygınlaştırılan nefret söylemini, Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) kısa filmleri örneği üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Oryantalist söylem ve Müslümanlara yönelik nefret söylemi arasında medya aracılığıyla kısa filmler birer taşıyıcı unsur görevi görmektedirler. Çalışmanın amacı incelenen Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinde oryantalist düşünceye dayanan İslamofobiyi ortaya koymaktır. Filmler aracılığıyla Müslümanların, İslam dininin ve Kur’an’ın görünürlüğündeki yanlışlıklar tartışılmakta ve yanlışlıkların açıklığa kavuşturulması hedeflenmektedir. Gerçeklik ve medya arasındaki yanlış ilişki tartışılacak ve yanlışlıklara vurgu yapılarak farkındalık oluşturulmaya çalışılacaktır. Çünkü her iki filmde de oryantalist ideolojinin ürünü olan söylemlere yer verilmektedir ve bu söylemler nefret içerikli ifadeler ile birlikte izleyiciye aktarılmakta ve geniş bir kitleye hitap edilmektedir. Filmlerde seçilen söylem tarzı ise İslamofobiye hizmet etmekte ve filmin yapımcıları tarafından kamuoyunda bir propaganda amacı güdüldüğü düşünülmektedir.

Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerine çeşitli makale, kitap ve tez çalışmalarında kısaca yer verildiği görülmüştür. Fakat bu iki filmi ya da filmlerden birini direk konu alan herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu tez çalışması, oryantalist söylem üzerinden yürütülen ve nefret söylemini dile getiren iki kısa filmin incelenerek ilgili literatüre katkı sağlaması üzere başlatılmıştır. 11 Eylül saldırıları sonucunda Müslümanlara ve İslam dünyasına bir suç yüklenmiştir. Yaşanan terör olayının suçlusunun Müslümanlar olduğu ve hatta dünyadaki pek çok şiddetin kaynağının Müslümanlar ve İslam dünyası olduğu algısı özellikle kitle iletişim araçlarıyla oluşturulmaktadır. Bu bilgi oldukça eksik ve yanlış bir ifadeden oluşmaktadır. Kur’an ayetlerinin değiştirilerek yahut bazı kısımları alınıp, abartılı sunumlarla izleyiciye aktarılması ise oryantalist söylemin bir ürününü oluşturmakta ve nefret suçlarını ortaya çıkarmaktadır.

2.2. Araştırmanın Problemi

Sinema, izleyici kitlesine sanatsal açıdan eğlence amacıyla estetik bir beğeni sunarken bir yandan da bazı ideolojik ve siyasi fikirlerin ürünü olan algı çalışmalarına hizmet etmektedir. Sinema bazı zamanlar ideolojik kaygı güderek bir sanat ortaya koyması ve büyük kitleleri etkilemesi nedeniyle önemli bir yerde bulunmaktadır. Bu ideolojik aktarım birçok bireye aynı zamanlarda ulaşmakta ve onların davranışlarını, fikirlerini yönlendirebilmektedir. Diğer taraftan kısa filmlerin propaganda amaçlı gösterimleri ve dolayısıyla pek çok kitlenin fikrini etkilemesi, ortak bir kamuoyu oluşturması nedeniyle de sosyal bilimlerin incelemesine dâhil olan önemli bir alandır. Kısa filmlerde zaman zaman gizli içeriklerin üstü örtük aktarımı zaman zaman ise açıkça sunumu, gerçek bilginin kurgulanıp sunulmasına hizmet etmektedir. Bu durum izleyicinin fikirlerini hedeflenen amaca göre yönlendirilmekte, olumsuz tavır geliştirmesine dolayısıyla yanılmasına ve toplumda gerçek dışı algı oluşmasına neden olmaktadır.

Hollywood filmlerine baktığımızda uzun yıllardır oryantalist söylemin ürünü olan filmler kurguladığını fark etmekteyiz. Filmlerde sıkça başvurulan nefret içerikli söylemlerin temeli ise oryantalist ideolojiye dayanmaktadır ve İslamofobinin yaygınlaşmasına hizmet etmektedir. 11 Eylül öncesi Hollywood yapımı filmlerde Müslümanlar birer hırsız, barbar, kadın ve şehvet düşkünü, cahil, akılsız gibi sıfatlarla temsil edilirken, 11 Eylül 2001 olayları sonrasında saldırıların başrolünün Müslümanlar olarak belirlenmesi dolayısıyla bu kez karşımıza terörist kimlikle çizilmiş bir Müslüman imgesi çıkmaktadır. Bu bağlamda genelde sinema ve özelde ise propaganda amaçlı kısa filmlerin izleyiciler üzerinde ciddi bir etki oluşturduğu ve bunu ideolojik bir kaygıyla yaptığı ve sonucunda da toplumdaki algılarla oynadığı sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma konusu olarak nefret söyleminin seçilmesi ve incelemeye alınmasının sebebi, insanın ve farklılıkların olduğu ortamlarda özellikle günümüzde fikirlerin ifade edilmesinde bir noktadan sonra hep nefret dolu söylemlere başvurulması ve bu durumun rahatsız edici olmakla kalmayıp hiçbir zaman diliminde çözüm olamayışıdır. Bu noktada ise toplumsal ön yargıların birikmesinde ve yayılmasında

sinema aracılığıyla kısa filmlerin etkisine dikkat çekilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda Batı Avrupa’da çekilmiş olan Fitna (Fitne) ve Submission (Teslimiyet) filmlerinde oryantalist söylemin nasıl yeniden üretildiği ve İslamofobinin yaygınlaşmasına olan etkisini açığa çıkarmak araştırmanın başlıca problemidir. Filmlerde hangi İslami unsurlara değinildiği, İslam’ın nasıl temsil edildiği, bu temsiliyetin hangi unsurlar ile sağlandığı gibi alt sorulara da cevap bulmaya çalışılmıştır.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Gündelik hayat içerisinde her birey bir araştırma içerisindedir. Ebeveynler, öğretmenler, çocuklar, sağlıkçılar, hukukçular, siyasetçiler ve sayılamayacak kadar çok olan meslek gruplarına dâhil kişiler, bir duruma duyulan meraktan yola çıkarak araştırma içerisine girerler. Bu araştırma kimi bireylerce öznel verilere dayanarak yapılırken, kimi araştırmalar bilimsel düzeyde verilere ve bulgulara dayanarak yapılmaktadır. W. Lawrence Neuman (2014: 2) toplumsal araştırmayı, araştırmacıların toplumsal yaşam ile ilgili bilimsel bilgi ortaya koymak amacıyla sistemli uygulanan yöntemlerinin tümü olarak tanımlar. Toplumsal araştırma, saptanan bir sorunu çözmek üzere sosyal bilimciler ve diğer araştırmacılar nezdinde yapılan bilimsel bir çalışmadır.

Sosyal bilimlerde nitel ve nicel olmak üzere iki toplumsal araştırma yöntemi bulunmaktadır. Her iki yöntem birbirinden farklı olmakla birlikte, aynı araştırmada birlikte kullanılabilir kadar da birbirini tamamlayıcı nitelikte yöntemlerdir. Söz konusu farklılıkları Neuman (2014: 21) şu şekilde özetlemiştir: Nicel yöntem nesnel ölçümler ve istatistiksel veri analizi yapar, dolayısıyla değişkenlerle ilgilenir, bağlam ve değerden bağımsızdır ve nicel araştırmayı yürüten kişi tarafsızdır. Nitel yöntemde ise toplumsal bir gerçeklik ortaya konulduğundan değerlere odaklanılır ve araştırmacının da ilişki içinde olduğu tema analizi gerçekleştirir. “İki tarz arasındaki farklardan biri, verilerin doğasından kaynaklanır. İzlenimler, kelimeler, cümleler, fotoğraflar, semboller vb. gibi *yumuşak veriler*, sayılar biçimindeki *katı verilerden* farklı araştırma stratejileri ve veri toplama teknikleridir” (Neuman, 2014: 224).

Neuman'ın nitel ve nicel yöntem arasındaki veriler ile ilgili ortaya koyduğu farktan anlaşıldığı üzere; kelime, cümle, izlenim, fotoğraf ve sembollerden oluşan yumuşak veriler nitel yöntemin verilerini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın konusu bağlamında incelenen Teslimiyet ve Fitne filmleri kelime, cümle, fotoğraf ve semboller gibi verileri kapsadığından bu çalışmanın yöntemi nitel araştırmadır. Nitel araştırma yöntemi içerisinde çalışmaya uygun bulunan metot ise söylem analizi olarak saptanmıştır.

“Söylem analizi söylemi esas almakta ve günlük cümlelerin veya metinlerin söylenme bağlamında incelenmesine dayanmaktadır” (Baş vd, 2013: 25). Fitne ve Teslimiyet filmlerinde yer alan söylemlerin toplumsal alana nasıl ulaştığı üzerinde odaklanan bu çalışma ile kullanılan söylemin altı kazılmaktadır. “Sosyolojik bakış açısı temelinde söylem, herhangi bir olguyu belli bir şekilde temsil etme ve diğer olgular arasında olan ilişkileri belirtme biçimidir” (Baş vd, 2013: 25). İncelenen filmlere bakıldığında bu filmlerde yer alan söylemlerin toplumsal olaylara ve toplumsal gruplara nasıl ve ne yönde etkide bulunduğu saptanması bu bağlamda olaylar arasında bağlantı kurulması açısından söylem analizi uygun bulunmuştur.

Söylem analizi ilk bakışta algılanan yani görülebilen ve gösterilmek istenen arasındaki ilişkinin kurulması ve irdelenmesi açısından önemli bir yöntemdir. Söylem analizi ile Avrupa yapımı iki kısa film olan Fıtna(Fitne) ve Submission(Teslimiyet) filmlerinde yer alan bazı İslami unsurlar ve söylemler oryantalist söylem perspektifinde irdelenecektir. Filmlerde kullanılan görseller, anlam açısından bir taraftan gerçeği yansıtmakta fakat diğer taraftan yan anlam barındıran görseller ise görünen sahnenin ardındaki gerçeğe vurgu yapmakta ve yorumu izleyiciye bırakmaktadır. Bu bağlamda söylem hem görebildiğimiz gerçekleri hem de görünenin arkasında gizli kalan gerçekleri temsil etmektedir.

Güngör'e göre (2012: 52) Batı sineması ve Batı etkisi altında kalan sinemaları, dünya ölçeğinde mali ve siyasi güçlerini kullanarak, daha evvel ortaya konan ön yargılı imgeleri yeniden inşa edip, oryantalist işlevi sürdürmektedirler; ırkçı tutum ve sömürgeciliğe ortam hazırlayan bu durum ancak söylem analizi ile

ortaya konabilmektedir. Bu bağlamda olumsuz bir ön yargı ile üretilen iki kısa filmin gerçek bir anlam kazandığı düşünülmektedir.

Kısa filmler uzun metraj filmlere göre az zamanda çok daha fazla bilgi aktarımı sağlamaktadır. Belli bir olay örgüsü içinde neden-sonuç ilişkisi de gözetilerek hazırlanan filmlerde aktarılmak istenen mesajlar ilk etapta algılanamayabilmektedir. Filmleri birçok kez izlemek ya da belli bir yöntem kullanılarak görünenin arkasında yatan mesajı bulmak gerekebilir. Söylem analizi bu noktada filmlerin yorumlanmasına önemli katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda filmlerde yer alan karakterlerin görünüşü, neyi temsilen kullandıkları, hangi ifadeleri nasıl kullandıkları, bu olay örgüsündeki akışta hangi olaylara yer verildiği değinilmesi gereken konulardır.

Sözen'e göre (1999: 20), söylem bir dil pratiğidir. Dil yalnızca metinler içerisinde kelimeler aracılığıyla değil, toplumsal, kültürel ve siyasi platformlarda da kullanılmaktadır. Bu alanlarda kullanılan söylemin bir meta pratiği olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla her metinde söylem çözümlemesi yapılabilmektedir. Sözen'in de belirttiği gibi söylem çözümlemesinin her alanda kullanılabilmesi bu tez çalışmasında incelenen filmlerdeki oryantalist söylemin ve İslamofobik öğelerin ortaya çıkarılmasında işlevsel olacağı düşünülmüştür.

Çelik ve Ekşi'nin (2013: 100) Potter'den aktardığına göre, söylem toplumsal düzeyde bulunur ve dolayısıyla bireyler söylem oluşturmazlar. Söylemin anlamı yeniden inşa etmesiyle, toplumlar semboller ve anlamlar arasında bir ilişki kurmaktadır. Söylem analizi ile filmlerde yer alan birçok unsura ilgili bölümlerde yer verilecektir. Bu doğrultuda filmde yer alan konuşmalar, hitap şekli, bir konuşma esnasındaki konuşmacıların ses tonu ve tavrı, konuşmalar ile birlikte aktarılan sembol veya görsel nitelik taşıyan argümanlar, filmin kurgusu gibi çeşitli noktalara değinilecek ve açıklama getirilecektir. İncelemeye alınacak bu unsurlar oryantalist söylemin açığa çıkarılması noktasında önem arz etmektedir.

Çelik ve Ekşi'nin (2013: 100) Punch'tan aktardığına göre ise, söylem iletilmek istenen mesajın tüm boyutlarını kapsamaktadır. Söylem, mesajı kimin

söylediğini, iletilmek istenen mesajı neye dayandırarak söylediğini, kime söylediğini, bu mesajı iletmekteki amacının ne olduğunu kapsamaktadır. Bu unsurlar filmlerin çözümlenmesinde oldukça önemlidir. Çünkü filmlerin bir arka planı mevcuttur. Hedef aldıkları bir kesim, bu kesimi temsil eden unsurlar ve hitap edilen bir kitle bulunmaktadır. Filmlerin yapımında ise nefret içerikli oryantalist unsurların kullanımı ile İslamofobiye hizmet eden bir amaç olduğu düşünülmektedir

“Söylem her birinin sonsuz şekilde birbirine bağlanabildiği, kendi kategorileri ve unsurları olan birçok düzeyde yapıyı sunduğu için oldukça karmaşıktır. Gördüğümüz gibi ideolojiler açık bir şekilde ifade edilebilir ve bu nedenle kolayca fark edilebilirler, ancak bu, aynı zamanda oldukça dolaylı, sezdirilmeli, üstü kapalı bir biçimde, tonlama, duraksama veya bir zamir kullanmak gibi söylemin daha az belirgin yapılarında da meydana gelebilir”(Dijk, 2003: 55).

Gündelik hayatta toplumların ve bireylerin iletişim halinde olması kullanılan söylemler ile mümkün olmaktadır. Söylem bu bağlamda bireyleri ve toplumları yansıtan bir dilsel pratiktir. İdeoloji ise söylemle direkt bağlantılı olan bir alandır. Bu nedenle kullanılan söylemlerin ideolojik bir alt yapısı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kullanılan söylemlerin tarafsız olmadıklarını söylemek mümkündür. Söylem bu anlamda iktidar ilişkilerinden bağımsız olarak ele alınmaması gereken bir alandır.

“Söylem çözümlenmesinde ana amaç, anlamlandırma ya da yorumlamadır. Belirli bir soruyla ilgili kesin yanıtlar verme yerine var olan bilgiyi, düşünceyi ve duyguyu genişletmek, inanç, tutum ve eylemleri belirleyen söylemlerin varlığı ve iletisini tarihi ve sosyal bir bağlam içinde değerlendirmektir. Söylem analizi her türlü konuya ilişkin olarak yürütülebilir. Eğer toplumsal sorunlara yönelik, ideolojik ya da politik bir çözümlenme yapılması amaçlanıyorsa eleştirel söylem analizi kullanılmaktadır”(Ekşi ve Çelik, 2013: 109-110).

Söylem analizinde iki temel isim öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Norman Fairclough diğeri ise Teun Van Dijk’ tir. Büyükkantarcioglu’nun belirttiği üzere (2012:171) Norman Fairclough, Gunther Kress, Theo van Leuwen, Ruth Wodak ve Teun Van Dijk’in yer aldığı dilbilimciler, 1991 yılında Amsterdam’da bir sempozyumda eleştirel söylem çözümlenmesinin temel ilkelerini belirlemişlerdir. Eleştirel söylem çözümlenmesi sosyal bilimcilere geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Eleştirel söylem çözümlemesi söylemin ardında gizlenen ideolojilerin açığa çıkarılması noktasında etkili bir yöntemdir.

“Van Dijk, özellikle haber metinlerinde söylem içinde yeniden inşa edilen iktidar, güç, egemenlik, ideoloji ilişkilerini, dilbilimsel kavramlar ve dilsel yapıları kullanarak incelemektedir.” (Karaduman, 2017: 33) Dijk’e göre söylem ideolojilerin ortaya çıkmasında önemli bir unsurdur. Söylemin altında yatan ideolojik tutumun açığa çıkarılması noktasında eleştirel söylem analizi açıklayıcı bir görev üstlenmektedir. “Van Dijk’ın önerdiği eleştirel söylem çözümlemesi modelinde üretildiği toplumun, politik, ekonomik, kültürel ve toplumsal dinamikleriyle birlikte bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken haber söyleminde, güç ve iktidar ilişkilerinin, toplumsal eşitsizliklerin, söylemsel yapı ve stratejilerle nasıl inşa edildiğini analiz etme çabası yatmaktadır.” (Karaduman, 2017: 33) İktidar toplulukları gündelik yaşamda medya söylemini denetlemekte ve yönlendirmektedir. Söylem bu bağlamda toplumsal bir göstergedir. Van Dijk’te söylemi çözümlerken toplumsal şartları göz önünde bulundurmaktadır. Dijk toplumsal farklılıkların söylem içerisinde nasıl kurgulandığı üzerinde durmaktadır.

“Fairclough, söylemin yapılar tarafından biçimlendirildiğini, aynı zamanda yapıların biçimlendirilmesine ve yeniden biçimlendirilmesine, yeniden üretimine ve dönüşümüne de katkıda bulunduğunu belirtir.” (Karaduman, 2017: 36) Fairclough sosyal sorunlara daha çok yönelmektedir ve ona göre söylem kültürel kodlara değinmektedir ve tarihsel bir boyuta uzanmaktadır. Dil ve söylem arasındaki sosyal ve siyasi yapılanma önem arz etmektedir. Söylem, toplumsal hayatı oluşturan özne ve nesnelere katkıda bulunmaktadır. Araştırmanın konusu ve sınırlılıkları göz önüne alındığı takdirde Norman Fairclough’un eleştirel söylem analizinin uygun olduğunu belirtmek gerekmektedir.

“Fairclough’a göre eleştirel söylem çözümlemesi, verili bir tarihsel ana ait söylemsel pratikler, olgular ve metinlerle daha geniş toplumbilimsel ulamlar olan toplumsal ve kültürel yapılar, ilişkiler ve süreçler arasında örtük olan nedensellik ve belirleyicilik bağintılarının sistematik bir biçimde açığa çıkarmayı; bu pratiklerin, olguların ve metinlerin güç ilişkileri ve güç mücadelesiyle nasıl biçimlendiğini araştırmayı ve toplumu oluşturan özneler arası bu güç ilişkilerinin söylem aracılığıyla nasıl örtükleştirildiğini ve bu

nedenle egemen söylemin bizzat kendisinin bir güç ve hegemonya aracı olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır” (Yağcıoğlu’ndan akt: Karaduman, 2017: 39).

Söylem toplumsal gerçekliğin belli bir ideolojiyi benimseyen iktidarın siyasi yönlendirmesinde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda aşırı sağ İslamofobik ve oryantalist söylemi siyasi ve ekonomik çıkarları doğrultusunda medya aracılığı ile kullanmaktadır.

2.4. Fıtna (Fitne) Filminin Künyesi

Orijinal ismi “Fıtna” olan Fitne filmi dünyanın farklı ülkelerinden, çeşitli terör olaylarına ait görüntülerin alıntılandığı bir kısa filmidir. Fitne filminin senaryosu, Hollanda’da parlamento üyesi olan aşırı sağ siyasetçi Geert Wilders tarafından kurgulanmıştır ve yönetmeni Scartlet Pimpernel’dir. Irkçı politikasıyla bilinen bir siyasetçi olan ve İslam ve Müslüman karşıtlığı ile tanınan Geert Wilders 2006 yılında “Özgürlük Partisi’ni (PVV) kurmuş ve seçimlerde partisinin lideri olmuştur. Öncesinde ise Mark Rutte’nin başkanı olduğu Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi’nde 1998’den beri Hollanda Parlamentosu üyesidir.

Fitne filmi on altı dakika kırk sekiz saniyelik bir kısa filmidir. Film ilk saniyelerde “*Dikkat! Bu film, şok edici görüntüler içermektedir*” uyarısı ile başlamaktadır. Film, Hollanda ve Avrupa’da yaygın bir şekilde İslam’ın bir terör örgütü işlevi gördüğünü, Müslümanların ise bu örgütü temsil eden teröristler olarak görev aldığını aktarmaktadır. Filmde, çalışmanın da konusu olan nokta, Kur-an’daki ayetlerin çeşitli işkence ve saldırıların kaynağı olduğu iddia edilmekte, yanlış ve yanlış yorumlamalara, çevirilere sıkça yer verilmektedir. Bu yönüyle çeşitli ülkelerde hem siyasi arenadan hem de halktan çokça tepki almış bir film olmuştur. Wilders ise Fıtna filmini yapıp yayınlaması nedeniyle, birçok yerdeki radikal dini kesimlerden tepkiler ve ölüm tehditleri almıştır. Film Kur-an’da geçen ayet ve sureler ile öncelikle Amerika’da yapılan 11 Eylül saldırısının bağlantısının kurulması ile başlar ve beraberindeki çeşitli saldırı ve suikastların eşleştirilmesi, Kur-an ile örtüştürülmesi ile ilerlemektedir. Filmde diğer dikkat çeken sahneler çeşitli İslam ülkelerinin liderleri ve din adamlarının hararetli ve kışkırtmaya yönelik konuşmaları, çocuk askerler, İslam dinine göre eşcinsellik, kadın, başka dinlere mensup milletlere

bakış, suikastları konu alan gazete manşetleridir. Diğer bir unsur ise bu konularda indirilen ayetlerin yaşanan olaylar ile bağdaştırılması ve Kur-an'da yer alan ayetlerin saldırıların yapılmasında kaynak alındığının yansıtılmasıdır. Sırasıyla Fitne filminde geçen ayetler: Sure 8 – Enfâl – Ayet 60, Sure 4 – Nisa – Ayet 56, Sure 47 – Muhammed – Ayet 4, Sure 4 – Nisa – Ayet 89, Sure 8 – Enfâl – Ayet 39.

Filmin çekildiği sıra kamuoyunda yayınlanması uygun görülmemiş, 27 Mayıs 2008 yılında ise internette gösterimine izin verilmiştir. Yayınlandığı saatler içerisinde 3 milyon kişi tarafından izlenmiştir. Yayınlanan film, İslam ülkelerinden büyük tepkiler almış ve dönemin Hollanda başbakanı Jan Peter Balkenende, filmin yayınlanmasından üzüntü duyduğunu belirtmiştir. Savcılık, Haziran 2008'de Wilders'in 'Fitne' filminden yargılanmasıyla ilgili takipsizlik kararı vermiştir. Bu karar daha sonra yüksek mahkeme tarafından bozulmuş, bir gruba hakaret etmek ve nefret söylemi içerikli konuşmalar yapmasıyla suçlanan ve yargılanan Wilders 2011 yılında beraat etmişti.

2.5. Submission (Teslimiyet) Filmi Künyesi

Teslimiyet filminin senaryosu Liberal Partili Milletvekili, yazar ve aktivist Ayaan Hırsi Ali'dir. Ayaan Hırsi Ali (Hollanda Halk Cumhuriyeti Özgürlük ve Demokrasi Partisi Temsilciler Meclisi eski üyesi) Somalilidir. 12 sene önce Hollanda'ya mülteci olarak gelmiş, bir Hollandalı kişi ile evlenip vatandaşlık almıştır. Yani Müslüman asıllı Somalili bir kadındır. Yapımcısı ve yönetmeni ise Theo Van Gogh'tur. Yönettiği film nedeniyle çokça ölüm tehditleri alan Theo Van Gogh 2 Kasım 2004 günü Amsterdam'da Fas asıllı Bouyeri tarafından bir hançer ile bıçaklanarak öldürülmüştür. Cesedine bırakılan bir mektup, cinayetin nedenini Theo Van Gogh'un yönetmenliğini üstlendiği Submission filmine ve İslam hakkındaki fikirlerine bağlamaktadır. Theo Van Gogh'un öldürülmesinin ardından, Submission filmi daha çok tanınmış ve film uluslararası üne kavuşmuştur.

Yaklaşık 12 dakika süren kısa filmde Kur'an'da kadının yerinden söz edilmektedir. Submission (Teslimiyet) filmi 29 Ağustos 2004'te yayınlanmıştır. Kadınların vücutlarında yer alan Arapça yazılar ile beraber, kadınların kötü muamele görmesine izin verdiğini savunan ayetleri vurgulamaktadır. Teslimiyet filminde

kadının anlattığı olaylardan çok oynatılan kadın oyuncunun vücudundaki Arapça yazıların ve kıyafetinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Film İslam'da kadınların zulüm gördüğü ve toplumun bunu normal karşıladığı mesajını vermektedir. Gerçek dışı bu söylemlerin ise provokasyon amacını taşıdığı kanaatini oluşturmaktadır. Film bir kadının kendi isteği dışında babasının uygun gördüğü bir kişi ile evlendirildiğini kadının kendi anlatımıyla aktarılmaktadır. Evlendiği kişinin kendisine şiddet uyguladığını ve kadının bu durum karşısında Allah'a teslim olduğu anlatılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Temel Kavramların Temsili

Batı'daki İslamofobik tutumun oryantalist söylem çerçevesinde geliştiği pek çok alan vardır. Oryantalizm ve İslamofobinin birbirini önemli ölçüde etkilemesi, günümüzde birçok İslami kavrama da yeniden anlam yüklenmesine neden olmaktadır. Temel kavramlar üzerinden yürütülen İslamofobi, oryantalist söylemi kullanarak İslam karşıtlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda cihat kavramının terör ile özdeşleştirilmesi, namaz kavramının manevi duygulardan bağımsız, şekli bir ibadet olarak algılanması, fitne kavramının olumsuz yönüne vurgu yapılarak Müslümanları hedef gösterme amacıyla kullanılması ve teslimiyet kavramına da yüklenen olumsuz anlam, incelenmesi ve yorumlanması gereken unsurlardır.

3.1.1. Fitne ve Teslimiyet

Fıtna(Fitne) filmi ile “fitne” kavramı arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Zira fitne kavramı algılandığı ilk anda şüphesiz olumsuz bir anlamı çağrıştırmaktadır. Fitne kavramının anlamına birkaç kaynak üzerinden yer vermek gerekmektedir.

Fitne'nin Türk Dil Kurumu tarafından belirlendiği anlamı “karışıklık, kargaşa”dır. Fitne'nin sıfat olarak kullanımı olan “Fitneci” ise arabozucu anlamına gelmektedir.(<http://sozluk.gov.tr/>) Fitne kelimesinin İslam Ansiklopedisi'ndeki (<https://islamansiklopedisi.org.tr/fitne>) anlamı oldukça geniş bir kapsamda ele alınmaktadır. “Fitne kelimesi, sözlükte ‘altın ve gümüş gibi değerli madenlerin saflığını anlamak için ateşte eritmek’ manasına gelen fetn (fütûn) kökünden türemiştir” (<https://islamansiklopedisi.org.tr/fitne>). “Kelime Kur’ân-ı Kerîm’de “ateşe atma, ateşle azap etme” anlamında geçmektedir” (<https://islamansiklopedisi.org.tr/fitne>).

Fitne kelimesinin film için kasıtlı olarak seçildiği düşünülmektedir. Fitne kavramının olumsuz anlamı çağrıştırması ile Kur’an’a vurgu yapılmaktadır. Kur’an’ın şiddeti tavsiye eden bir metin olduğu vurgusu filmin pek çok karesinde vurgulandığı için fitne kelimesi Kur’an ile özdeşleştirilen bir terim olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Fitne kavramının olumsuzlanan anlamı ile Kur'an'ı Kerim işaret edilmektedir. Bu bağlamda şiddetin kaynağının Kur'an olduğu iddiası fitne unsurunun da Kur'an olduğu algısını izleyicide oluşturmaktadır.

Teslimiyet kavramının Türk Dil Kurumunca anlamı “Teslim olma, kendini verme, boyun eğme” dir. (<http://sozluk.gov.tr/>)

Teslimiyet filminin ikinci dakika yirmi altıncı saniyesinde kadın yaşadığı bir olayı anlatmaktadır: *“İki yıl önce, güneşli bir günde, pazarda şimdiye kadar gördüğüm en yakışıklı erkekle, Rahman’la göz göze geldik. O günden sonra, ne zaman pazara gitsem, gözlerim onu aradı. Bu sırada yukarıdan seccade üzerindeki, siyah peçeli ve çarşafli, transparan kıyafetli kadın ve arkasında da bir gelinlik görüntülenmektedir. Anlatmaya devam etmektedir. “Onun pazara gelmesinin bir rastlantı olmadığını öğrendiğimde, çok heyecanlanmışım. Bir gün gizlice buluşmamızı önerdi, ben de ‘olur’ dedim. Aylar geçtikçe ilişkimiz daha da ilerledi. Üstelik bir de, aşkımdan yeni bir yaşam büyümeğe başladı. Mutluluğumuz gözlerden uzak kalmadı, çok uzun sürmedi, bizi kıskananlar aşkımızı dillerine doladılar. Rahman ve ben ‘Bu insanları umursamayalım. -Bu sırada kadının transparan kıyafetinden beliren Arapça yazılar tekrar görüntülenmektedir- Allah’ın inayetine sığınalım’ dedik. Saftık, gençtik ve âşıktık, fakat senin kutsallığın bizle beraber diye düşünüyorduk. Rahmanla ben sevgiyi, saygıyı ve güveni paylaşıyorduk. Allah bunu nasıl onaylamazdı? Niye onaylamasın?”* -Konuşmaya devam ederken bu esnada ise bu kez gelinlik giymiş bir kadının sırtındaki Arapça yazılar gösterilmektedir-

Kadın yaşadığı arkadaşlığın sürmemesinden dolayı isyan etmektedir. İslam dinine uygun olmayan bu arkadaşlık ilişkisinin Allah tarafından onaylanmadığını sorgulamaktadır. Allah’ın sevgi karşısındaki kayıtsız kaldığı yönünde bir ithamda bulunmaktadır. Kadının ifadelerinde Allah’ın kabul etmediği durum karşısında teslimiyet olgusundan çok isyan olgusunun ekin olduğu kanaatine varmaktayız.

Teslimiyet filminde beşinci dakika kırk sekizinci saniyede kadın şu ifadeleri kullanmaktadır: *“Yüce Allah’ım, kocamla yaşamak dayanılmaz. Fakat senin iradene*

kendimi teslim ediyorum. Kocam beni geçindiriyor. Bu yüzden sana itaat ediyorum ve kocamın yokluğunda senin korumamı istediğin şeyi koruyorum.”

Bu ifadelerde kadının kocasının kendisine uyguladığı şiddet karşısında sustuğu anlatılmaktadır. Allah’a olan teslimiyetini ise, kocasının kendisini geçindirmesinden dolayı karşı bir tavır göstermeyerek ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda ise teslimiyet kavramının içi boşaltılmakta ve manevi anlamı yerini şekli bir davranış kalıbına bırakmaktadır.

Şekil 1

Teslimiyet filmi dokuzuncu dakika otuz birinci saniyede kadın: *“Sana duyduğum büyük güveni öldüren karar kutsal kitabında var. Sana inanmak... Sana teslim olmak... İnsanın kendine... İhanet etmesi gibi. Hayat veren ve alan Allah’ım. Bütün inananlara mutluluk kazanmaları için sana dönmelerini öğütölüyorsun. Hayatım boyunca sana dönmekten başka hiçbir şey yapmadım. Ve şuan peçemin altından beni kurtarman için sana yalvarıyorum, sen ise özlemimi çektiğim mezar kadar sessiz duruyorsun.”*

“Allah’ın iradesine teslim olmak, ancak şuurlu ve varoluşun sancısıyla gerçekleşebilir”(Akın, 2017: 79). Kadın yaşamı boyunca Allah’ın buyruklarını yerine getirdiğini fakat karşılığında ise bu dünyada eziyet gördüğünü ve görmeye devam ettiğini vurgulamaktadır. Allah’a teslim olmanın karşılığını bulamadığını ifade eden bu cümleler, oryantalist düşüncenin yansımasıdır. Aslında gerçek bir teslim oluştta bu dünyadan bir beklenti olmamaktadır. İslam dinine göre bu dünyada yapılanların karşılığı ahrettedir.

3.1.2. Cihat ve Terör

Fitne filminde yer alan ilk sure Enfal suresidir. Enfal suresinin 60. ayeti filmde şu şekilde tercüme edilmektedir. “Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar her çeşit kuvvet toplayın –ki böylelikle cihadı(terörü), Allah düşmanlarına karşı kullanın.”

Şekil 2

“Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah’ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah’ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 183).

İlk olarak dikkat çeken Diyanet İşleri Başkanlığı’na ait kitaptaki mealde filmde yer verildiği gibi cihat kelimesinin hiç geçmediğidir. Pek çok surenin içerisindeki ayetlerde cihat kelimesine rastlanırken bu ayette rastlanmamaktadır. Filmdeki tercümede cihat kavramı seçilmiş, yanına eş anlamlısı ve açıklayıcısı olarak “terör” kelimesi eklenmiştir. Bizim karşılaştığımız mealde ise “savaş atları” tamlaması geçmektedir.

Cihat İslam dininin getirisi olan bir terimdir. “Cihat kelimesi Arapçada ‘çaba’ veya mücadele anlamına gelmektedir. Genel olarak ise bireyin erdemli bir yaşam sürmek, kişisel yaşamında dini değerlere bağlı kalmak, kendi kişiliğiyle örnek teşkil etmek suretiyle İslam’ın yayılmasına yardım etmek ve İslam inancını geliştirmek için verdiği mücadeleyi ifade eder” (Fuller, 2011: 294). Cihat; İslam dinini benimseyen, onun emir ve yasaklarına, helal ve uygun olarak belirlendiği davranışlara, sözlere

kısacası tüm ifadelerine inanmayı tercih eden bireylerce İslamiyet'in tanıtılması, yaygınlaştırılması, örnek gösterilmesi amacını taşıyan mücadele şeklinin terimsel karşılığıdır. Önemle belirtmek gerekir ki kavram sadece fiziksel, somut bir çabayı ve mücadeleyi tavsiye etmemektedir. Cihat her şeyden önce nefis ile sınıanan her türlü durum ile ilgili manevi, soyut bir çabayı da bireylerin sosyal yaşantılarına dâhil etmeleri gerektiğini içeren bir kavramdır. Sucu'nun belirttiği üzere (2016: 61) cihat üç aşamalı bir olgudur. İlk aşama nefse karşı, ikincisi şeytana karşı ve üçüncüsü düşmana yönelik mücadeledir. Bu bilgiler ışığında hayatın her anını kapsayan mücadelelerin nefse ve şeytana karşı olduğunu söylemek mümkündür. Düşmana karşı mücadele tehlike anında savunmayı temel almaktadır. Düşmanla mücadelede de her karşılaşmada kılıç yoluyla savaşılması emredilmemektedir.

Cihat terimi Allah için, Allah yolunda insani bir mücadeleyi kastetmektedir. Cihat gibi temel bir kavramda bile inanan inanmayan ayrımına düşülmemekte tüm insan âlemini içine alan bütüncül bir bakış açısı sunulmaktadır. Bu yolda çaba gösterenler müjdelenmektedir. Fakat Kur'an'da terör kelimesi geçmemekle birlikte cihatla terörün aynı platformda değerlendirilmesi de mümkün görülmemektedir. Teröre eşdeğer davranış kalıpları ve düşünceler için ise Ku'an'da cezalandırma uygun görülmektedir. Terörün insani hiçbir kaygısı yoktur ve amaçları sadece dünyevidir. Sonuçları itibariyle de huzur ve refahı sağladığını söylemek olanaksızdır.

Fitne filminde, kutsal bir anlama sahip olan cihat kendinden hem anlam hem davranış biçimi olarak oldukça uzak olan terör kelimesinin bir eş anlamlısı mahiyetinde kullanılmaktadır. Köse'ye göre(2007: 40) Batı literatüründe cihadın "holy war" şeklinde tercüme edilmesi diğer anlamlarının göz ardı edilmesine ve savaşı kutsamak adına kullanılan bir ifade olarak algılanmasına neden olmaktadır. Hoşgörü dini olmasıyla bilinen İslam dininin bir getirisi olan cihat kavramı hiçbir zaman terör ile yan yana gelecek bir anlamda uygulanmamıştır. Cihat İslam dinini yaymak adına direnmeyi ve mücadele etmeyi ifade etmektedir. Bu mücadele sırasında ise terörün davranış biçimi olan işkenceye yer yoktur. Cihat konusunda özellikle Batı medyası aracılığıyla Müslümanların İslam dini buyruklarına dayanarak savaş adı altında terör yaptıkları, kendi dinlerinden olmayan kişilere karşı işkenceye

başvurdukları konusunda iddialar yer almaktadır. Terörde siyasi kaygılar ve siyasi çıkarlar ön plandadır fakat cihat ile siyaset aynı doğrultuda değildir. Cihat olgusunda siyasi bir kaygı güdülmemektedir.

Batı’da cihat kavrama olumsuz bir ön yargıyla yaklaşılmasının sebepleri Batı’nın Müslümanları kültürel ırkçılık çerçevesinde değerlendirmeleri, toplumdan ötekileştirmek istemeleridir. Oryantalizm düşüncesi temelli bu yaklaşımlar İslam’ın önemli kavramlarından biri olan cihat ile terörü bilinçli bir şekilde kullanılmasıyla İslamofobiye yayılma alanı sağlamaktadır. Cihat kavramının İslamiyet’in yayılmasındaki temel disiplin olması kavramın yanlış yorumlanmasında kullanılmaktadır. Bir sure içerisinden kısıtlı bir cümle alınması ve bu cümlelerin de oryantalist söylemin ürünü olan bir çeviri ile sunulması, yanlışlığın başladığı noktalardan birisidir. Aydın’a göre (2011: 326) terörist İslam, post modern oryantalizmin bir ürünüdür. Ciddi manada fikri ağırlığının da olmadığını ekleyen Aydın, bunun eylemsel bir tavır olduğunu belirtmektedir. Cihad kavramının terör ile eşleştirilmesi ve buna bağlı olarak da Müslümanların terörist olarak ilan edilmesi oryantalist bakış açısının bir yansımasıdır ve nefret söylemi ile eşleşmektedir. Medya aracısı olan Fitne filmi ile propaganda oluşturan bu söylem manipülasyon ile yeniden üretilmekte ve aşırı sağ partiler nezdinde yönlendirici bir siyasi tavır oluşturmaktadır.

3.1.3. Namaz

Teslimiyet filmi siyah peçeli bir kadının namaz kılmak üzere namaza durması ile başlamaktadır. Baştan aşağı görüntülenen kadının çıplak ayakları dikkat çekmektedir. Seccadeyi açıp namaza durmakta, “Allah’u Ekber” diyerek niyet aldığı esnada ise özellikle örtük olması gereken vücuttaki yerler transparan bir tülle görüntülenmektedir. Yakından bir çekim ile detaylandırılan görüntüde kadının normalde göğüs hizasının üstünde olması gereken ellerinin tam karnının üzerinde durduğu görülmektedir. Fatıha Suresi’ni okuduğu sırada vücudunda Arapça yazıların bulunduğu izlenmektedir. Secdeye varıp oturunca sağ elinin işaret parmağını kaldırdığı görüntülenmektedir.

Şekil 3

Şekil 4

Şekil 5

Şekil 6

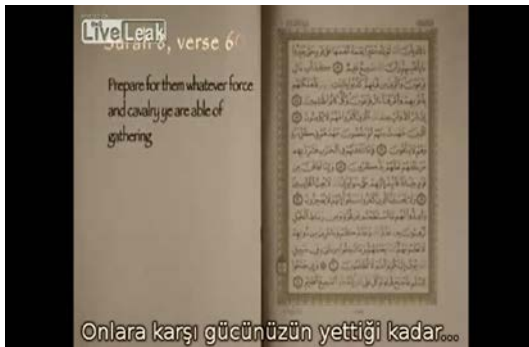
Namaz ritüeli İslam dini için farz olan bir uygulamadır. Namazın nasıl kılınacağı ve namaza duruşta nasıl bir kıyafet giyileceği ana hatlarıyla belirlenmiştir. Kadınların ve erkeklerin mahrem bölgelerinin özellikle kapatılması gerektiği bilinmektedir. Fakat Şekil 3 ve Şekil 6 da özellikle kapatılması gereken bölgeler transparan bir kıyafetle örtülmüştür. Şekil-4'te ise kadının ellerini göğüs hizasında değil de göbek hizasında bağlaması, erkeklerin namaza duruş şeklini hatırlatmaktadır. Bu ve benzeri sahneler ile İslam dininde erkeğin kadından daha üst bir statüde konumlandırıldığına vurgu yapıldığı düşünülmektedir. Diğer taraftan kadınların ellerini göğüs hizasında bağlaması namazın manevi ruhunu koruması ve namaz kılarken örtülmesi gereken avret yerlerinin gizlenmesi açısından önemli olduğu kanaatine varılmaktadır. Fakat Şekil 4'te ki mevcut bağlama şekli namazın manevi ruhundan uzaklaşmakta ve gizlenmesi gereken yerleri transparan kıyafete ek olarak daha da belirgin hale getirmektedir. Bu bağlamda İslam dininin farz kıldığı namaz ritüelinin içeriğinin ve anlamının boşaltıldığı gözlemlenmektedir. Batı

dünyasının İslam'a bakış açısını bu perspektiften yansıtmaya oryantalist düşünce tarzının bir ürünüdür.

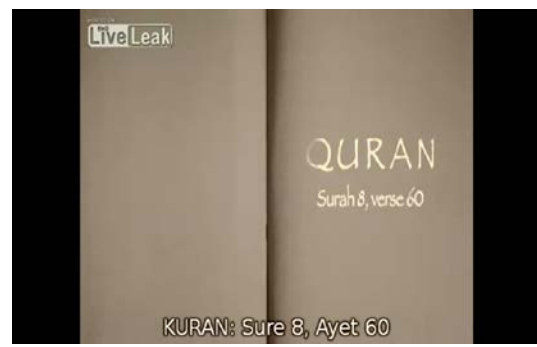
3.2. Kur'an ve Şiddet

Fitne filmi sayfanın soldan sağa doğru çevrilmesiyle başlar ve daha ilk saniyelerde mesaj iletimi başlamaktadır. Soldan sağa doğru olan sayfa çeviriminin direk Kur'an-ı Kerim'i işaret ettiği düşünülmektedir. Sayfanın çevrilmesi ile kafasında bomba pimi olan bir yüz belirlemektedir ve bomba pimi şiddet olgusuna vurgu yapmaktadır.

Fitne filminin otuz üçüncü saniyesinde karşımıza beyaz iki sayfa çıkar ve bir sayfasında "Quran, Surah 8, verse 60" yazmaktadır. Kur'an da yer alan 8. surenin 60. ayetinden bahsedilmektedir. Ayetin Arapça okunuşu eşliğinde, bir sayfada orijinali olan Arapça yazısı diğer sayfada İngilizce tercümesi ile "Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar her çeşit kuvvet toplayın. -ki böylelikle cihadı (terörü), Allah düşmanlarına karşı kullanın" sözleri aktarılmaktadır. Hemen arkasındaki görüntülerde ise 11 Eylül 2001 yılında meydana gelen İkiz Kulelere yönelik saldırı esnasındaki uçakların kulelere çarptığı an izlenmektedir. Bu terör saldırısının suçlusu Müslümanlar ilan edilmiştir. Filmde yer alan ayetteki cümleden anlaşılan, dünyadaki terör saldırılarının ve tam yeri gelmişken en iyi örneğin 11 Eylül saldırıları olduğu, saldırıların kaynağının Müslüman olmayanlara karşı şiddeti emrettiği mesajları ile Kur'an olduğu algısı oluşturulmaktadır.

Şekil 7

Şekil 8

Yazı bulunmayan, temiz, beyaz sayfaların öncelikle "Quran, Surah 8, verse 60" yazılarak başlaması, arkasına ayetin Arapça metni ve İngilizce tercümesiyle

sayfaların doldurulması, beyaz sayfayı kirleten unsurun Kur'an ve Kur'an'da yer alan ayetler olduğu izlenimi verilmektedir. Dünyadaki şiddetin başlangıç noktasının Kur'an olduğunu işaret etmekte ve zaten ilerleyen sahnelerde çeşitli suikast görüntülerinin arkasına veya önüne ayetlerin konumlandırılması bu tespiti doğrulamaktadır.

Fitne filminde ilk bahsedilen 8. surenin 60. ayeti olan Enfâl suresine tekrar değinmekte fayda vardır. Enfâl suresinin sadece bir cümlesine yer verildiğinden ve alt yazıda geçen tercümeyle ilgili kalındığından yanlış okuma ve yorumlama zemini hazırlanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mealine baktığımız zaman 60. Ayette “Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 183). ifadeleriyle karşılaşmaktayız. Kuvvet ve savaş atları hazırlamanın ilk amacının göz korkutmak olduğu açıkça belirtilmekte, Allah düşmanlarına karşı fiziksel şiddete başvurulması konusunda herhangi bir ifade yer almamaktadır. Devamındaki 61. ayet ise çok daha açıklayıcı ve barışçıl bir tavır alınmasını tavsiye eder niteliktedir: “Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş ve Allah'a tevekkül et. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 183). Bu tercümede “barışı” tavsiye etmesi, hem filmin senaristi olan aşırı sağ partili Geert Wilders'in olumsuz anlamı çağrıştıran bir ayeti almayı tercih ettiğini hem de yanlı bir bakış açısı ortaya koyduğunu göstermektedir. İki tercüme arasında gözle görülür bir fark bulunmaktadır. Filmde yer alan tercümede “Allah düşmanları” ile Müslüman olmayanlar kastedilmekte ve nefret söylemi içermektedir. Allah düşmanlarına karşı her türlü kuvvetin uygulanmasının emredilmesi ise Kur'an'ın şiddeti emreden bir metin olduğu vurgulanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait tercümede “savaş atları” hazırlanmasını öneren kısım filmde “cihat (terör)” olarak tercüme edilmektedir. Belirttiğimiz üzere savaş atları hazırlanmasındaki asıl sebep Müslüman olmayanları öldürmekten ziyade zarar vermek bile olmadığı, gözdağı vermek için kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Fitne filminde, Kur'an'ın 8. suresinin 60. ayetinde geçen Allah'a karşı çıktığı, Müslüman olmadıkları kastedilen Batı'da

herkese karşı psikolojik ve fiziksel şiddete başvurulabileceği anlamı oluşturulmaya çalışılmaktadır. İslam'ın ise cihat adı altında saldırılarla, her türlü kaba kuvvete başvurarak yayılmaya çalışıldığı izlenimi verilmektedir.

Fitne filminin birinci dakika kırk beşinci saniyesinde İspanya'da Atocha istasyonuna yapılan terör saldırısına ait olduğu düşünülen patlama anına yer verilmektedir. Hemen arkasına ise sarıklı ve sakallı bir din adamı mikrofon ile topluluğa şu sözlerle seslenmektedir:

-Allah'ı ne mutlu eder? Allah Müslüman olmayanlar katledildiğinde, mutludur.

Yine benzer imajda sarıklı, sakallı siyah gözlüklü bir din adamı şu sözleri sarf etmektedir:

-Politeistlerin, topraklarını talan edin. Onlar, dinin ve Allah'ın düşmanlarıdır. Sayılarını bilin ve onların birini bile canlı tutmayın.

Din adamlarına ait bu konuşmaların arkasına ise Şekil 9 ve Şekil 10'da olduğu gibi birçok şiddet içeren resimler eklenmektedir. Din adamlarının Müslüman olmayanların katledilmesini ve çok tanrılı inanca sahip olanların düşman gösterilerek, öldürülmeleri gerektiğini vurgulayan ifadeleri ile Müslümanların İslam dinini ve onun kutsal kitabı olan Kur'an'ı Kerim'i benimseyerek şiddeti yaymaya çalıştıkları vurgulanmaktadır.

Şekil 9

Şekil 10

Fitne filminin beşinci dakikasından itibaren bu kez filmde Kur'an'ın 47. suresi olan Muhammed Suresinin 4. ayetine şu şekilde yer verilmektedir:

“İnançsızlarla karşılaştığınızda boyunlarını vurun ve katliam çıkardığınızda -ya da esir aldığınızda- fidye isteyin.” Hemen ardından Teslimiyet kısa filminin yönetmeni olan Theo Van Gogh’u görmekteyiz ve şu konuşmalar geçerken bir gazete manşetinde de öldürüldüğü haberi ve fotoğrafları yer almaktadır.

-Günün birinde aptalın birinin sizi öldürmek isteyeceğini düşünüyor musunuz?

-Hayır, hayal bile edemem.

-O zaman insanoğlunun iyiliğine inanıyorsunuz?

-Hayır, iyiliğe değil, kendi kibrimle güveniyorum. O kurşun bana gelmeyecektir.

“(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onları çökertip etkisiz hale getirdiğinizde bağı sıkı bağlayın (sağ kalanlarını esir alın). Artık bundan sonra (esirleri) ya karşılıksız ya da fidye karşılığı salıverin. Savaş sona erinceye kadar hüküm budur. Eğer Allah dilseydi, onlardan öğ alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek için böyle yapıyor. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların amellerini asla boşa çıkarmayacaktır” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 506)

Fitne filmindeki Muhammed Suresinin 4. ayeti ile bizim yararlandığımız meal karşılaştırıldığında filmdeki tercümenin ayetin bütünlüğünü korumadığını görmekteyiz. Öyle ki filmin tercümesi inançsızların öldürülmesini emreden bir meale yer verirken yine şiddet unsuruna vurgu yapmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı’na ait mealde geçen “boyunlarına vurun” ifadesinin hemen ardından “onları çökertip etkisiz hale getirdiğinizde” denildiğinde amacın öldürmek değil, karşı tarafı etkisiz hale getirmek olduğu açıkça görülmektedir. Sonrasında ise yine öldürmekten bahsedilmemekte fidye ile ya da karşılıksız olarak bırakılmalarını emretmektedir.

Mohammed B.’nin resmi eşliğinde şu sözleri kaydedilmiştir:

-Eğer hapisten çıkma fırsatım olsaydı ve 2 Kasım’da yaptığım şeyi, tekrar yapma fırsatım olsaydı, Allah şahidim aynı şeyi yine yapardım.”

Ellerinde pankartlar olan kalabalıktan öfkeli bir ses: “*Theo Van Gogh’ dan ders alın. Görebildiğiniz örneklerden ders alın. Kanınızla ödeyeceksiniz!*” diye bağırılmaktadır.

Yüzünü bir örtüyle kamufle etmiş sadece gözleri açıkta olan bir adamın sağ elinde Kur'an sol elinde ise bir bıçak ile sadece birçok elin ve kanlı bıçakların olduğu fotoğrafları ardından yine bir gazete nüshası ve bu kez Theo Van Gogh, Ayaan Hirsi Ali ve Geert Wilders'in fotoğrafı ile alt yazı olarak beliren "Ölüm Listesi" yazısı karşımıza çıkmaktadır.

"İslam'ın bir 'kılıç dini' olduğu, yani şiddet yoluyla yayıldığı inancının bu dönemde Avrupa'da ikna edici bir söylem haline geldiğini görüyoruz." (Kalın, 2019: 51) Şekil 11 ve Şekil 12'deki görseller İslam'ın şiddet dini olduğu algısını oluşturmaktadır.

Şekil 11

Şekil 12

"Yazılı ve görsel medya araçları üzerinde yapılan nefret söylemi araştırmalarında, metinlerin ve/veya görsellerin nefret söylemi içerip içermediğini kesin olarak belirlemek oldukça zordur. Nefret unsuru barındıran metin ve/veya görsellerin belirlenmemesi konusunda fikir birliği olmamasına rağmen, bireye/bireylere ya da bireyin sosyal yönden ait olduğu gruba yönelik kışkırtıcı, aşağılayıcı ifadelerin kullanılması söz konusu ise o metnin ve/veya görselin nefret söylemi içerdiği söylenebilmektedir" (Yardım-Dalkılıç, 2018: 99-100).

Suudi Arabistan'da geçtiği anlaşılan bir adamın konuşmasında şu sözler sarf edilir:

-Evler ve genç adamlar kurban edilmeli. Gırtlakları kesilmeli ve kafatasları kırılmalı. Zafere giden yol budur.

Şekil 13

Şekil 14

Yine elleri silahlı, yüzü kamufle olan beş adamdan birinin bir metni okuması eşliğinde, önlerinde bir adamı diz çöktürmektedirler. Gözlerini bağlayıp boğazını kesip öldürdükleri video az evvel sarf edilen sözlerin resmen bir uygulaması niteliğinde izleyiciye aktarılmaktadır. Can çekişme sesleri duyulurken birkaç saniye sonra da adamlardan biri başını kestikleri adamın kafasını eline alıp göstermektedir.

Kalın'ın ifade ettiği üzere (2019: 140) Ortadoğu'daki çatışmaların İslam'ın kanlı tarihi olarak adlandırılması oryantalizmin dönüştüğü klasik oryantalizm dönemine ait sorunlu bir mirastır.

Şekil 15

Teslimiyet filminde beşinci dakika yirmi dördüncü saniyede kadın: “*Yüce Allah’ım, diyorsun ki, ‘erkekler kadınların koruyucusu ve bakıcısıdır, çünkü erkeklere kadınlardan daha fazla güç verdin. Ben kocamın yumruğunun gücünü en az haftada bir kez yüzümde hissediyorum.*” Devamında ise : “*Fakat kocam benim koruyucum ve bakıcım, bana çok kötü davranıyor ve beni nankörlük etmekle suçluyor. Sürekli benim bağlılığımdan şüphe edecek bir neden buluyor. Ve ciddi tehdit ve uyarılardan sonra bana vurmaya başlıyor.*”

Şekil-15'te kadının kocası tarafından şiddet gördüğü izlenmektedir. İslam dinine göre kadınların eşleri onların koruyucularıdır. Fakat filmde erkeğin güçlü olmasının kanıtı olarak kocanın karısına vurması ile yansıtılmaktadır. Burada Batı'nın Müslüman erkekleri Kur'an'ın buyurduğu şekilde şiddeti benimseyen ve bu şiddeti eşlerine uygulayan kişiler gibi yansıttığı görülmektedir.

3.3. Yahudi ve Hıristiyan Düşmanlığı

Fitne filminin ikinci dakika ellinci saniyesinde yine beyaz sayfada “Quran, Surah 4, verse 56” yazmakta daha önce belirtildiği üzere Arapça hali olan orijinali, İngilizce tercümesi ve Türkçe altyazı ile bu kez Nisa suresinin 56. ayeti yer almaktadır: *“İşaretlerimize inanmayanları, ateşte pişireceğiz. Ve artık derileri acı çekmeyecek hale geldiğinde, derilerini değiştireceğiz ki acıyı hissetsinler. Allah yüce ve anlayışlıdır.”*

Filmde topluluğa seslenen kişilerin ortak özelliği olan beyaz sarık ve sakallı, bu kez siyah cübbeli bir kişi öfkeyle şu sözleri söylemektedir:

-Allah izin verirse, Muhammed'in ülkesinde taş bile diyecek ki, “Hey Mümin arkamda bir Yahudi var, gel de kafasını uçur. Ve biz de kafasını uçuracağız! Diyerek kınından kılıcını çıkarır ve:

-Allah'ın izniyle, uçuracağız kafasını! Allahu ekber! Allahu ekber! Allah için cihad! Allah'ın zaferi! Diye bağırdığı sırada onu dinleyen kalabalığında aynı öfkeyle destekleyen çığlıkları duyulmaktadır.

Şekil 16

Sonrasında ise beyaz başörtülü küçük bir kız çocuğu ve kadın bir habercinin konuşmaları ise şu şekildedir:

-Senin adın ne?

-Basmallah.

-Basmallah, kaç yaşındasın?

-Üç buçuk.

-Müslüman mısın?

-Evet.

-Basmallah, Yahudileri bilir misin?

-Evet.

-Çünkü onlar ne?

-Onlar maymun ve domuz.

-Çünkü onlar maymun ve domuz? Kim söyledi sana bunu?

-Allah.

-Nerede söyledi bunu?

-Kur'an'da.

Şekil 17

Şekil 18

Bu konuşmaların devamında ise Şekil 18'de görüldüğü üzere yüksek ihtimal Yahudi bir kişiye ait olan yanmış bir cesedin yerde sürüklendiği, bir başka cesedin de yine ayaklarından tutularak sürüklendiği ve itildiği sahnelere yer verilmiştir. Bir otobüsün paramparça olduğu, yine bir bombanın patlamış olduğu düşünülen trene ait olan fotoğraflar görülmektedir.

Tasvir edilen kişilere benzer bir başka adam ise kendisini dinleyen kalabalığa şu sözleri sarf etmekte:

-Yahudi, Yahudi'dir! Onlar katledilip öldürülmelidirler.

Şekil 19

Küçük yaşlardaki erkek çocukların askeri üniformalar ve ellerinde nerdeyse boyları kadar büyüklükteki silahlarda uygun adımda yürükleri görüntüsü eklenmektedir. Devamında siyah başörtülü ve peçeli bir kişinin elindeki pankartta yazılanlar dikkat çekmektedir: *"BE PREPARED FOR THE REAL HOLOCAUST!"* Türkçe altyazıyla *"Gerçek soykırımı hazır olun"* geçmektedir. Devamında ise benzer kişilerin görüntüleri eşliğinde pankartlarda şu ifadeler yer almaktadır: "GOD BLESS HITLER" yani *"Allah Hitler'den razı olsun!"* Yüzlerinde sadece göz, burun ve ağızlarını açıkta bırakacak şekilde siyah bere, alınlarında beyaz bir bant ve boyunlarında siyah beyaz bir örtü -peşmerge- ile görüntülenen kişiler Hitlerin meşhur duruşunu sergilemektedirler.

Şekil 20

Şekil 21

Yedinci dakikaya girerken 4. sure olan Nisâ suresinin 89. ayeti şu şekilde aktarılmaktadır: *"İmanı reddetmenizi arzu ederler ki böylece aynı yoldan gidebilesiniz. Onlar Allah yoluna girmedikçe, onlardan arkadaş edinmeyin. Ama şayet Allah yolundan dönerlerse, onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün. Ve asla aralarından arkadaş edinmeyin."* Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mealine baktığımızda 89. ayet: "Arzu ettiler ki kendilerinin küfre saptıkları gibi siz de sapasınız da beraber olasınız. Bu sebeple onlar Allah yolunda hicret edinceye kadar

Şekil 22

Şekil 23

içlerinden dost edinmeyin. Eğer bundan yüz çevirirlerse, onları yakalayın ve bulduğunuz yerde öldürün. Onlardan ne bir dost edinin ne de yardımcı” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 91). Devamındaki 90. ayet ise şu şekilde devam eder ki bu ayeti belirtmek yerinde olacaktır ve soru işaretlerine mutlaka bir ışık tutacaktır:

“Ancak sizinle aralarında anlaşma olan bir topluma sığınmış bulunanlar yahut ne sizinle ne de kendi kavimleriyle savaşmayı içlerine sığdıramayıp -tarafsız olarak- size gelenler başka. Eğer Allah dileseydi, onları size musallat kılardı da sizinle savaşarlardı. Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size barış teklif ederlerse; Allah, onlara saldırmak için size bir yol -yetki- vermemiştir” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 91).

91. ayete de yer verdiğimizde 89. ayette ne demek istendiğini daha net bir şekilde anlamaktayız:

“Diğer birtakım kimselerin de hem sizden emin olmak, hem de kavimlerinden emin olmak istediklerini göreceksin. Bunlar küfre her döndüklerinde ona atılırlar. Eğer bunlar sizden uzak durmazlar, sizinle barış içinde yaşamak istemezler, ellerini savaştan çekmezlerse, onları yakalayın ve onları nerede bulursanız öldürün. İşte bunlara karşı size apaçık bir yetki verdik” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 91).

Bir sokak röportajında konuşan adam : “İslam mukaddes bir dindir. En iyi dindir. Eğer birisi Hıristiyanlığa geçerse, cezası ölümdür.”

Yine bir topluluğa seslenen bir kişi ise: “İslam, Yahudilikten de, Hıristiyanlıktan da, Budizm’den de, Hindulardan da –daha- üstündür. Allah’ın kabul ettiği tek kural, İslam’dır. Başka bir din arayan insan, asla kabul edilemez.” Konuşmaları devam ederken bir kişi kilisenin üzerinde olduğu düşünülen Haç işaretini kırmaya ve sökmeye çalışmaktadır.

Gazete manşetlerinde şu başlıkları görmekteyiz:

“Eski Müslüman Jami saldırıya uğradı.”

“Rushdie’ye ölüm.”

“Hirsi Ali’ye de ölüm tehditleri.”

Fitne filminde açıkça İslam’ın Yahudi ve Hıristiyan düşmanlığı güttüğü imajı verilmektedir. Bu ise oryantalist düşünce yapısının bir ürünüdür. Öyle ki Batı Doğu’yu hedef göstererek İslam’ı ve Müslümanları birer yabancı, düşman ve öteki olarak işaret etmektedir. Buradaki bakış açısı Batılıların Doğululara yönelttikleri bakış açısıdır. Yahudi ve Hıristiyanlara yönelik düşmanca tutumların çocuklara da aşılarmakta olduğu görülmektedir.

3.4. Müslüman Erkek ve Müslüman Kadın İmajı

Fitne ve Teslimiyet filmlerinde sıklıkla gösterilmeye çalışılan Müslüman kadın ve Müslüman erkek imajı bulunmaktadır. Fitne filminin başladığı ilk dakika içerisinde, yirmi ikinci saniyede karşımıza sakallı, sarıklı, büyük ve öfkeli gözleriyle bakan bir yüz çıkmakta ve sarığın tepesinde on beş dakikada geri sayımı başlayan bir bomba pimi görülmektedir. Tasvir edilen bu kişinin ise İslam dini son peygamberi olan Hz. Muhammed’i temsil ettiği düşünülmektedir. İncelenen iki kısa filmde de Hz. Muhammed’i direk muhatap alan, hedef gösteren herhangi bir ifadeye yer verilmemektedir. Bu nedenle ilk etapta Hz Muhammed’e ait olabileceği ihtimali akla gelmemektedir. Fakat Batı’da kitle iletişim araçları ile Hz. Muhammed’in yüzü pek çok kez betimlenmiştir. Hz. Muhammed’in İslam dininin son peygamberi olması dolayısıyla da, Müslümanların Hz. Muhammed’i örnek aldığına vurgu yapan bu sahne, şekli olarak da Müslüman erkeklerin Hz. Muhammed gibi sarıklı, kara ve çatık kaşlı, öfkeli bir yüz ifadesine sahip oldukları genellemesini oluşturmaktadır. Bu bize klasik oryantizm söylemini hatırlatmaktadır. Çünkü klasik oryantizm İslam’a yönelik bütüncül bir eleştiri getirmekte ve Hz. Muhammed’e yönelik ithamlarda bulunmaktadır.

Şekil 24

Canatan'a belirttiği üzere (2017: 94), 1960'lı yıllarda Avrupa'ya göç eden Müslüman işçiler için 'Muhammedan', dinlerini ifade etmek için 'Muhammedanizm' kavramları kullanılmıştır. Türetilen bu kavram İslam dininin Hz. Muhammed tarafından kurulduğu algısını oluşturmaktadır. Fakat Müslümanlar nezdinde Hz. Muhammed, İslam'ı bildirmek ve tanıtmakla görevli bir elçidir. Bu bakış açısı Hıristiyanlığın zihin dünyasını yansıtan bir düşünce kalıbıdır. Öyle ki Hıristiyanlık Hz. İsa'yı merkeze konumlandığından, İslam'da da Hz. Muhammed'in merkezi bir figür olduğu düşüncesi oluşmuştur. Fakat İslam dininde merkezi figür Tanrıdır, peygamber sadece dini bildirmede elçidir. Fitne filminde Müslüman erkeklerin toplumsal hayatta giyim tarzından düşünce şekline kadar sadece Hz. Muhammed'i takip ettikleri vurgulanmaktadır. Bu nedenle Hz. Muhammed oryantalist düşüncenin ürünü olan sakallı, sarıklı, çatık kaşlı bir kişi olarak tasvir edilmiştir. Fitne filminde yer alan Müslüman erkeklere ait imaj da Şekil 25'te olduğu gibi sarıklı, sakallı, öfkeli bir görünüme sahiptir.

Şekil 25

“Görsel medya Müslümanları Amerika ve Avrupa ülkelerine zarar vermeye çalışan sakallı, fanatik teröristler gibi gösterirken yazılı basında İslamiyet hakkında yaratılan imajla aynı yönde olduğunu çeşitli yayınlarla göstermiştir” (Kurtuluş, 2009: 78).

Şekil 26

Şekil 27

Teslimiyet filminde yer alan kadınların görünüşleri, kara çarşafli ve peçelidir. Filmde yer alan bir başka kadın görseli ise şiddet görmüş bir kadın profiline aittir. Teslimiyet filminin üçüncü dakika kırk beşinci saniyesinde kadın: *“On altı yaşıma geldiğimde babam bana mutfakta kötü haberi patlattı: ‘Aziz ile evleneceksin; namuslu bir aileden geliyor ve sana çok iyi bakar.’ Evlilik günüm benim değil ailemin kılama günüydü. Evimize geldiğimizde kocam bana yaklaştı. O zamandan beri onun bana dokunmasından kaçıyorum. Yeni banyo yaptığı zamanlarda bile kokusundan iğreniyordum. Allah’ım buna rağmen onun emirlerine uyuyorum. Senin söylediğin gibi, bana sahip olmasına izin veriyorum. Onu itip uzaklaştırdığımda senin sözlerini söylüyor bana. ‘Sana kadınların adet görmesi hakkında sorarlarsa de ki; bu bir yaradır, kirdir. O zaman kadınlardan uzak durun. Adetleri sırasında, temizleninceye kadar onlardan uzak durun. Fakat kirlerinden arındıkları zaman, onlara istediğiniz zaman veya yerde, istediğiniz gibi yaklaşabileceğiniz Allah tarafından size buyruldu. Allah sürekli kendisine başvuranları ve kendisini saf ve temiz tutanları sever. (Bakara Suresi 222. Ayet)*

“Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: ‘O biz ezadır –rahatsızlıktır-. Ay halinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah çok töve edenleri sever, çok temizlenenleri sever.” (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009: 34) İki meal arasında yine farklılıklar görülmektedir. Teslimiyet filmindeki meal çevirilerinde çarpıtılma yapıldığı kanaatine varılmaktadır. Bu bağlamda filmde kadınlara temizlendikten sonra erkeğin istediği zaman ve yerde, istediği şekilde yaklaşabileceği şeklinde bir algı oluşturulmaktadır. Burada Müslüman kadının söz sahibi olmadığı, erkeğin kadının bedeni üzerinde istediği şekilde hakimiyet

kurabileceği algısı oluşturulmaktadır. Sucu'ya göre de (2016: 28) oryantalist düşünceyi benimseyerek bir ürün ortaya koyanlar Müslümanları sert, fizîken güçlü, cinsel açıdan ahlaksız olarak betimlemişlerdir. Müslüman kadın ise baskı altına alınmaya çalışılan, boyun eğmiş birer köle gibi gösterilmektedir.

Müslüman kadının ya kara çarşafly ya da şiddet gören bir imajda sergilenmesi oryantalist bakış açısını yansıtmaktadır. Ve tüm Müslüman kadınlar bir bütün halinde gösterilmektedir. Kadının babasının önerdiği kişi ile evlenmek zorunda kalmış olması erkek baskınlığına vurgu yapan kadının ise istemediği duruma ses çıkaramayan bir konumda olduğunu yansıtan oryantalist bir söylemdir.

Teslimiyet filminin sekizinci dakikasında kadın şu sözleri sarf etmektedir: *“Genel olarak hayatımdan mutluym. Ama amcam Hakim bizde kalmaya başladığından beri her şey değişti. Evde yalnız kalıncaya kadar bekliyor ve odama geliyor. -Bu esnada konuşan siyah peçeli kadının üzerinde her yerini örten siyah bir çarşaf vardır. Çarşafın üzerinde de yine Arapça yazılar mevcut. Ellerinde siyah eldivenler vardır ve kadın karnını tutmaktadır- Sonrada ona bazı şeyler yapmamı, en mahrem yerlerine dokunmamı emrediyor. O bizde kaldığından beri, onu isteklerinden vazgeçirebilmek için evde de peçemi takmaya alıştım. Ama bu da onu durdurmuyor. İki defa peçemi açtı, elbiselerimi yırttı ve bana tecavüz etti. Anneme söylediğimde bunu babamla konuşacağını söyledi. Fakat babam ona –ve bana- kardeşinin onurunun lekelenmeyeceğini emretti. Amcam beni görmek için bize her geldiğinde acılar yaşıyorum. Kendimi kafese kapatılmış, kesilmeyi bekleyen bir hayvan gibi hissediyorum. Suçluluk duygusu ve utanç doluyum. Ve kendimi ahlaksız hissediyorum, şimdi aile ve arkadaşlar tarafından kuşatılmış durumdayım. Allah'ım, hamile kaldığımı öğrendikten sonra Hakim ortalıktan kayboldu. -Kırbaç sesleri duyulmaktadır-*

Teslimiyet filminin altıncı dakika kırk beşinci saniyesinde kadın şunları ifade etmektedir: *“Allah'ım, sen merhametlisin, şefkatlisin. İnanan kadınlara emrettiğin gibi, gözlerimi yere indiriyorum ve iffetimi koruyorum. Güzelliğimi ve ziynetlerimi asla göstermiyorum, hatta yüzümü ve ellerimi bile. Gizli ziynetimi belli etmek için ayağımı asla yere vurmuyorum, eğlencelerde bile. Mutlaka gerekli olmadıkça ve babamın iznini almadan evden dışarı bile çıkmıyorum. Dışarı çıktığımda senin*

istediğin gibi peçemi takıyorum. Bir defa günah işledim. Saçlarımı rüzgârda savurmayı veya bir kumsalda cildimi güneşin altına sermeyi hayal ettim. Dünyanın başka yerlerini ve oralarda yaşayanları düşünüp dünyanın çevresinde dolaştığımı hayal ettim. Tabii ki, bu yerleri göremeyeceğim, insanlarla tanışamayacağım. Çünkü Allah'ım, senin hoşuna gidebilmem için iffetimi korumam çok önemli. Senin dediğin gibi evde ve aile fertleriyle olmadığım zamanlarda seve seve başımdan ayak parmaklarıma kadar vücudumu kapatıyorum. “

Müslüman erkek imajına kadından daha çok yer verilmiş olması erkeğin ön planda olduğu ataerkil toplum düzenini işaret etmektedir. Ataerkil düzen, toplumsal hayatta egemenliğin erkek elinde olduğu bir düzendir. Bu düzeni benimseyen toplumlarda erkeğin tecrübeleri, fikirleri toplumsal düzeni sağlamaktadır. Dolayısıyla erkek, yaşamı şekillendiren etkili bir unsurdur. Ataerkil düzende diğer bireyler ve kadınlar, erkeklerin belirlediği normlara itaat etmek, uyum göstermek durumundadır. İki filmde de konuşmalarına yer verilen Müslüman erkekler, diğer dinlere mensup kişiler, eşcinseller, kadınlar vb. konular hakkında hükümler vermektedir. Nitekim Teslimiyet filminde kadının amcası tarafından tecavüze uğraması ve bunu annesi aracılığıyla babasına iletmesi karşısında babasının vermiş olduğu “kardeşinin onurunun lekelenmemesi gerektiği” yanıtı bu tespiti kanıtlamak üzere kullanıldığı kanaatine varılmıştır. Said(2010: 200), Şarkiyatçılık eserinde Şark ile cinsellik arasında tekdüze bir bağlantının kurulduğunu ifade eder ve Şarkın neden bereketi değil de, cinsel tehdidi, sonu gelmeyen şehveti ve arzuyu, derin yaratıcı güçleri çağrıştıran gibi görüldüğünün kurgulama ürünü olduğunu belirtir. Bu bağlamda ise gerçekliği sorgulanmaya muhtaç ortaya çıkarılan bir ürün olarak Şark vardır. Şarkiyatçılık sürecinde ortaya çıkan Doğu, Batı bilgisine, Batı bilincine, Batının hâkimiyetine taşıyan bir güçler bütünü tarafından biçimlendirilmiş bir temsildir.

3.5. Psikolojik Etki

Fitne filminde İkiz Kulelerin vurulma anı gösterilirken birinci dakika elli yedinci saniyesinde insanların çığlıkları, yardım çağrıları duyulmaktadır, insanlar çöken binalardan çıkan yoğun duman ve ateşten çığlıklar atarak kaçmaktadır. Bu sahneler izlenirken hemen arkasına İkiz Kulelerin içinde olduğu tahmin edilen bir

kadın ile ona yardım etmek üzere dışarıda olan başka kadının konuşmalarına yer verilmektedir:

-Bir saniye bekle lütfen.

-Öleceğim, değil mi?

-Hayır, hayır, hayır.

-Evet, öleceğim.

-Bayan, istediklerinizi söyleyin.

-Öleceğim.

-Olumlu düşünmek zorundasınız. Çünkü sizi oradan çıkarmak için yardımınız gerek.

-Öleceğim.

-Sakin olun, sakın olun.

-Lütfen Tanrım.

-İyi gidiyorsunuz.

-Burası çok sıcak, yanıyorum!

Şekil 28

Konuşmalar devam ederken İkiz Kulelerde bulunan insanların pencerelere çıkıp el sallayarak yardım çağırdıkları ve sonrasında ise bir kişinin metrelerce yükseklikten aşağıya atladığı sahneler saniyelerce gösterilmektedir.

Fitne filmin birinci dakika kırk beşinci saniyesinde şu konuşmalar geçmektedir:

-Montse, Atocha istasyonundayım. Trene bomba koymuşlar.

-Yardım edin. Yardım!

Net bir görüntü olmamakla birlikte şiddetle büyük bir bombanın patladığı ve insanların yine çılgınlık atarak kaçtığı görülmektedir.

Bu konuşmaların geçtiği sahnelerde psikolojik altyapıya sahip bir mesaj içeriği vardır. İkiz Kulelerden birinin içinde olduğu belli olan ve devamlı öleceğini ifade eden ve onu sakinleştirmeye çalışan kişinin konuşmaları devam ederken öldüğü anlaşılan ve fotoğrafı verilmeye başlanan kadının görüntüleri ve devam eden görüşme, yaşanan saldırının ve şiddet ortamının vahametini ortaya koymakta olduğu yadsınmaz. Fakat gerçekliğin hangi yönünün nasıl yansıtıldığı, filmin her saniyesinde sorgulanmaktadır. Burada sahnelerin ve konuşmaların verilmesinin asıl amacı izleyiciye o dehşet anını ve korkuyu yaşatmaktır. İzleyici bu sahneler dolayısıyla 11 Eylül olayları içinde bulunan ve Atocha İstasyonu'nda ki patlamada kişilerin nasıl bir durumda olduğunu tahmin etmekte ve onlarla aynı duyguyu yaşamaya başlamaktadır.

Şekil 29

Namaz kılan transparan kıyafetli kadın: “Allah’ım burada yatarken yaralıyım, ruhum bitkin. Yargıcın benim hakkımdaki sözleri sanki beynimde yankılanıyor: Suçlu!!! Uymamı istediğin ayetlerinde olduğu gibi: ‘Zina eden kadın ve erkeğin her birini yüz defa kırbaçlayın: (Nur Suresi 2. Ayet) Allah’a ve ahret gününe inanıyorsanız, Allah’ın emrettiği bu meselede, onların hallerine bakıp da acımayın ve inananların bir kısmı onların cezalandırılmasına tanıklık etsin. (Nur Suresi 2. Ayet)’”

Bu konuşmalar esnasında ise yerde yatan ve işkence görmüş bir kadının acıdan kıvrılmakta olduğu görülmektedir. Sirtında ve vücudunun pek çok yerinde

Arapça yazıların bulunduğu izlenmekte ve aynı zamanda da kırbaç sesi duyulmaktadır. Kıyafeti yırtılmış, işkence gördüğü anlaşılan, titreyen bir kadın ve yüzü gösterilmektedir. Gözleri ve dudakları işkence gördüğü için şişmiş haldedir. Bu sahneler izleyicide yine psikolojik bir etki oluşturma amacıyla kullanılmaktadır.

SONUÇ

Sinemanın, bir sanat dalı olarak “estetik kaygı” taşıdığı gerçeği yadsınamaz. Sinema; toplumsal hayat içerisinde yaşanılan gelen olumlu ya da olumsuz durumların, hislerin tercümanı olabilmekte, bir tarihi olayı görsel ve işitsel malzemelerle ile zenginleştirip izleyiciye aktarmakta ya da bir geleneğin derinlemesine bilgisini paylaşmaktadır. İdeolojik kaygı güderek hazırlanan sinema filmleri ise ekonomik çıkarların, beklentilerin, oluşumların nabzını tutmakta, siyasal çıkarların aracı olarak kullanılmaktadır. Sinema filmleri zaten –dünya çapında yaşanan olguları ve olayları işliyorsas- etki gücü ve alanı yüksek iken, kısa film gibi farklı formuyla da kitleleri etkileyebilmiştir. Kısa filmlerin en bilinen özelliği propaganda amacı taşımalarıdır. Bu özelliğin en iyi ve önemli örnekleri ise bu tezin de çalışma konusu olan “Fitna (Fitne)” ve “Submission (Teslimiyet) filmleridir. İki kısa film de Batı’da çekilen ve Batı için yapılan iki kısa filmidir ve filmlerin içeriğinde çeşitli İslam dinine mensup kurallar ve ritüeller üzerinden yayılan korku ve şiddet ele alınmaktadır. Sinemanın toplumsal yaşantının içinde olması, gündelik olayları farklı çerçevede ele alıp yorumlaması, bazen yanlı ve yanlış fikirleri sahneye çıkarıp savunması ve dolayısıyla toplumda ciddi etkiler oluşturması, şüphesiz sosyal bilimlerde incelemeye değer bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Sinema, kimi zaman ideolojik bir kaygı gütmekte ve söylemini de bu kurgu çerçevesinde değiştirip dönüştürmektedir.

Doğu ve Batı ilişkisindeki önemli ilk gerilimlerin Endülüs’ün fethedilmesi ve Haçlı seferleri ile başladığını görmekteyiz. Yaşanan savaşlar, Batı’nın sömürgeci tutumu, Müslümanların farklı nedenlerle Batı’ya göç etmesi tarihten günümüze dek Hıristiyan ve Müslümanları sıklıkla bir araya getirmiştir. Haçlı Seferleri ile ilerleme kaydeden İslamofobi Batı’nın tarihsel hafızasında İslam’ın tehdit olarak algılandığı önemli olaylardandır. 11 Eylül 2001’de İkiz Kulelere yapılan saldırılar ise İslamofobinin farklı bir boyutta ilerlemesi açısından önem arz etmektedir. İslam’ın terör dini ve Müslümanların terörist olarak algılanması, medya da sık sık bu vurgunun yapılması İslamofobiyi geliştiren önemli bir etkidir. Bu doğrultuda İslamofobinin Batı’nın çıkarları doğrultusunda medyada kamuyu oluşturmak adına öne çıkarıldığı söylenebilir.

1945 yılları Soğuk Savaş Dönemi'nden sonra dini kimlikler popülerlik kazanmış ve buna bağlı olarak da Müslümanlara karşı ön yargılı tutumlar başlamıştır. Batı'da Avrupalıların kendi dini, siyasi, sosyal kimliklerine karşı tehdit unsuru hep İslam'dan ve Müslümanlardan yana olmuştur. 11 Eylül 2001 İkiz Kulelere yönelik terör saldırılarında sonra yükselen İslamofobi kavramı, El-Kaide terör örgütü tarafından gerçekleştirilen sırasıyla; 15-20 Kasım 2003 tarihinde İstanbul, 11 Mart 2004 Madrid, 7 Temmuz 2005 Londra saldırılarından sonra Müslümanlara yönelik ötekileştirmeyi artırmıştır. Avrupa'nın önceden ve şimdi kendini yeniden inşa sürecinde her zaman merkezi önemini vurgulayan İkiz Kulelerin boşluğu halen doldurulabilmiş değildir. İkiz Kuleler finansmanın merkezi olduğu kadar, Amerika'nın başta sayılabileceği simgesel varlığını, kültürünü, siyasetini yansıtan, duygusal bağlılığa destek veren, modernitenin, yüceliğin ve üstünlüğün simgesi haline gelen bir yapıdır. Bu yolla ise toplumun hafızasında kendini en önemli yere kaydetmektedir. Bu önemli mirasın eksikliğinin suçu ise tamamen İslam'ın ve "terörist" ilan edilen Müslümanların üzerine bırakılmaktadır. Din adına yapılan terörist saldırılar, İslam dini hakkında bilgi sahibi olmayan çevrelerin İslam'ın şiddet dini olduğu kanısına varmalarına neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise İslam'a ve Müslümanlara cephe alınmaktadır.

İslamofobi, İslam korkusu olarak literatürlerde kullanıldığından ve bu korku pek çok olayla ilişkilendirilip pekiştirildiğinden; İslam'ı ve Müslümanları bir tehlike olarak görme ve nefret duygusunu barındırdığından, İslam'ı ve de Müslümanları içeren bir kavramdır. Kavram İslam korkusundan yola çıkarak Müslümanları "öteki" olarak konumlandırmayı, Müslümanlara yönelik ayrımcılığı, nefret duygusuna bağlı olarak düşmanca tutumların geliştirilmesini desteklemektedir. Bu kavram İslam ve Müslümanlara yeni bir boyut getirmiştir. Batı dünyası ve İslam dininin mensup olduğu Doğu ülkelerinin ilk iletişimlerine kadar eskiye götürülebilecek bu korkunun İslamofobi olarak adlandırılması aslında, Batı'nın hali hazırdaki çıkarıcı politikalarının meşruiyeti için kullanılan bir araçtır. Yabancı düşmanlığı ile bilinen Batı, 11 Eylül 2001 tarihli saldırılardan Müslümanları sorumlu tuttuğundan, bu tarih ve olaydan sonra yabancı düşmanlığını ırkçı eğilimle Müslümanlara karşı başlatmıştır. Dolayısıyla İslamofobi, temelde olumsuz ön yargıdan beslenen bir

kavramdan öteye gidemese de, tarih boyunca Müslümanlara yönelik geliştirilen ırkçı politikaların ve saldırıların meşru kaynağını oluşturmuştur.

İslamofobi, Avrupa başta olmak kaydıyla İslam karşıtı tüm dünya ülkelerinin öncelikli olarak başvurduğu bir kavram halindedir. İslam ve Müslüman karşıtlığının kamusal alanda yer alması için yürütülen propagandaların devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda İslamofobiyi besleyen onu büyüten en önemli etkenler ırkçılık, oryantalizm, ötekileştirme, yabancılara yönelik düşmanca tutum ve davranışlar, nefret söylemleri ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen nefret suçlarıdır. İslam karşıtlığı üzerinden kamuoyuna sunulan korku ve nefret söylemleri Doğu ve Batı arasındaki en temel sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Müslümanlar Batı'da çeşitli sebeplerle barınmakta ve sayıları giderek artmaktadır. Batı bu nüfus artışını kendi varlığına son verebilecek bir tehlike olarak görmektedir. Müslümanların tehdit unsuru olarak görülmesi siyasetçiler, din adamları, akademisyen ve araştırmacılar, sanatçılar tarafından sıklıkla gündem konusu haline getirilmektedir. Batı'nın Müslümanlara yönelik gelişen bu algısı siyasetçilerin oy toplaması adına etkili bir unsur olmuştur.

Batı'nın tarih boyunca öteki imgesinin devamlı değiştiğini görmekteyiz. Yahudilere, siyahîlere, Çingenele, Araplara vb. topluluklara yönelik ötekileştirici tutumu ve düşman olarak algılayışı Batı'nın kendine değişen tarihi dönemler içerisinde devamlı yeni bir öteki oluşturduğunu göstermektedir. Batı'nın kendini öteki üzerinden var etme ihtiyacının temelinde ırkçı politikaları ve sömürgecilik anlayışı bulunmaktadır. Irk temelli nefret söylemleri İslam ve Müslümanlara devamlı yönlendirilmekte bu sayede siyasi çıkarlar da korunmaktadır. Bu noktada iki kısa film olan Fitne ve Teslimiyet filmlerinin İslamofobi olgusuna çeşitli İslami unsurların yeniden anlamlandırılması yoluyla oluşturulan algı yönetimiyle hizmet etmekte olduğu saptanmıştır. Propagandanın siyasiler aracılığı ile kamuoyunu yönlendirmede oldukça etkili olduğu gerçeğine ulaşılmaktadır. Günümüzde propaganda olgusunun önüne geçmek artık neredeyse imkânsızdır. Siyasi liderlerin en önemli aracı olan propaganda bir taraftan kontrol altına alınmaya çalışılsa da diğer bir taraftan etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Fitne filminde pek çok Müslüman din adamının konuşmalarına yer verilmektedir. Çoğunlukla ayetler ve hadisler üzerinde konuşma yapan din adamlarının ifadelerinin arkasına şiddet görüntülerinin verilmesi, Müslüman erkeklerin şiddet yanlısı olduğu algısını oluşturmaktadır. İslamofobik düşünceye hizmet eden bu algı, Müslümanların dini inançlarına yüklenen oryantalist bakış açısını temel alan olumsuz anlamlardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda İslamofobi kavram olarak İslami unsurlara yüklenen yeni anlamlar ile İslam karşıtlığına hizmet etmektedir.

Fitne filmi Kur'an ve şiddeti birbirini destekleyen unsurlar olarak ele almaktadır. Bunu kanıtlamak için ayetlerin birer cümlesi alıntılanmakta; oryantalist ve nefret içerikli söylemler vurgulanarak çevrilmektedir. Filmde yer alan pankartlarda anlatılmak istenen ise terör saldırılarının kınanıyor olması değil, direkt Müslümanların hedef gösterilmesidir. Marjinal örneklerin bu algının oluşmasında payı vardır fakat Müslümanların tümünün bir blok halinde gösterilmesi ve terörist ilan edilmesi bir sorun teşkil etmektedir. Bu genelleme ile özellikle Batı'da yaşayan Müslümanlar ötekileştirilmektedir. Batı toplumsal hafızasına Müslüman bireyleri kara çarşafli kadınlar, sarıklı ve sakallı kaba erkekler olarak kaydetmiş ve medya aracılığıyla da bu görüntüdeki kişileri sıklıkla kullanmıştır.

Fitne filmi bitmeden hemen önce Kur'an sayfası belirlemede ve bir el sayfanın birini yırtmaya başlarken görüntü sona ermekte ve yırtılan bir kâğıt sesi duyulmaktadır. Bu sırada şu altyazı belirlemede: *“Duyduğunuz ses, telefon defterinden yırtılan bir sayfanın sesiydi. Bana değil, Müslümanların kendilerine bağlı olduğundan, Kuran’daki nefret dolu ayetleri yırtıp atıyorlar. Müslümanlar, sizden İslam’a yol açmanızı istiyorlar. Ama onların size yol açtığı falan yok! Hükümet, İslam’a saygı göstermeniz konusunda ısrarlı, fakat İslam’ın size bir saygısı yok! İslam, yönetmeyi, boyun eğmeyi ve bizim Batı Uygarlığımızı yok etmeyi istiyor. 1945’te Naziler. 1989’da Komünizm, Avrupa’da yok edildi. Şimdi İslamcı zihniyet yok edilmeli. İslamcılığı durdurun! Özgürlüğümüzü koruyun!”*

Geert Wilders’in Fitne filminin sonunda belirtmiş olduğu bu ifadeler kamuoyu oluşturmada yolundaki iki süreci de kapsamaktadır. İlk olarak İslam ve

Müslümanlar hakkında çizmiş olduğu olumsuz imaj ve suçlayıcı tavır ile İslam ve İslam dinine mensup bireyler hakkındaki bilgiyi halka iletmektedir. İletilen bu bilgilerin halk ya da seçmenler tarafından algılanıp anlamlandırılması ile propaganda oluşumu gerçekleşmektedir. Nitekim aşırı sağın İslamofobik söylemleri neticesinde yükselişe geçmesi halkın üzerindeki etkisinin açık bir örneğini oluşturmaktadır. Filmin de beklenen etkiyi oluşturduğunu kanıtlamaktadır.

Fitne filminde sona yaklaşırken beyaz ve temiz sayfa çevrilir ve sol taraftaki sayfada, yine en başta beliren karikatür görülür ve görüntü bomba pimine doğru yaklaştırılır. Üç saniyeden geri sayım devam eder ve 00.00 olduğunda şiddetli bir şimşek çakmasının sesi duyulur ve “FITNA” yazısıyla film son bulmaktadır. Filmin sonunda yırtılan bir kâğıt sesi ile birlikte beliren “Nefret dolu sözleri Kur’an’dan çıkarmak Müslümanlara düşer” sözleri yer alması ve filmin “İslamileşmeyi durdurun, özgürlüğünüzü savunun” sloganı ile bitmektedir. Fitna (Fitne) filminin sonucundan anlaşılacağı üzere, İslam’a yönelik korku, düşmanlığın da ötesine geçmiştir. Nitekim İslam ve Kur’an’ın terör ve terörizmle eşleştirilmesi, onun yok edilmesi gerektiği düşüncesi karşıtlığın ötesinde bir durumu ifade eder. Bu sonucun yaşanmasında ise aşırı sağ siyasetçi Wilders’in tek yönlü bakış açısının payı büyüktür ve bu tek yönlü bakış açısı da olumsuz taraftadır. Müslümanların ve İslam’ın terör ve terörist kavramlarıyla nitelendirilmesi sorunlu ve suçlayıcı bir bakış açısının ürünüdür. Nitekim bu kavramların kitleler üzerindeki etkisi diğer nitelendirmelere göre daha kalıcı ve etkili olmuştur.

Fitne filmi uluslararası kamuoyunda ciddi bir öfke kanalı olmakta ve nefret söylemleriyle öfkenin artmasına sebep olmaktadır. İncelenen filmlerde de sıkça karşımıza çıkan oryantalist ifadelerin temelinde nefret duygusu yatmaktadır. Oryantalist ve nefret söylemleri günümüz Avrupa’sında İslam dinine karşı sıkça kullanılmakta ve toplumun kültürel hafızasına kaydedilmektedir. Hıristiyan olmak, Yahudi olmak yahut Müslüman olmamak bir suç değildir. Dini konulardaki yönelimler ya da herhangi bir dini benimsemek tamamen birer tercihtir. Fakat herhangi bir dini ötekileştirmek, aşağı görmek, yok saymak; sırf kendi dininden olmadığı için herhangi bir bireyi aşağılamak, terörist ilan etmek, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz bırakmak suçtur.

Kur'an ayetleri parça parça indirildiğinden, bu ayetlerin anlaşılması ve hayata geçirilmesi noktasında belirli bir problematik olduğu gerçeği yadsınamaz. Nitekim her iki filmde de söz konusu ayetler içerisinden genelde birer cümle alınmış ve alıntılanan cümleler de aslına uygun olarak tercüme edilmemiş olması bu problemin çözümü noktasında engel teşkil etmektedir. Anlam bütünlüğünün bozulmasına ve yanlış bilgi edinilmesine sebep olan bu durum, oryantalist ve nefret söylemleri ile de birleşince İslamofobiye hizmet etmektedir.

Toplumsal bir kargaşa hatta bir kıyımın yaşanması tehdidi taşıyan bu filmler söylem analizi odağında incelenmiştir. Filmlerdeki söylemlerin İslam dinini göstermekten çok, bir toplumsal grubun kültürüne ait yahut bir dini topluluğun zihniyetine ait unsurları yansıttığı kanaatine varılmaktadır. Gösterilen İslamiyet'in gerçek İslam olduğu konusu ise tartışmaya son derece açık bir konudur. Bu bağlamda yer alan söylemler ideolojik bir temelde birleştirilmektedir. İdeolojik kaygı peşindeki filmler, bahsi geçen dine mensup kişiler ile seslendikleri, etki altında bırakmak istedikleri topluluk arasında aracı olmaktadır. Bu bağlamda İslam'a karşı duyulan korku gerçek olmamakta, üretilen bir korkudur ve kitleler üzerinde oluşturulan bir algı ürünüdür. İslamiyet ile ilgili gerçek bilgilere ulaşmaktan ziyade medya ile aktarılan "İslam terör dini Müslümanlar da birer terörist" algısı daha kabul görmektedir. İncelenen filmlerin Müslümanların milli ve manevi değerlerini yitirmelerini hedef almakta olduğu saptanmıştır. Ayrıca filmlerin içeriğinin dinler ve mezhepler arası ayrım yapılıp ayrılık çıkararak toplumsal çatışma ortamının yaşanmasına zemin hazırlandığı da söylenebilir.

Siyasetçilerin toplumda ötekileştirmeye zemin hazırlayan nefret söylemlerini içeren politikaları İslamofobinin artmasına neden olmaktadır. Filmler aracılığıyla oluşturulan Müslümanların ve İslam dininin olumsuz sunumu, oryantalist söylemin bir ürünü olduğundan uzun zamandır var olan imajlardır. Bu imajların günümüzde yeni İslami unsurlar ile çoğaltılıp devam ettirilmesi, aşırı sağın yükselirken merkez partileri de etkilemesi İslamofobinin kolay kolay yok olmayacağını düşündürmektedir. Aşırı sağ partilerin bu algının oluşmasında takındığı siyasi tavır, medyada sinema filmleri aracılığıyla yaptığı kamuoyu propagandası kitleleri etkisi

altına almaktadır. Bireylerin İslam ve Müslümanlar hakkında yeterli ve gerçek bilgiye sahip olmaması, medya yoluyla sunulan bilgilerin sorgulanmadan kabullenilmesine neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

ABBAS, T. (2018). *İngiltere’de İslamofobi: 21. Yüzyılda Müslüman Karşıtı İrkçılığın Şekillenışı Konusunda Tarihte ve Günümüzde Siyaset ve Medya Tartışmaları*, Kalın, İ. Ve Espasito, J. Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi, İnsan Yayınları: 2. Baskı, ss:105-119, İstanbul.

AKIN, M. H. (2011). *Toplumsallaşma Sözlüğü*, Çizgi Kitabevi, Konya.

AKIN, M. H. (2017). *Çağa İz Bırakan Önderler – Aliya İzzetbegoviç*, İlke Yayıncılık, İstanbul.

AKTAŞ, M. (2014). *Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, c:13, n:1, Ankara.

ALİCAN, M. (2014). *Latinlerin İstanbul’u İşgalinin Arap Kaynakları Üzerindeki Yansımaları Üzerine*, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/7 Summer.

ALTINBAŞ, D. (2007). *Avrupa’da İslam Etkisi: Fransa Örneği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

ATAMAN, H. ve Cengiz, O. K. (2009). *Türkiye’de Nefret Suçları*, İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayını, Ankara.

ATAMAN, H. (2012). *Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo - Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları*, Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları, der. Yasemin İnceoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (2009). *Nefret Suçu Yasaları Pratik Kılavuz* Polonya.

AYDIN, M. (2011). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar, Açılım Kitap*, İstanbul.

AYDEMİR, M.A. (2011). *Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma)*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilimdalı, Konya.

BARIN, H. (2014). *İslamofobi: Bir İrkçılık Çeşidi ve Nefret Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Ankara.

BAŞ, T. Vd. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri-Nvivo İle Nitel Veri Analizi*, Seçkin Yayıncılık: 2 Baskı. Ankara.

BEKTAŞ, A. (1996). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayıncılık, Ankara.

BEKTAŞ, A. (2002). *Siyasal Propaganda – Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki Uygulamaları*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

BEYAZYÜZ, S. (2017). *Oryantalizm ve Oksidentalizm Kavramları Çerçevesinde 11 Eylül Sonrası Hollywood Sineması ve Türk Sinemasında Öteki Temsilleri*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Konya.

BODUR, H. E. (2017). *Batı'da İslâm Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif)*, İlahiyat Akademi Dergisi, Cilt:5, Sayı:6, ss:69-86.

BOURDİEU, P. (1995). *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*, Kesit Yayıncılık, Çev: Hülya Tufan, İstanbul.

BÜYÜKKANTARCIOĞLU, S. N. (2012). *Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi*, Edt: Ömer Özer, Haberi Eleştirmek, Literatürk Yayınları, Konya.

CANATAN, K. (2017). *Batının Doğuda Bir Şeytan Yaratma Girişimi Olarak İslamofobi ve Anti-İslamizm*, İlahiyat Akademi Dergisi, Cilt: 5, Sayı:6, 87-104.

CANATAN, K. ve Hıdır Ö.(2007). *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti İslamizm*, Eskiyei Yayınları, Ankara.

CHERRİBİ, S. (2018). *Bir Saplantının Canlanması*, Kalın, İ. Ve Espasito, J.(2018). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, İnsan Yayınları: 2. Baskı, ss:87-104, İstanbul.

ÇELİK, E. (2013). *Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:4 Sayı:2.

Diyanet İşleri Başkanlığı, (2009). *Kur'an-ı Kerim Meali*, Özgün Matbaacılık: 5.Baskı, Ankara.

DİKİCİ, E. (2014). *Doğu-Batı Ayrımı Ekseninde Oryantalizm ve Emperyalizm*, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Karabük Üniv. No.2.

DİJK, V.T. vd. (2003). *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*. Söylem ve İdeoloji – Mitoloji, Din, İdeoloji, Edt: Barış Çoban, Çev: Nurcan Ateş, Zeynep Özarslan, Barış Çoban, Su Yayınevi, İstanbul.

EKŞİ, H. ve ÇELİK, H. (2013). *Söylem Analizi*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 27, Sayı:27, ss: 99-117.

ERKAN, Ü. (2017). *Postmodern Çağda Postkolonyal Söylemin Olanakları: Kolonyalizm, Neo-Kolonyalizm ve Postkolonyalizm*, (Edt: Fethi Nas) Yüzyılın Sorunları ve Sosyoloji (2017), Gece Kitaplığı, ss: 85-129, Ankara.

FULLER, G. E. (2011). *İslamsız Dünya*, Çev: Hasan Kaya, 3. Baskı, Profil Yayınları, İstanbul,

GİDDENS, A. (2012). *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

GÖLCÜ A. ve Çuhadar M. (2018). *Batı Toplumlarında İslamofobinin Üretilmesinde Medyanın Rolü*, Kamu Denetçiliği Kurumu-Ombudsman Akademik, Yıl: 4 Sayı: 7, ss: 71-99.

GÖLE, N. (2010). *İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa*, Çev: Ali Berktaş, Metis Yayınları: 2. Baskı, İstanbul.

GÜNGÖR, A. C. (2012). *Koloni Dönemi Fransız Sinemasında Oryantalist Temsil; PéPé Le Moko Filmi Örneği*, İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi; Volume: 0, Issue: 42 ss:49-64.

GÜRLER, C. (2010). *Nefret Suçları Ve İş Hayatı*, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:68 Sayı: 2010/1, ss.259-274.

HIDIR, Ö. (2017). *İslamofobi-Irkçılık-“Kültürel Irkçılık” İlişkisi*, Kamu Denetçiliği Kurumu- Ombudsman Akademik, Yıl:4 Sayı:7 ss:23-49.

HUNTINGTON, S.P. (2002). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, Çev: Mehmet Turan, Cem Soydemir, Edt: Deniz Koç, Okuyan Us Yayınları, İstanbul.

İNCEOĞLU, Y. (2012). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

KAHRAMAN, F. (2018). *Koşullu Konukseverlikten Hoşnutsuzluğa: Almanya’da Yükselen Yabancı Düşmanlığını Türk Göçmenler Üzerinden Okumak*, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Yıl:14 Sayı:53 ss: 209-228.

KALIN, İ. (2019)a. *İslam ve Batı*, İsam Yayınları: 13. Baskı. İstanbul.

KALIN, İ. (2019)b. *Ben, Öteki ve Ötesi*, İnsan Yayınları: 20. Baskı. İstanbul.

KAPANİ, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi: 21. Baskı. Ankara.

KARADUMAN, S. (2017). *Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif*, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 4(2), ss: 31-46.

KARAN, U. (2010). *Nefret Suçları ve Nefret Söyleminin Türkiye Yasalarında Karşılığı*, Çınar, M. (Edt.) Nefret Suçları ve Nefret Söylemi (231-243). İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.

KARSLI, N. (2013). *İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi*, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, c:13, s:1.

KEYMAN, F.E. (2013). *Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar* Ed.Mahmut Çınar, Hrant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul.

KIRIK, M. Vd. (2018). *Bir Tutum ve Davranış Biçimi Olarak Irkçılığın Pekleştirilmesinde Reklamcılığın Rolü*, Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar, Sayı: 4, ss: 15-22.

KÖSE, M ve Küçük, M. (2015). *Oryantalizm ve Öteki Algısı*, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, Cilt:1, Sayı: 1, ss: 107-127.

KÖSE, S. (2007). *Cihat Şiddete Referans Olabilir mi?*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, s.9.

KURTULUŞ, Y. (2009). *11 Eylül 2001 Sonrası İslam'la İlgili Medya Değerlendirmeleri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul.

MACİT, N.(2008). *İmparatorluk Politikalarında Teo-Stratejiler ve Türkiye*, Fark Yayınları: 3.Basım, c. 2. Ankara.

MARSHALL, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları: 2.Baskı, İstanbul.

NEUMAN, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I*, Çev: Sedef Özge, Yayınodası Yayıncılık: 7. Baskı, 1. Cilt, Ankara.

ÖVET, T. (2016). *Terörizm, İslamofobi Ve Nefret Suçu İlişkisi*, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, ss: 109-140.

ÖZLÜ, C. E. (2015). *ABD Yüksek Mahkemesi ve İHAM Kararları Işığında İfade Özgürlüğü ve Nefret Söylemi*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul.

SAİD, E. W. (2000). *Haberlerin Ağında İslam*, Çev: Alev Alatlı, Babil Yayınları, İstanbul.

SAİD, E. W.(2010) *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, Çev: Berna Ülner, Metis Yayınları, İstanbul.

SİMMELE, G. (2015). *Bireysellik ve Kültür*, Çev: Tuncay Birkan, Metis Yayınları: 2. Baskı, İstanbul.

SÖZEN, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite*. Paradigma Yayınları, İstanbul.

SUCU, S. (2016) *Korku ve Nefretin Öteki Adı: İslamofobi*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, Kırıkkale.

SÜPHANDAĞI, İ. (2004). *İsmail Batı ve İslam Arasında Oryantalizm*, Gelenek Yayınları, İstanbul.

SCHNAPPER, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*, Çev: Ayşegül Sönmezay, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

ŞENEL, A. (1984). *İrk Ve İrkçilik Düşüncesi*, Bilim Ve Sanat Yayınları: 2.Baskı, Ankara.

ŞEREF, E. (2010). *İslamofobi Kavramsal ve Sosyolojik Yaklaşım*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Ankara.

TÜRK DİL KURUMU, *Genel Türkçe Sözlük*, “Öteki”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.554b2e4ac11af5.36553212, (Erişim Tarihi: 07. 04. 2019)

UZUN, N. (2012). *Avrupa’da İslamofobi İngiltere Örneği*, Pınar Yayınları, İstanbul,

ÜLGER, İ. (2018). *Sömürgecilik Batı İdeolojisinin Sefaleti*, Ulak Yayıncılık, İstanbul.

VARDAL, Z. B. (2015). *Nefret Söylemi ve Yeni Medya*, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt:2 Sayı:1. ss: 132-156.

VURAL, H. S. (2005). *Avrupa’da Radikal Sağ’ın Yükselişi*, İletişim Yayınları, İstanbul.

WALLACE R. A. ve Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları-Klasik Glenein Genişletilmesi*, Çev: Leyla Elburuz ve M.Rami Ayas, Doğu Batı Yayınlar: 4. Baskı, Ankara.

WEBER, A. (2009). *Nefret Söylemi El Kitabı*, Çeviri: Metin ÇULHAOĞLU, Avrupa Konseyi Yayınları: 1.Baskı, Strazburg.

YARDIM, M. (2018). *Doğu, Batı ve Ötekilik*, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.

YARDIM M. ve Dalkılıç M. M. (2018). “Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü Tartışmaları Çerçevesinde İslamofobyaya: L’Express Dergisi Örneği” (MEDİAD), 1 (1), ss: 89-109.

YILMAZ, H.S. (2013). *Siyasal Nefret Söylemi ve Medya Haberden Söyleme Kısa Bir Yolculuk*, LiteraTürk Yayınları, Konya.

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupa-da-yukselen-asiri-sag-ve-populist-soylem/1113760> (E.T. 15 Nisan 2019)

<https://www.setav.org/avrupa-islamofobi-raporu-2017-yayinda/> (E.T. 14.07.2019)

<https://www.setav.org/ab-islamofobiyi-irkcilik-bicimi-olarak-tanimali/> (E.T.23.07.2019)

<https://www.setav.org/populist-soylemler-nedeniyle-muslumanlar-avrupanin-icinde-bir-ayrikotu-gibi-goruluyor/> (E.T.23.07.2019)

KONYA

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Nur Yalçın	İmza:		
Doğum Yeri:	İskenderun			
Doğum Tarihi:	18.05.1992			
Medeni Durumu:	Evli			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Demirçelik İlköğretim Okulu		Hatay/İskenderun	
Ortaöğretim	Atatürk İlköğretim Okulu		Akşehir/Konya	
Lise	Akşehir Anadolu Lisesi		Akşehir/Konya	
Lisans	Selçuk Üniversitesi		Selçuklu/Konya	2011-2015
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi		Meram/Konya	2015-2019
İş Deneyimi:				
İlgi Alanları:				
Aldığı Ödüller:				
Tel:	0553 629 1549			
Adres	Beyhekim Mahallesi Gülsaray Sokak Azra Konutları C5-55/5 Selçuklu/Konya			
Ekleme istediğiniz hususlar				

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fak. A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA

Tel: 0 332 201 00 60 Faks: 0 332 201 00 65

Web: www.konya.edu.tr E-Posta:sosbil@konya.edu.tr